

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ
ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟ
ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΣΤΗΝ ΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΤΟΥ 1821
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ
ΤΗΣ ΦΩΚΙΔΑΣ



ΑΜΦΙΣΣΑ
1979

Ἐκδίδεται κάθε τρίμηνο ἀπ' τὴν

Ἐταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν

"Αμφισσα, Παγουργιά 1

Τεῦχος 9, Ιανουάριος - Μάρτιος 1979

Ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ὅλην: Δημήτρης Ἰωάν. Κολοσδός
Δημ. Γούναρη 39, Μαρούσι

Ὑπεύθυνος τυπογραφείου: Γεώργιος Μπρουζιώτης
Κωλέττη 4 - Αθῆναι - Τηλ. 36.33.138

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γεώργιος Κουτσοκλέγης, πρόεδρος Ε.Φ.Μ.

Ιωάννης Λακαφώσης, αντιπρόεδρος Ε.Φ.Μ.

Ιωάννης Πάλλας, γραμματεὺς Ε.Φ.Μ.

Εδγενία Γερολυμάτου, ταμίας Ε.Φ.Μ.

Νικόλαος Δρόλαπας, ἔφορος Ε.Φ.Μ.

Ιωάννης Ἀγουρόπουλος μέλη Δ.Σ. τῆς Ε.Φ.Μ.

Ιωάννης Αναγνωστόπουλος



ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

—Ἐπικαιρότητες, Δ.Ι.Κ.	Σελίς 1/221
—Ἡ Φωκίδα στὸ '21 (Ποιός δικαιοῦται τὰ πρωτεῖα;)	
Γεωργ. Κουτσοκλέγη	» 11/231
—Τὸ Καριοφίλι στὴ Φωκίδα, τοῦ Δωριέα	» 15/235
—Θανάσης Διάκος - Ἀλαμάνα, τοῦ Σπάρτακου	» 18/238
—Ἡ ἀλωση τοῦ κάστρου τῶν Σαλώνων, Δρόσου Κραβαρ- τόγιανγου	» 28/248
—«Ταχυδρομικές προσφορὲς τῶν Γαλαξειδιωτῶν στὸν ἀ- γώνα τοῦ '21», Θ. Γιαννίτση	» 34/254
—Ἡ Νομικὴ Διάταξη τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος τῆς 15ης Νοεμβρίου 1821, Εδόχυμίου Ἀγ. Δρόλαπα	» 36/256
—Ο ἀγώνας τῆς Φωκίδας στὸ κλέφτικο τραγούδι, Χαρ. Μαστρογιάννη	» 41/261
—Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Βαλαωρίτη, «Ἀθανά- σιος Διάκος» (Ἄσμα Τέταρτον)	» 45/265
—Ἀπ' τῇ δραστηριότητα τῆς Ἐταιρείας	» 47/267

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

‘Απ’ ὅσα ὁ Ταχυδρόμος μᾶς φέρνει

“ΑΛΛΑΓΗ ΦΡΟΥΡΑΣ,,

Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἥλθε. Καὶ μαζὶ μ’ αὐτὸ δὲ ἥλθε ἡ λήξη τῆς θητείας τοῦ προηγουμένου Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν καὶ ἡ ἐκλογὴ νέου.

Ἡ «φρουρά» ἄλλαξε.

Μὰ ὅν ἡ «φρουρά» ἄλλαξε τίποτα δὲν ἄλλαξε στὴν Ἐταιρεία. Οἱ σκοποί τῆς καὶ οἱ ἐπιδιώξεις της, οἱ ὀραματισμοί της καὶ οἱ ἀγῶνες γιὰ τὴν ὑλοποίησή τους, οἱ προσπάθειες γιὰ τὴ διαφύλαξη, ἄλλὰ καὶ τὴν ἐπέκταση τῶν ἐπιτευχθέντων, δὲ ρεαλιστικὸς προγραμματισμὸς καὶ ἡ ἀρμονικὴ συνεργασία μὲ δόλους, ἡ ἀναζήτηση καὶ ἡ προθολὴ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὀραίου, δηνού καὶ ὅν unctionεται καί, γενικά, δὲ τρόπος ἔργασίας ποὺ χάραξε τὸ ἀπελθόν Διοικητικὸ Συμβούλιο παραμένουν τὰ ἴδια καὶ θὰ κατευθύνουν, σὰν πυξίδα, τὶς ἐνέργειές μας.

Οἱ βασικὲς ἀρχὲς ποὺ θέσπισε τὸ προηγούμενο Διοικητικὸ Συμβούλιο, θεμέλιο γερὸ στὸ λαμπρὸ καὶ πολύπλευρο ἔργο του — ἔργο ποὺ ὅμοιό του δὲν ξανάγινε στὴν περιοχὴ μας — ἀποτελοῦν καὶ δικές μας ἀρχές, πολύτιμο ἔρεισμα γιὰ τὶς προσπάθειές μας καὶ τὸ δύσκολο ἔργο μας.

Εἶναι ἀναμφισθήτητο πώς ἡ κληρονομιὰ ποὺ μᾶς ἀφησαν εἶναι πάρα πολὺ βαρειὰ καὶ τὰ ἐπιτεύγματά τους σημαντικὰ καὶ πολύμορφα, ἀνεπανάληπτα ἵσως. Γι’ αὐτὸ καὶ τὸ ἔργο μας εἶναι διπλὰ δύσκολο.

Μὲ τὴ βοήθεια ὅμως ὅλων τῶν μελῶν καὶ συνεργατῶν τῆς Ἐταιρείας καὶ τὴ συμπαράσταση τῶν συμπατριωτῶν μας πιστεύουμε πὼς θὰ μπορέσουμε ν’ ἀντεπεξέλθουμε στὶς ὑποχρεώσεις ποὺ ἀναλάβαμε γιὰ νὰ συνεχισθεῖ ἡ ἀνοδικὴ πορεία τῆς Ἐταιρείας καὶ ἡ προσφορά της στὴν προκοπὴ τοῦ τόπου μας.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ



Στὸν ἀπολογισμὸ πεπραγμένων καὶ δραστηριότητας κατὰ τὸ 1978, ποὺ ἔκανε δὲ πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν Δημήτρης Ιωάν. Κολοθός στὴ Γενικὴ Συνέλευση, διαβάζουμε:

«... Ὁ χρόνος ποὺ πέρασε, δὲ εὔτερος χρόνος τῆς θητείας μας, ἀ-

ναλώθηκε, κυρίως, στήν προσπάθεια γιά τήν πραγματοποίηση ένδος μεγάλου έργου, τήν δργάνωση δηλ. καὶ τῇ λειτουργίᾳ τοῦ «Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας» ποὺ ἀποτελοῦσε πρωταρχικό σκοπὸν καὶ θασική ἐπιδίωξη τῆς Ἐταιρείας, ἀπ' τήν ἴδρυσή της, ἀλλὰ καὶ δική μας ἀνειλημμένη ὑποχρέωση.

— Παρ' ὅτι τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν ἄφησε περιθώρια γιὰ ἄλλες δραστηριότητες, ἐν τούτοις τὸ Δ.Σ. κατέθαλε κάθε προσπάθεια γιὰ τήν ἔξασφάλιση οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως, ποὺ καὶ αὐτὸ τὸ χρόνο ἥταν ἰκανοποιητική. Καὶ ἀκόμα, ἐνέργειες ποὺ ἔγιναν σὲ διάφορες κατευθύνσεις (Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν, Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν, Ἀγροτικὴ Τράπεζα) πιστεύουμε πῶς σύντομα θ' ἀποδώσουν καρπούς. Πρὶν λίγες μέρες, τέλος, μᾶς δόθηκε ὑπόσχεση γιὰ τὴ χορήγηση σημαντικοῦ ποσοῦ ποὺ θὰ ἐπιτρέψει τήν πραγματοποίηση πολλῶν ἐπιδιώξεων τῆς Ἐταιρείας. Εἴχαμε δῆμος καὶ κάτι ἀρνητικό καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐκφράσω τήν πικρία μας γι' αὐτό. Ὁ Δῆμος Ἀμφίσσης ὅχι μόνο δὲν μᾶς ἀπέδωσε τὸ ποσὸ τῶν 150.000 δρχ. ποὺ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν μᾶς χορήγησε, μέσω αὐτοῦ, τὸ 1977, ἀλλὰ ἀπαξίωσε ἀκόμα καὶ ν' ἀπαντήσει σὲ δυὸ ἔγγραφα ποὺ τοῦ ἀπευθύναμε σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα αὐτό. Ἀς σημειωθεῖ ὅτι ποσὰ ποὺ ἡ ἴδια ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν χορηγοῦσε σὲ ἄλλα σωματεῖα ἀποδόθηκαν ἀπὸ τὸ Δῆμο, στοὺς δικαιούχους. Ὁ λόγος τῆς ἀρνητικῆς στάσεώς του ἀπέναντι στήν Ἐταιρεία μᾶς εἶναι ἄγνωστος ἀλλὰ καὶ ἀνεξήγητος.

Παρὰ τὴ μὴ ἀπόδοση τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ καὶ παρὰ τὴ διάθεση μεγάλων ποσῶν γιὰ τὸν ἔξοπλισμὸν καὶ τὴ λειτουργίᾳ τοῦ «Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας», γιὰ τήν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Σελίδες ἀπ' τὴ Φωκίδα» καὶ γιὰ τὶς ἄλλες δραστηριότητες τῆς Ἐταιρείας, τὸ χρηματικὸ ὑπόλοιπο ποὺ ἀφήνουμε στὸ ταμεῖο γιὰ τὴ νέα χρήση ἐπιτρέπει τήν ἀνετη συνέχιση τῶν δραστηριοτήτων τῆς Ἐταιρείας καὶ τὴ λειτουργία τοῦ Λ. Μ. Φ. Τοῦτο ὑπῆρξε ἀπόρροια τῆς ταχτικῆς μας ποὺ ἀπόθεπε ὅχι μόνο στὸ σήμερα — στὸ παρόν — ἀλλὰ καὶ στὸ αὔριο — στὸ μέλλον δηλ. τῆς Ἐταιρείας.

— Ἀπὸ πλευρᾶς δραστηριοτήτων καὶ ἐπιτευγμάτων τὸ χρόνο αὐτὸ μποροῦμε ν' ἀναφέρουμε τὰ παρακάτω:

1) Τὴ συμμετοχή μας, μὲ δύο μέλη, στὶς ἔργασίες γιὰ τὴ διοργάνωση ἀπ' τὸ Δῆμο Ἀμφίσσης τῶν ἐκδηλώσεων τῆς Ἀποκρῆς (καρναβάλι) καὶ τὴ διάθεση χρηματικοῦ ποσοῦ γιὰ τὴ διαστολὴ τοῦ ἐπιτυχέστερου, ἀπὸ λαογραφικῆς πλευρᾶς, ἀρματος. Παρ' ὅτι ὁ τρόπος διαστολὴς τῶν ἀρμάτων ἀπ' τὴ σχετικὴ ἐπιτροπὴ δὲν ἀνταποκρίθηκε στὸ παραπάνω σκοπό, ἀποδεχτήκαμε τὴ συμμετοχὴ καὶ στὴ φετεινὴ διοργάνωση, γιατὶ ξέρουμε τὶς δυσχέρειες ποὺ ἀντιμετώπισε πέρυσι ἡ δργανωτικὴ ἐπιτροπὴ καὶ γιατὶ θεωροῦμε ἄξια ἐνισχύσεως πήν ἐκδήλωση αὐτῇ. Τὴν ἀπόφαση γιὰ τὴ διάθεση χρηματικοῦ ποσοῦ γιὰ ἔπαθλο

ή για διεργάτη ποτε άλλο τὴν ἀφήσαμε στὴν κρίση τοῦ νέου Δ.Σ.

2) "Ηρθαμε σ' ἐπαφή μὲ τὸ Τμῆμα Δημοσίων Σχέσεων τοῦ Ο.Τ.Ε. καὶ κάναμε τὶς ἀπαιτούμενες προεργασίες γιὰ μιὰ συναυλία τῆς μεγάλης χορωδίας του, γνωστῆς διεθνῶς, ποὺ θὰ πραγματοποιηθεῖ τὸ χρόνο τοῦτο (1979).

3) Καθιερώσαμε σὰν θεσμὸ τὴν κάθη χρόνο διοργάνωση ἐκθέσεως τοῦ πνευματικοκαλλιτεχνικοῦ ἔργου ἐνὸς Φωκέα, μὲ σκοπὸ τὴν πληρέστερη γνωριμία τοῦ λαοῦ τῆς περιοχῆς μας μ' αὐτὸ καὶ τὴν εύρυτερη προσθολή του σ' ὀλόκληρη τὴ χώρα. Σὲ ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ πραγματοποιήθηκε τὸ Πάσχα (23.4—7.5.78) ἀναδρομικὴ ἐκθεση τοῦ ζωγράφου Χαράλαμπου Στέφου, ποὺ σημείωσε τεράστια καλλιτεχνικὴ ἐπιτυχία. Δὲν ἀναφερόμαστε σὲ οἰκονομικὴ ἐπιτυχία γιατί, ὅπως εἶναι γνωστό, ἐμπορικὸ μέρος δὲν ὑπάρχει στὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὶς δραστηριότητες τῆς Ἐταιρείας. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐκθέσεως συντέλεσε στὴν καθιέρωση τοῦ θεσμοῦ καὶ ἀπόδειξε τὴν ἀναγκαιότητά του, ἀλλὰ καὶ τὰ ὄφελη του.

Σημειώνουμε δτὶ οἱ ἐργασίες γιὰ τὴ διοργάνωση τῆς φετεινῆς ἐκθέσεως, τὸ Πάσχα τοῦ 79, ἔχουν προχωρήσει ἀρκετά.

4) Ἐπιληφθήκαμε, σὲ συνεργασία μὲ τὸν ἔταῖρο Δρόσο Κραβαρτόγιαννο, τῶν ἐργασιῶν γιὰ τὴν ἐκδοση τῆς ἐπετηρίδας τῆς Ἐταιρείας, μὲ τίτλο «ΦΩΚΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ», ποὺ εἶχε ἀποφασίσει ἡ περιουσινὴ Γ.Σ. (12.2.78). Ἐξασφαλίστηκαν ἀξιόλογες ἐργασίες, βρέθηκε τὸ κατάλληλο τυπογραφεῖο καὶ σύντομα τὰ «ΦΩΚΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» θὰ κυκλοφορήσουν.

5) Συνεχίστηκε, καὶ τὸ χρόνο τοῦτο, ἡ ἐκδοση καὶ συνεχὴς δελτίωση τοῦ περιοδικοῦ «Σελίδες ἀπ' τὴ Φωκίδα» πού, κατὰ τὴ γνώμη πολλῶν εἰδικῶν, καθιερώθηκε σὰν ἔνα πολὺ ἀξιόλογο περιοδικό. Πολλὰ θέματα ποὺ ἐνδιαφέρουν ἀμεσα τὸν τόπο μας παρουσιάστηκαν σ' αὐτό, παράλληλα μὲ τὴν συνήθη ψλη του, ποὺ πλουτίστηκε καὶ ἐπεκτάθηκε ἀρκετά. Μὲ ἴδιαίτερη ἵκανοποίηση ἀναφέρουμε τὴν παρουσία νέων συνεργατῶν, καὶ ἴδιαίτερα τῶν Δωριέων, ποὺ ἀνταποκρίθηκαν σὲ σχετικὴ πρόσκλησή μας.

6) Ζωηρὸ ἐκδηλώθηκε τὸ ἐνδιαφέρον μας γιὰ τὴν τύχη τῶν κάθε μορφῆς καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν τῆς περιοχῆς μας, γιὰ τὰ δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς τέχνης, γιὰ τὴ διαφύλαξη τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ γιὰ τὴν προσθολὴ τῶν παραγνωρισμένων ιστορικῶν γεγονότων. Γιὰ τὸν τελευταῖο σκοπὸ ἐκπονήθηκαν σχέδια μνημείου γιὰ τὴν κήρυξη τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21 στὸν Προφήτη Ἡλία καὶ γιὰ τὴ γενικότερη συμβολὴ τοῦ Μοναστηριοῦ στὸν Ἀγώνα, γεγονότων δηλ. Ισάξιων ἐκείνων τῆς "Αγιας Λαύρας, καὶ ποὺ ὅμως συνεχῶς ἀποσιωποῦνται. Τὸ μνημεῖο προσθλέπεται ν' ἀναγερθῇ στὸ Μοναστήρι τοῦ Προφήτη Ἡλία, ἀλλὰ οἱ συνεχεῖς παλινωδίες τῶν τέχνιτῶν παρεμπόδισαν τὴν πρόοδο τῶν ἐργασιῶν καὶ τώρα βρισκόμαστε σὲ δια-

πραγματεύσεις γιὰ τὴν διάθεση τοῦ ἔργου σὲ ἄλλους. Ἀκόμα ἀποφασίστηκε νὰ ἐκδοθεῖ πανηγυρικὸ τὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ 1979 τοῦ περιοδικοῦ «Σελίδες ἀπ’ τὴν Φωκίδα» ἀφιερωμένο στὰ παραπάνω γεγονότα καὶ στὴν ἀπελευθέρωση τῆς Φωκίδας.

7) Ἀποδεχτήκαμε τὴν συμμετοχὴν στὴ Διανομαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ «Ἐτους τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως», ποὺ ὅριστηκε γιὰ τὸ 1979, καὶ ἀφήσαμε στὴ φροντίδα τοῦ νέου Δ.Σ. τὴν ἔξεύρεση τοῦ καλλίτερου τρόπου γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῆς συμμετοχῆς (Θρασεῖα κλπ.).

8) Τὸ μεγαλύτερο ὅμως ἐπίτευγμά μας, ποὺ ἀποτέλεσε πραγματικὰ τὸ «μεγάλο γεγονός» εἶναι ἡ ὁργάνωση καὶ λειτουργία τοῦ «Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας».

Σκληρὲς καὶ ἐπίπονες προσπάθειες πρὸς κάθε κατεύθυνση τελεσφόρησαν καὶ σὲ σχετικὰ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα ἔγινε δυνατὸ νὰ δημιουργηθοῦν συλλογές, νὰ διαμορφωθοῦν οἱ χῶροι καὶ νὰ γίνουν τὰ ἔγκαίνια καὶ ἡ ἔναρξη τῆς λειτουργίας του. Τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστέγασμα τῆς προσφορᾶς τῆς «Ἐταιρείας στὸν τόπο μας. Γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸν εἰπώθηκαν καὶ γράφτηκαν τόσα πολλά, ὃστε νὰ μὴ χρειάζεται νὰ προσθέσω τίποτα.

Ἡ προσπάθειά μας ὅμως δὲν σταμάτησε στὸ σημεῖο αὐτό. «Εγιναν παραπέρα ἐνέργειες γιὰ νὰ καταχωρηθεῖ τὸ Λ.Μ.Φ. στοὺς ἐπίσημους κατάλογους τῶν Μουσείων τῆς χώρας, νὰ πάρει τὴ θέση ποὺ τοῦ ἀρμόζει στὸ Βιβλίο «τὰ Μουσεῖα τῆς Ἑλλάδος» τοῦ Σπύρου Κοκκίνη καὶ νὰ περιληφθεῖ στὸν πίνακα τῶν λαϊκῶν μουσείων ποὺ θὰ ἐνισχυθοῦν ἀπ’ τὸ «Υπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν γιὰ τὴν ἀπόχτηση ιδιόκτητης στέγης, πράγμα ποὺ ἀποτελεῖ τὴ σημερινὴ ἐπιδίωξη τῆς «Ἐταιρείας.

Ἀκόμα καταβλήθηκαν προσπάθειες γιὰ τὴν παραπέρα διοργάνωσή του, τὸν καθορισμὸ ὁρῶν ἐπισκέψεως καὶ τὴν ἔξεύρευση τρόπου ἐπεκτάσεώς του, γιατὶ οἱ καινούργιες προσφορὲς καὶ ἡ μελετώμενη δημιουργία πινακοθήκης δημιούργησαν δεξὺ πρόσθλημα χώρου.

Πιστεύουμε πῶς πολλὰ ἀπ’ τὰ παραπάνω γρήγορα θὰ έροῦν τὴ λύση τους.

Στὸν τομέα τῶν σχέσεων μας ἀκολουθήσαμε, κατὰ τὴ διχρονηθητεία μας, ταχτικὴ μετριοπάθειας καὶ ἵσης μεταχειρίσεως πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Πιστεύω πῶς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν δημιουργήσαμε μόνο φίλους, πολλοὺς φίλους, τῆς «Ἐταιρείας. Καὶ ἀκόμα πιστεύω πῶς ἡ ταχτικὴ αὐτή, ὁ ὀρθὸς προγραμματισμὸς δραστηριοτήτων καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Δ.Σ. συνέτειναν πάρα πολὺ στὸ γεφύρωμα τῶν ἀντιθέσεων ποὺ κλυδώνισαν τὴν «Ἐταιρεία πρὶν λίγα χρόνια, στὴ δημιουργία κλίματος ἐμπιστοσύνης στοὺς σκοπούς της καὶ στὴν παραδοχὴ τοῦ καλοπροσάρετου καὶ τῆς ὀφελιμότητας τῶν ἐπαδιώξεών της. Τὸ γόντρο καὶ ἡ ἀκτινοβολία τῆς «Ἐταιρείας πῆραν τεράστιες διαστά-

σεις καὶ ἀνοιξαν δρίζοντες γιὰ νέες δραστηριότητες.

Εἶναι ἐνδεχόμενο, καὶ ἀνθρώπινο, στὴν πολύπλευρη δραστηριότητά μας νὰ ἔγιναν λάθη, παραλείψεις ἢ ἐσφαλμένες ἐκτιμήσεις τῶν πραγμάτων. Εἶναι, δῆμως, ἀναμφισθήτητο ὅτι οἱ ἐνέργειές μας ξεκινοῦσαν πάντοτε ἀπὸ καλὴ πρόθεση καὶ ὅτι γιὰ δόηγό μας, καὶ στόχῳ μας, εἴχαμε τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν τῆς Ἐταιρείας καὶ τὴν προ-αγωγὴ τοῦ τόπου μας.

Τὸ ἔάν πετύχαμε καὶ τὸ πόσο ἐσεῖς θὰ τὸ κρίνετε.

Ὑποθέάλλοντας, τέλος, τὴν παραίτηση τοῦ Δ.Σ., μιὰς καὶ ἡ θητείας μας ἔληξε, ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας, ἀλλὰ καὶ ὅλους δύσους μᾶς θοήθησαν, γιὰ τὴ συμπαράστασή τους στὸ ἔργο μας, καθὼς καὶ τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. γιὰ τὴν ἀρμονική, γόνιμη καὶ ἐποικοδομητική συνεργασία μας.

Ἐπιθυμῶ ἀκόμα νὰ εὐχηθῶ στὸ Δ.Σ. ποὺ θ' ἀναδειχθεῖ ἀπ' τὶς σημερινὲς ἀρχαιρεσίες, «καλὴ ἐπιτυχία» στὸ δύσκολο ἔργο ποὺ θὰ ἐπωμιστεῖ καὶ νὰ τοῦ παρέξω τὴν διαβεβαίωση πώς ὅλοι μας θὰ εἰμαστεῖς πάντοτε στὸ πλευρό του, πρόθυμοι γιὰ διτι χρειαστεῖ.

Εὐχαριστῶ.



Ο γιατρὸς Δημήτρης Ιωάν. Κολοθὸς τ. πρόεδρος τῆς Ε.Φ.Μ., ἀπέστειλε πρὸς τὴν Ἐταιρεία τὴν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

Πρὸς τὸ
Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς Ε.Φ.Μ.
Ἐνταῦθα.

”Αμφισσα, 15.1.79

”Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποθέάλω τὴν παραίτησή μου ἀπ' τὸ ἀξιώματοῦ Δ.Σ. τῆς Ἐταιρείας, στὸ δποῖο ἐκλέχτηκα χωρὶς νὰ ἔχω ὑποθέάλει ὑποψηφιότητα.

Εὐχαριστῶ θερμὰ δύσους μὲ τὴν ψῆφο τους ἐκδήλωσαν τὴν ἐπιμονὴν τους γιὰ τὴν παραμονὴ μου στὴ Διοίκηση τῆς Ἐταιρείας, ἡ πίστη μου δῆμως στὴν ἀναγκαιότητα τῆς συνεχοῦς ἀνανεώσεως τῶν συλλογικῶν ὀργάνων καὶ τῆς εἰσδοχῆς σ' αὐτά, κάθε φορά, φορέων διαφορετικοῦ πνεύματος, ὥστε ν' ἀποφεύγεται ἡ ἀποτελμάτωση καὶ ἡ μονοτονία καὶ νὰ ὑποθοηθεῖται ἡ ἀνάδειξη νέων στελεχῶν, μοῦ ἐπιθέάλλει τὴν τήρηση τῆς ἀρχικῆς ἀποφάσεώς μου, τῆς μὴ συμμετοχῆς μου δηλαδὴ στὸ νέο Δ.Σ.

Αὐτονόητο βέβαια εἶναι πώς παραμένω πάντα ἐνεργὸ μέλος τῆς Ἐταιρείας, πρόθυμος νὰ συμβάλλω, ἀν χρειαστεῖ, στὴν παραπέρα ἀνοδικὴ πορεία της.

Φιλικότατα
ΔΗΜ. ΙΩ. ΚΟΛΟΒΟΣ
τ. πρόεδρος Ε.Φ.Μ.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΙΕΙ
Ι Τ Ε Α Τ Ω Ν
ΣΑΝΤΑΡΟΖΑ 1Δ - ΤΗΛΕΦ. 32.18.037
Α Θ Η Ν Α Ι

Αθήναι τῇ 22 Ιανουαρίου 1979

Π ρ ḥ σ

Τὸ Διοικ. Συμβούλιο τῆς Ἐταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν
"Α μ φι σ σ α

Ἄγαπητοί μας Συμπατριώτες,

Μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ ἔκδηλη συγκίνηση τὸ Διοικ. Συμβούλιο καὶ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου μας ἀπευθύνονται σὲ σᾶς νὰ σᾶς ἐκφράσουν τὰ θερμά τους συγχαρητήρια καὶ τὸ θαυμασμὸ γιὰ τὸ ὑπέροχο ἔργο ποὺ ἔχετε ἐπιτελέσει μέχρι σήμερα. Τὸ Λαογραφικὸ Μουσεῖο, φροντισμένο ἀπὸ ἐμπνευσμένους ἀνθρώπους, οἵ διαλέξεις ἀπὸ διακεκριμένα πρόσωπα, οἵ ἐκθέσεις στὸν χῶρο τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ποὺ ἀφοροῦν τὸν τόπο μας, οἱ γενικώτεροι ἐπιδιωκόμενοι πολιτιστικοὶ στόχοι κλπ. εἰναι μερικὰ μόνο ἐπιτεύγματά σας ποὺ προκαλοῦν τὸν ἐνθουσιασμό μας. Ἡ μεθοδευμένη δουλειά σας θαυμάσια ἐκφράζεται καὶ προσθάλλεται κατὰ τρόπο ἄρτιο καὶ καλαίσθητο ἀπὸ τὸ Περιοδικό σας «Σελίδες ἀπ' τὴ Φωκίδα» ἔτσι ποὺ νὰ ἐνημερώνεται σωστὰ ἡ Κοινὴ Γνώμη τοῦ τόπου μας. Μὲ τὴν συστηματικὴ ὅλη ἔργασία σας καὶ τὸν ζῆλο τῶν φωτισμένων ἀνθρώπων ποὺ ἀποτελοῦν τὴν Ἐταιρεία σας ἀδιάσειστη εἶναι ἡ γνώμη μας, ὅτι γίνεται μιὰ προσπάθεια ἀξιέπαινη ποὺ ἀμέσως κατακτᾶ τὴν συμπάθεια καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸ δχι μόνο τῶν συμπατριώτων μας, ἀλλὰ καὶ κάθε πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Εἴμαστε ίδιαίτερα ὑπερήφανοι γιὰ σᾶς καὶ σᾶς καμαρώνομε.

Γιὰ μᾶς τοὺς Ἰτιώτες πρόσθετη εἶναι ἡ χαρά μας ἀπ' τὸ γεγονός ὅτι στὸ ἐκλεκτὸ Διοικ. Συμβούλιο σας προεδρεύει ὁ συμπατριώτης μας γιατρὸς Δημητράκης Κολοθός. Ἡ ἐπισήμανση αὐτὴ ἀπλῶς γίνεται γιὰ νὰ ἐκφράσουμε τὸν ἐθνουσιασμὸ μας, γιατὶ καὶ ἡ πόλη μας μετέχει σ' αὐτὴ τὴν ὥραια προσπάθεια. Θέλομε νὰ ἐλπίζομε ὅτι μέσα στὶς πολυποίκιλες δραστηριότητες, τὶς τόσο ἀξιόλογες, τῆς Ἐταιρείας σας ποὺ ἐπάξια προεδρεύεται ἀπὸ τὸν συμπολίτη μας καὶ ἡ Ἰτιά μας θὰ ἔχει τὴν ἀγάπη καὶ τὴν φροντίδα σας. Αὐτὴ ἡ ἀποψη ἐνισχύεται ἀπ' τὸ ὅτι, ἀν καὶ πρόσφατη σχετικὴ εἶναι ἡ ἰδρυση καὶ ἡ δραστηριοποίησή σας, ἐν τούτοις ἐπετέλεσε πάρα πολλὰ καὶ ἐπέθαλε τὴ φυσιογνωμία τῆς στὸ εύρυτερο Κοινό. Αὐτὸ τὸ γεγονός εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικὸ καὶ ἐλπιδοφόρο καὶ γιὰ μᾶς τοὺς Ἰτιώτες.

Μὲ τὴν εὔκαιρία θὰ θέλαμε μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἐνδιαφερόντων σας, νὰ ὑπομνήσομε καὶ, ἀν θέλετε, νὰ ὑποδείξομε καὶ ἔνα ἴστορικὸ γεγονός ποὺ συνδέεται μὲ τὴν πόλη μας. Νομίζομε ὅτι εἶναι ἔνα ἀξιόλογο ντοκουμέντο ποὺ ἀσφαλῶς θὰ σᾶς ἀπασχολήσει. Πρόκειται γιὰ τὸ ἴστορικὸ γεγονός τῆς καταβυθίσεως ἀπὸ τὸν "Ἀγγλο Ναύαρχο

"Αστιγγα στὸ λιμάνι μας τῆς Τουρκικῆς Ἀρμάδας στὰ χρόνια τῆς Ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τὸ 1827. Τὰ δυθισμένα καράβια διακρίνονται ἀκόμα στὸ δυθὸ τοῦ Κόλπου τῆς «Ἀγκάλης» καὶ θὰ πρέπει κάποτε νὰ ἀνασυρθοῦν καὶ ν' ἀποτελέσουν τὴν ἀφετηρία τῆς ἰδρύσεως καὶ στὴν πόλη μας Μουσείου μὲ τὰ σχετικὰ εὑρήματα.

"Αν κρίνετε δτὶ ἡ ἐπιστολὴ μας ἔχει γενικώτερο ἐνδιαφέρον, διποὺς ἔμεῖς νομίζομε, παρακαλοῦμε νὰ τὴν δημοσιεύσετε στὶς πολὺ ἀγαπητὲς «Σελίδες ἀπ' τὴν Φωκίδα».

Μὲ τοὺς θερμότερους πατριωτικοὺς χαιρετισμούς μας

Ο Πρόεδρος
ΗΛΙΑΣ ΒΑΒΑΤΣΙΚΟΣ

Ο Γεν. Γραμματεὺς
ΙΩΑΝ. ΓΕΡΕΝΤΕΣ

Δημοσιεύσουμε πρόθυμα τὴν παρακάτω ἐπιστολὴ τοῦ Συλλόγου Ἰτεατῶν καὶ ἀφοῦ τοὺς εὐχαριστήσουμε θερμά γιὰ τὰ καλά τους λόγια, τοὺς διαβεβαιώνουμε :

1) Ἀποτελεῖ, πραγματικά, εὐχάριστο γεγονός ἡ ἐπικοινωνία μας μὲ κάθε συμπατριώτη, ιδιαίτερα σ' ὅσους κατοικοῦν ἔξω ἀπ' τὸ Νομό μας, γατὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ οἱ δεσμοὶ μας ξαναγίγονται στεγώτεροι, διαπιστώνται ἡ ταυτότητα τῶν ἐπιδιώξεών μας κι ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἐγέργειες δόηγοῦν εύκολώτερα στὴν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν μας.

Μᾶς είναι πάντοτε εὐπρόσδεκτες ὅχι μόγο οἱ εὐάρεστες διαπιστώσεις, ἀλλὰ κι' οἱ ὑποδείξεις, οἱ ἐπικρίσεις κι' ἡ ἐπισήμανση τυχόν παραλείψεων, ἀδλεψιῶν ἡ λαθῶν μας. Πιστεύουμε πώς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ μὲ τὸν καλόπιστο διάλογο ἐπιτυγχάνεται ἡ εύρυτερη διερεύνηση κι' ἡ καλλίτερη ἀντιμετώπιση κάθε θέματος.

2) Μᾶς είναι γνωστὸ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Συλλόγου σας γιὰ τὴν γενέτειρα πόλη κι' οἱ προσπάθειές σας γιὰ τὴν πρόοδό της. Ή σκέψη σας γιὰ τὴν ἀνέλκυση τῶν δυθισμένων ἀπ' τὸν HASTINGS, κατὰ τὴν ναυμαχία τῆς Σκάλας τῶν Σαλώνων, πλοίων, είναι μιὰ σκέψη ποὺ συγκινεῖ δλους μας. Δὲ γνωρίζουμε δμας κατὰ πόσο είναι ἐφικτὴ ἡ πραγματοποίηση της καὶ τοῦτο γιὰ δυὸ λόγους. Κατ' ἀρχὴν γιὰ τὸ ίδιομορφον αὐτὸ θέμα ἀπαιτοῦνται εἰδικές γνώσεις, ποὺ ἔμεις δὲν ἔχουμε, τεράστια ποσὰ γιὰ τὴν ἀνέλκυση καὶ τὴ συντήρηση (ἀμεση καὶ περαιτέρω) τῶν ξύλιγων ίδιως, τεμαχίων, ποὺ ἡ Ἐταιρεία δυστυχῶς δὲν διαθέτει, καὶ εἰδικοὶ συντηρητὲς καὶ χῶροι θέσεως μὲ κατάλληλες συγθῆκες ἀερισμοῦ, θερμοκρασίας, δύγρασίας κλπ., ποὺ σήμερα δὲν ὑπάρχουν. Καὶ κατὰ δεύτερο λόγο μᾶς είναι διγνωστο, δοῦμε στὴν ἐπαρχία θλέπετε, ἀν ὑπάρχουν στὴ χώρα μας εἰδικὰ συεργεῖα, κατάλληλα γιὰ τὸ ἔργο τοῦτο, ποὺ ἀπαιτεῖ μεγάλη προσοχὴ καὶ πάντως, ὅχι προχειρότητες. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς κρίνεται δτὶ τοῦτο δρίσκεται ἔξω ἀπ' τὶς δυνατότητες τῆς Εταιρείας. Στὴν περίπτωση δμας ποὺ θ' ἀναληφθῇ σχετικὴ κίνηση, ἀπὸ κάποιον, εἰδικὸ γιὰ τὴν περίπτωση, φορέα ἡ Εταιρεία είναι πρόθυμη γὰ μετάσχει καὶ νὰ προσφέρει δτὶ τῆς είναι δυνατό.

3) Η Εταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν καλύπτει, στὸν τομέα της, δλόκληρο τὸ Φωκικὸ χῶρο καὶ ἐνδιαφέρεται, ἐξ ἵσου ζωηρά, γιὰ δλες τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά του. Εἰδικότερα γιὰ τὴν Ἰτέα, σὰν ἀπόδειξη τοῦ ἐγδιαφέροντός μας, ἀναφέ-

Σχολιάζοντας τὰ γεγονότα

1—ΕΤΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ: Τὸ Ὅπουργεῖο Παιδείας δρισε, ἐπιτέλους, τὸ φετεινὸ χρόνο σὰν ἔτος παραδόσεως. Ἡταν καιρὸς πλέον. Τὸ κακὸ ἔχει παραγίνει. Ἡ μετανάστευση καὶ ἡ ἀστυφιλία ποὺ ἔρήμωσαν κυριολεκτικὰ τὴν ὑπαίθρο, ἀπ’ τὴν μιὰ μεριά, καί, ἀπ’ τὴν ὄλλη, ἡ ἀλλαγὴ με γρήγορο ρυθμὸ τοῦ τρόπου ζωῆς τόσο ἐκείνων ποὺ ἐφυγαν δσο καὶ ἐκείνων ποὺ ἔμειναν, δημιούργησαν ἐνα τεράστιο κενό.

Θρύλοι καὶ παραδόσεις τοῦ λαοῦ μας, πανηγύρια καὶ γιορτές, ἥθη κι’ ἔθιμα διαμορφωμένα ἀπ’ τοὺς αἰῶνες, τρόπος ζωῆς πατροπαράδοτος, καὶ τόσα ἄλλα ἀκόμα, δλα χάθηκαν μεμιᾶς. Ὁ ξενόφερος τρόπος διαθιώσεως στὶς πολυκατοικίες, ἡ ἀπρόσωπη ζωὴ στὶς μεγαλουπόλεις, ἡ ἔξαφάνιση τῆς πατριαρχικῆς μορφῆς οἰκογένειας καὶ ἡ ... τηλεόραση πού, ἐνῶ ἔφερε κοντά μας ὅλο τὸν κόσμο, μᾶς δεμάκρυνε ἀπ’ τὸ δικό μας, εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ κυριαρχοῦν σήμερα. Ἡ καινούργια γενηὰ μεγαλώνει στὸν παιδικὸ σταθμό, μακριὰ ἀπ’ τὴ θερμὴ καθοδήγηση τῆς οἰκογένειας — οἱ γονεῖς δουλεύουν ἔξω ἀπ’ τὸ σπίτι — χωρὶς τὴν ἀγαθοποιὸ ἐπίδραση τῆς ἀγαπημένης μορφῆς τοῦ παπποῦ καὶ τῆς γιαγιᾶς, ἀποκομμένη ἐντελῶς ἀπ’ τὶς ρίζες τῆς καὶ χωρὶς καμιὰ ἐπαφὴ μ’ αὐτές, ἔστω καὶ ἀτελῆ. Ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ σοφία, δπως τὰ διαμόρφωσαν οἱ αἰῶνες, χάνονται χωρὶς, τὸ χειρότερο, νὰ μπαίνει τίποτα στὴ θέση τους.

Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἥταν ἀναγκαία — ἵσως μάλιστα καθυστέρησε — ἡ παραπάνω ἀπόφαση τοῦ Ὅπουργείου Παιδείας. Ἡρθε ἡ ὥρα νὰ ἀναληφθεῖ προσπάθεια ἀπ’ δλους, πολι-

ρουμε τὰ παρακάτω:

‘Ο Ὄργανισμὸς Λιμενικοῦ Ταμείου Ἰτέας ζήτησε ἀπ’ τὴν Ἐταιρεία, μὲ σχετικὸ ἔγγραφό του (ἀριθμ. 748) 24.11.77), τὴν ἐκπόνηση κειμένου ἐπιγραφῆς γιὰ ἐνα μνημεῖο ἀφιερωμένο στὴ γαυμαχία τῆς Σκάλας τῶν Σαλώνων, ποὺ σκόπευε ν’ ἀναγείρει. Ἡ Ἐταιρεία ἐκπόνησε ἀμέσως τὸ κείμενο ποὺ τῆς ζητήθηκε καὶ μὲ σχετικὸ ἔγγραφό της (ἀρ. 50) 5.12.77) τὸ ἀπέστειλε προτείγοντας ταυτόχρονα στὸν Ὄργανισμὸ Λιμενικοῦ Ταμείου Ἰτέας τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀνέγερση τοῦ μνημείου μιὰ καὶ τοῦτο ἥταν μέσα στοὺς σκοπούς της. Δυστυχῶς ὅμως δὲν πήραμε μέχρι σήμερα, καμιὰ ἀπάντηση καταφατικὴ ἢ ἀργητική, οὕτε μᾶς γνωστοποιήθηκε ἡ λήψη τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς. “Τσερα ἀπ’ αὐτὸ δὴ Ἐταιρεία προχώρησε στὸ δεύτερο ἔργο τῆς σειρᾶς αὐτῆς, τὴν ἀνέγερση μνημείου γιὰ τὴν κήρυξη τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 στὸ Μοναστήρι τοῦ Προφήτη Ἡλία.

Γεγονός πάντως εἶναι πώς, πέρα ἀπὸ τοῦτο, στὶς προγραμματισμένες ἐκδιλώσεις καὶ δραστηρότητες τῆς Ἐταιρείας συμπεριλαμβάνεται, δικαιωματικὰ καὶ ἡ Ἰτέα, ἀλλὰ ἐκ παραλλήλου πρέπει γὰ τονιστεῖ δτι ἡ πραγματοποίησή τους δὲν ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο, ἀπὸ ἐμᾶς.

τεία, ἐκκλησία, ἐκπαίδευση, δργανισμούς, δργανώσεις κλπ., γιὰ τὴ διάσωση τῆς λαϊκῆς μας κληρονομιᾶς.

Στὴν προσπάθεια αὐτὴ ἔχει θέση καὶ ἡ καινούργια γενηά, που πρέπει ὅχι νὰ μετάσχει, ἀπλά, ἀλλὰ νὰ πρωτοστατήσει. "Ολοι οἱ μαθητὲς, κάθε βαθμίδας τῆς ἐκπαίδευσεως, πρέπει νὰ ἐπιδοθοῦν, ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ ἐνημέρωση καὶ κάτω ἀπ' τὴν καθοδήγηση τῶν δασκάλων τους, στὴ συλλογή, μελέτη, ταξινόμηση καὶ παρουσίαση κάθε στοιχείου ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὴν παράδοση. Κι ὅλοι πρέπει νὰ τοὺς βοήθησουν γιατὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸς οἱ νέοι θαρροῦν πιὸ κοντὰ στὶς ρίζες τους, θὰ τὶς γνωρίσουν, θὰ τὶς ἐνστερνιστοῦν καὶ θὰ ἔξασφαλιστεῖ ἔτσι ἡ συνέχεια τοῦ "Εθνους, ποὺ εἶναι τόσο πολύτιμη.

'Απαραίτητο, ἀκόμα βοήθημα γιὰ τοὺς μαθητὲς εἶναι ἡ πολυήμερη ἐπίσκεψη καὶ ἡ ἀδιατάρακτη παραμονὴ τους στὸ χωριό, κοντὰ στὶς πηγὲς τῆς παραδόσεως καὶ τῆς οἰκογένειας.

Τὸ λαογραφικὸ μουσεῖο τοῦ τόπου —ὅπου ὑπάρχει— ὁ παπποῦς καὶ ἡ γιαγιά, ἀλλὰ καὶ διάθετοι τοῦ πατέρας, οἱ γιορτὲς καὶ τὰ πανηγύρια — δσα γίνονται ἀκόμα— οἱ θρύλοι καὶ οἱ ἴστορίες ποὺ περνοῦν προφορικά, ἀπὸ γενηά σὲ γενηά, θ' ἀποτελέσουν πολύτιμες πηγὲς στὴν ἔρευνά τους .

Τοῦτο ὅμως μόνο τὸ καλοκαίρι, τὴν ἐποχὴ τῶν διακοπῶν, μπορεῖ νὰ γίνει καὶ γι' αὐτὸς ἡ προθεσμία ὑποβολῆς τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν ἐκδηλώσεων πρέπει νὰ παραταθεῖ πέρα ἀπ' αὐτό.

Κι' ἀκόμα, ἐνέργειες σὰν αὐτὴ τῆς 'Εταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν, ποὺ ἀποφάσισε νὰ βραβεύσει τὶς καλλίτερες ἐργασίες μαθητῶν τῶν γυμνασίων καὶ λυκείων τῆς περιοχῆς μας, — ἐνέργεια ἀξιέπαινη — πρέπει νὰ βροῦν μιμητές. Καὶ τοῦτο γιατὶ παράλληλα μὲ τὴ διάθεση γιὰ ἔρευνα καὶ γνώση τῆς παραδόσεως καὶ τῆς λαογραφίας, θὰ καλλιεργηθεὶ καὶ ἡ δημιουργικὴ ἄμιλλα, ποὺ τόσα καλὰ ἀποδίδει.

2— Η ΟΡΕΙΝΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΓΙΑΡΝΑΣΣΙΔΑ. Στὴν ἐφημερίδα «τὸ Οἰνοχῶρι», ποὺ ἐκδίδει ὁ Σύλλογος Οἰνοχωριτῶν Ἀθήνας, διαβάσαμε μιὰ εἰδηση ποὺ μᾶς ἀφησε, πραγματικά, κατάπληκτους.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν τῆς ὁρεινῆς ἀνατολικῆς Παρνασσίδας, γράφει, ἔκοψαν κάθε ἐπαφὴ μὲ τὴν "Αμφισσα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νομό μας γενικότερα, καὶ στράφηκαν γιὰ κάθε μορφῆς ἐξυπηρέτηση καὶ συναλλαγὴ — οἰκονομική, ἐπαγγελματική, κοινωνική, ψυχαγωγικὴ κλπ.— πρὸς τὴ Λαμία. Καὶ τὸ πιὸ καταπληκτικὸ εἶναι ἡ αἰτία ποὺ προκάλεσε τὴ στροφὴ αὐτὴ. Ή ἔλλειψη, γράφει ἡ ἐφημερίδα, ἐνὸς κατάλληλου δρόμου,, ποὺ νὰ συνδέει τὰ χωριά τῆς περιοχῆς αὐτῆς μὲ τὴν "Αμφισσα — αὐτὸς ποὺ σήμερα ὑπάρχει εἶναι ἀδιάθατος τὸν περισσότερο καιρό— καὶ ἡ ἀνυπαρξία μιᾶς τακτικῆς καὶ σχετικὰ ὄνθρωπινης συγκοινωνίας, κάνουν τὴν "Αμφισσα ἀπρόσιτη σ' αὐτὰ καὶ ὑποχρέωσαν τοὺς κατοίκους τους νὰ στραφοῦν πρὸς τὴ Φθιώτιδα, ποὺ εἶναι πολὺ πιὸ προσιτή.

“Ολα τοῦτα μᾶς ἄφησαν ἐμβρόντητους. Τὰ χωριά αὐτά, καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμα, ἥταν ὀνέκαθεν συνδεδεμένα, ἀπὸ κάθε πλευρά, μὲ τὴν Ἀμφίσσα καὶ κανένας δὲν μποροῦσε νὰ φανταστεῖ πώς θάταν δυνατὸν ἀποξενωθῶν ἀπ’ αὐτή καὶ νὰ στραφοῦν σὲ ἄλλη περιοχή. Καὶ νὰ πού αὐτὸν ἔγινε. Πολλὰ χωριά, τὸ ἔνα ὕστερα ἀπὸ τ’ ἄλλο, χάθηκαν δριστικὰ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τοῦ τόπου μας, ποὺ δόλοένα φθίνει. Τὰ χωριά τῆς ὁρεινῆς ἀνατολικῆς Παρνασσίδας, ἡ Γραΐα, τὰ Καστέλια, ἡ Βάριανη καὶ ἡ Μαριόλατα στράφηκαν πρὸς τὴν Λαμία. Η Ἀγόριανη, Πάνω καὶ Κάτω καὶ ἡ Σουβάλα τράθηξαν πρὸς τὸ Δαδί. Η Ἀράχωβα — παλιὸς καὶ καλός μέτοχος τῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας — καὶ ἡ Δεσφίνα πᾶνε στὴ Λειβαδιὰ καὶ ἡ μισὴ Δωρίδα, τέλος, πήρε τὸ δρόμο γιὰ τὴν Πάτρα.

Δὲν ξέρουμε τί ἀκριβῶς τὰ ὑποχρέωσες νὰ ἔγκαταλείψουν συνθῆκες, συνεργασίες καὶ γνωριμίες αἰώνων καὶ νὰ στραφοῦν στὸ ἄγνωστο. Νᾶναι, ἄραγε ἡ ἔλλειψη τοῦ δρόμου καὶ ἡ ἀνυπαρξία τακτικὴ συγκοινωνίας ἦταν ἐπικρατοῦν στὴν πόλη μας ἐμπορικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ἀποτελμάτωση καὶ ἀκριβότερες τιμές; Νᾶναι ἡ ἔλλειψη ἐστιατορίων, ξενοδοχείων καὶ φθηνοῦ τρόπου ψυχαγωγίας ἦταν νᾶναι ἡ τροπὴ πρὸς τὸ ἄγνωστο; Νᾶναι, τέλος, τόσο σημαντικές οἱ ἔλλειψεις ποὺ παρατηροῦνται σ’ ὅλους τοὺς τομεῖς δραστηριότητας τοῦ τόπου μας καὶ ποὺ τοὺς ἀπωθοῦν ἢ ὑπῆρξε καλλίτερη ἡ διαφήμιση καὶ ἡ προθολὴ τῶν γειτόνων μας;

“Οπως πάντως καὶ νᾶναι τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι πώς μείναμε τρεῖς καὶ δὲ κοῦκος. Η οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας φθίνει συνεχῶς, οἱ συναλλαγὲς λιγοστεύουν, οἱ κάθε μορφῆς δεσμοὶ ἐκλείπουν. Σὲ λίγο, τὰ περισσότερα χωριά, θὰ προσάλουν καὶ τὸ αἴτημα τῆς διοικητικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ὑπαγωγῆς τους στὶς προσιτές σ’ αὐτὰ πόλεις, καὶ τὸ κακὸ θὰ ὀλοκληρωθεῖ.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτούς πρέπει ἀμέσως ἡ Νομαρχία μας καὶ οἱ ὑπηρεσίες της, δὲ Δῆμος Ἀμφίστης, ἡ Ἐνωση Δήμων καὶ Κοινοτήτων τοῦ Νομοῦ μας, τὸ ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ ἐπιμελητήριο, οἱ διάφοροι σύλλογοι καὶ ὅργανώσεις — ἐπιστημονικοί, πολιτιστικοί, ἐπαγγελματικοί κλπ. — ἀλλὰ καὶ κάθε συμπατριώτης ποὺ πονάει τὸν τόπο τοῦτο, νὰ κινητοποιηθοῦν γιὰ τὸν περιορισμὸ τοῦ κακοῦ. Πρέπει νὰ μελετηθεῖ τὸ θέμα σ’ ὅλη του τὴν ἔκταση, ν’ ἀνευρεθοῦν τὰ αἴτιά του, ν’ ὀναζητηθοῦν ρεαλιστικοὶ τρόποι ἀντιμετωπίσεως του καὶ ἐπαναφορᾶς τῶν χωριῶν μας στὰ φυσικὰ κέντρα ἐξυπηρετήσεως τους, καὶ νὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μέτρων ποὺ θὰ θεωρηθοῦν ἀναγκαῖα, κατ’ ἀπόλυτο προτεραιότητα καὶ μὲ πλήρη ἐπίγνωση τῆς ἀναγκαιότητάς τους.

Τὸ θέμα εἶναι ἐπεῖγον καὶ ὑψίστης σημασίας γιὰ τὸν τόπο. Κάθε προσπάθεια καὶ κάθε δαπάνη, ἀξίζουν τὸν κόπο.

Ἐμπρός, λοιπόν.

Δ.Ι.Κ.

Η ΦΩΚΙΔΑ ΣΤΟ 21

(Ποιὸς δικαιοῦται τὰ πρωτεῖα;)

ΓΕΩΡΓ. ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ

«Η ἔναρξη τῆς Ἐπαγαστάσεως στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔγινε ταυτόχρονα, καίτοι εἶχε ὀρισθεῖ σὰν ἡμέρα γενικῆς ἐξεγέρσεως ἡ 25 Μαρτίου 1821. Χρειάστηκαν δυὸς καὶ πλέον μῆνες γιὰ νὰ ξεσηκωθεῖ τὸ Γένος σ' ὅλη τὴν ἔκτασή του, ἐνῶ μεμονωμένες ἐξεγέρσεις ἔγιναν καὶ ἀργότερα.

Πολλοὶ παράγοντες καί, κυρίως, τοπικές ιδιομορφίες συνετέλεσαν ὥστε ἡ Ἐπαγάσταση ν' ἀρχίσει σὲ δρισμένες περιοχές πρὶν τὴν 25 Μαρτίου καὶ τέλος δρισμένες μετά.

Απὸ πολλές δεκαετηρίδες ὅμως ἔχει δημιουργηθεῖ ὁ θρύλος ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ὄψις τὸ λάθαρο τῆς Ἀγίας Λαύρας ποὺ εἶχε πάνω του χρυσοκεντημένη τὴν εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅρκισε σ' αὐτὸ τὰ παλληκάρια, στὶς 25 Μαρτίου 1821 καὶ ὁ Ἀγώνας ἀρχισε.

Η ἀλήθεια ὅμως εἶναι ἀλλη καὶ ἀπέχει πολὺ ἀπ' τὸ θρύλο. «Ἐχει ἀποδειχθεῖ, ἴστορικὰ πλέον, ὅτι ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἔψυγε ἀπὸ τὴν Ἀγία Λαύρα στὶς 10.3.1821 καὶ πῆγε στὰ Νεζερά, μαζὶ μὲ τὸν Ἀνδρέα Ζαΐμη καὶ τὸν Ἐπίσκοπο Κερνίκης Προκόπιο, γιατί, ὅπως ὁ ἔδιος γράφει στ' ἀπομνημονεύματά του «...συσκεφθέντες ἀποφάσισαν νὰ μήν δώσωσιν αἰτίαν τινὰ ἀλλ' ὡς πεφοδισμένοι νὰ παραιμερίσωσιν εἰς ἀσφαλῆ μέρη». Ἀπ' τὰ Νεζερά ἔψυγε γιὰ νὰ φθάσει στὴν Πάτρα στὶς 24.3.1821 «ὑποταχθεὶς εἰς τὰ γεγονότα τὰ ὅποια ἦτο

ἀδύνατον νὰ ἀποτρέψῃ». (Πουκεβίλ 166, ἔτι Α' Κυριακοῦ 26). Δέν μποροῦσε γὰ κάγει διαφορετικὰ γιατί, ὅπως λέγει ὁ Περραιβός στ' ἀπομνημονεύματά του, δχι μόνον ἦτο ἀδύνατον νὰ σταματήσει καγέγας τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν ὄρμὴ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ κινδύνευε καὶ ἡ ζωὴ του γιατὶ θὰ τὸν θεωροῦσαν τουρκολάτρη «καὶ μάλιστα πολὺ περισσότερον ὑπόκειτο εἰς τὸν κίνδυνον οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προύχοντες, ὃς συνεχῶς ἔχοντες σχέσιν μετὰ τῶν Τούρκων».

Εἶναι, πάγτως, ἀλήθεια ὅτι ὁ θρύλος αὐτὸς ταίριαζε στὰ μέτρα τῶν Ἑλλήνων γιατὶ συνδυάζει τὰ δυὸς μεγάλα ἰδαικά τους, τὴν πατρίδα καὶ τὴν θρησκεία καὶ γι' αὐτὸ συγκίνησης κάθε ψυχὴ καὶ καθιερώθηκε.

Σκοπός μας ὅμως δὲν εἶναι νὰ ἔξεγερση στὶς ἀλλες περιοχές ἀλλὰ στὴ δική μας, δηλ. στὴ Φωκίδα.

— «Η Ἀγία Μαύρα (Λευκάδα), τὸ πλησιέστερο πρὸς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, νησί, ποὺ τὸ κατεῖχαν τότε οἱ Ἀγγλοί, ἀποτελοῦσε στὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς καταφύγιο γιὰ τοὺς καταδιωκόμενους ρουμελιῶτες ποὺ ἔφθασαν νὰ τὸ θεωροῦν δεύτερη πατρίδα τους. Στὸ νησί αὐτὸ ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία εἶχε ἔνα πολὺ καλὸ πυρήνα — τὸν ἀποτελοῦσαν οἱ Ἰωάννης Ζαμπέλιος, Ἰωάννης Ζακοραλῆς καὶ Ἀγγελος Σούνδιος — ποὺ ἐργαζόταν, μὲ μεγάλο ζῆλο, γιὰ τὴ διάδοση τῆς Ἐταιρείας καὶ τὴ μύηση τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Ρούμελης. Στὸ τέλος τοῦ 1820

δ Ι. Ζαμπέλιος — πού μᾶς ἀφησε τὸ «Σημειωματάριο ἐνὸς Φιλικοῦ», πολύτιμη πηγὴ πληροφοριῶν καὶ γεγονότων — εἰδοποιήθηκε ἀπ’ τὸν Ὑψηλάντη πώς θὰ γίνει: στὸ νησὶ τους σύσκεψη τῶν διπλαρχηγῶν καὶ διατάχθηκε νὰ πάρει τὰ κατάλληλα μέτρα. Πραγματικά, στὶς ἀρχὲς τοῦ Ἱανουαρίου 1821 ἀρχισαν γὰ καταφθάνουν οἱ διπλαρχηγοὶ τῆς Στερεάς Ἐλλάδος καὶ ἀντιπρόσωποι ἀπ’ τὸ Σοῦλι, τὸ Μωριᾶ (Ἡλ. Μαυρομάχαλης) καὶ τὰ νησὶα (Γιακ. Τομπάζης). Τὴν Ἀνατολικὴν Στερεά Ἐλλάδα ἐκπροσωποῦσαν δὲ Ὁδυσ. Ἀντροῦτσος καὶ δὲ Παν. Παγουργιᾶς. «Ἡ σύσκεψη ἔγινε στὸ σπίτι τοῦ Ζαμπέλιου καὶ κράτησε μέχρι τις Ἀποκρηγές. Τὸ θέμα ποὺ συζητήθηκε ήταν ἡ προετοιμασία γιὰ τὸν ξεσηκωμὸ καὶ ἀγαγγέλθηκε πώς ἡμέρα ἐνάρξεως του εἶχε δρισθῇ ἡ 25 Μαρτίου. Οἱ σύγεδροι, ἐνθουσιασμένοι, συμφώνησαν ἀπόλυτα καὶ στὴ διοξολογία ποὺ ἐπακολούθησε «συνορκίσθησαν... γὰ ἐγερθῇ ἡ Ἐλλὰς τὴν αὐτὴν στραγμὴν ὡς εἰς διπλίτης μόνος...». «Ἡ διοξολογία ἔγινε στὸ ἐκκλησάκι τῆς Παγαγίας, στὴ Βλαχέργα, ὅπου, ὅπως ἀναφέρει δὲ Ζαμπέλιος, «γονυπετεῖς καὶ δακρύοντες δὲο: παρακάλεσαν τὸν Δημιουργὸν γὰ σώση τὴν ἀγαγειρομένην Ἐλλάδα καὶ νὰ στεφανώσῃ τὸ ἔργον των μὲ τὴν θείαν χάριν...».

«Ἡ σπουδαία αὐτὴ σύσκεψη τῆς Ἀγ. Μαύρας εἶναι παραγνωρισμένη ἀπ’ τὴν ἴστορία καὶ δῆλοι μιλοῦν γιὰ τὴ σύσκεψη τῆς Βοστίτσας (Αἴγιου). Καὶ ὅμως ἐνῶ στὴν Ἀγία Μαύρα οἱ σύγεδροι ἀποδέχθηκαν μὲ ἐγθουσιασμὸ τὸ μήνυμα τοῦ ξεσηκωμοῦ, στὴ Βοστίτσα, οὕτε φλόγα υπῆρξε οὕτε ἡ ρητορικὴ μεγχλοστομία τοῦ Παπαφλέσσα μπόρεσε νὰ πείσει τοὺς συγέδρους γὰ ἐξεγερθοῦν. Ἀντίθετα, μάλιστα, κυριάρχησε δὲ δισταγμὸς καὶ τελικὰ ἀποφάσισαν γὰ περιμένουν τὴν ἐξέγερση ἄλλων περιοχῶν, τὴν πραγματοποίηση τῶν ὑποσχέσεων γιὰ διοήθεια, τὴ λήψη σειρᾶς μέτρων γιὰ τὴν

παραχώρηση τῆς διοικήσεως, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, σ’ αὐτοὺς καὶ, ἀκόμα, τὸ κλείσιμο στὸ μοναστῆρι τῆς Σιδερόπορτας «τοῦ ἀπατεῶνος καὶ ἔξωλεστάου καλογήρου», τοῦ Παπαφλέσσα, ἐπειδὴ δὲ... παρουσίᾳ του, καὶ οἱ... λόγοι του, μπορεῖ ν’ ἀπέβαιναν σὲ βάρος τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως.

Ἐπτυχῶς ποὺ οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς δὲν πραγματοποιήθηκαν.

Τὸ ἀποτελέσματα τῆς συσκέψεως στὴν Ἀγία Μαύρα, δὲν ἀργησαν γὰ φανοῦν. Ὁ Ἀντροῦτσος πέρασε στὴ Στερεά καὶ ἐπέδοθηκε ἐντατικὰ στὴ διοργάνωση τῆς ἐξέγερσεως. Στὶς 22.3.1821 ἔστειλε τὴν περιφημὴ ἐπιστολή του στοὺς Γαλαξειδιῶτες, ὅπου μεταξὺ ἄλλων γράφει: «Ἐγὼ εἰμαι στὸ ποδάρι» ἐννοώντας ὅτι γι’ αὐτὸν ὁ ἀγώνας εἶχε ἀρχίσει. «Ο Παν. Παγουργιᾶς μόλις ἐφθασε στὰ λημέρια του ἐνημέρωσε τοὺς διπλαρχηγούς τῆς περιοχῆς Σκαλτσοδῆμο, Σαφάκα κ.ἄ., καὶ ἤρθε σ’ ἐπαφὴ μὲ τὸ Διάκο, τὸν ἀρματωλὸ τῆς Λειβαδιᾶς, τὸ Διοδούγιωτη καὶ μὲ τοὺς προκρίτους τῶν Σαλώνων Ἀναγγώστου Γιαγκέη, Ἀναγγώστου Κεχαγιᾶ καὶ Ρήγα Κοντορήγα. «Ολοι ήταν σύμφωνοι καὶ περίμεναν τὸν ἔρχομό τοῦ δεσπότη Σαλώνων Ἡσαΐα. Κι’ ὁ Ἡσαΐας ἤλθε. Ἀποδιβάστηκε στὴν Ἀντίκιρρα, ἤλθε συγκατήθηκε στὸν Οσιο Λουκᾶ μὲ τὰ Διάκο, τοὺς ἐπισκόπους Ταλαγτίου καὶ Ἀθηνῶν.. καὶ τοὺς προκρίτους τῆς Λειβαδιᾶς καὶ ἀπὸ κεῖ ἤρθε στὰ Σάλωνα ὅπου μαζὶ μὲ τὸν Παγουργιᾶ, κατέστρωσαν τὸ σχέδιο τῆς ἐξέγερσεως.

«Ο Παγουργᾶς, ἔχοντας στὶς διαταγές του ἔνοια, καλὰ ὀργανωμένο καὶ πειθαρχημένο σῶμα ἀπὸ ἐξῆγντα παλληκάρια ἀνέβηκε στὸ μοναστῆρι τοῦ Προφήτη Ἡλία, στὶς 24 Μαρτίου, κάλεσε ἐκεῖ τοὺς προκρίτους τῶν Σαλώνων καὶ τῶν ἄλλων χωριῶν καὶ τοὺς ἀνήγγειλε ὅτι ἡ «μεγάλη ὥρα» ἤρθε. Σ’ αὐτό, εἶπε, συμφωνοῦν οἱ πληροφορίες ποὺ ἔφερε ἀπ’ τὴν Πόλη δ.

θεσπότης Ἡσαΐας και οι ἀποφάσεις τῆς Ἀγίας Μαύρας. Οι παραδρισκόμενοι ἀκουσταν μὲν ἐνθουσιασμὸς τὴν ἀπόφαση και δὲν δίσταπαν καθόλου παρ' ὅτι τὰ πράγματα ἦταν ἴδιαιτέρως δύσκολα γιὰ τὴν περιοχή. Τετρακόσια χρόνια σκλαβιᾶς και ἀπογοητεύσεων δὲν ἐπέτρεπαν εὔκολα μιὰ ἔξεγερση, ὅταν μάλιστα κάθε προηγούμενη εἶχε πνιγεῖ στὸ αἷμα. Στὰ Σάλωνα δὲν εἶχε ἀναπτυχθῆ ἰσχυρὴ κοινοτικὴ διοίκηση, ὅπως στὸ Μωριᾶ και οἱ πρόκριτοι δὲν εἶχαν κανένα προνύμιο γιὰ νὰ προστατέψουν τὸν πληθυσμό, ὅταν χρειάζοταν, οὐτε και γιὰ νὰ τὸν ἐπηρεάσουν. Κοντά τους στέκονταν τὸ Ζητοῦν (Λαμία) και ὁ Ἔγριπος (Χαλκίδα), κάστρα φοιδερά, ἔτοιμα γὰ ἔξορμήσουν και νὰ σπείρουν τὸ θάγκιτο σὲ κάθε «ζορμαλίκι». Ήδη πέρα ἡ Λάρισα και τὰ Τρίκαλα ποὺ και αὐτὰ δὲν ἀπείχαν πολύ. Και ἀκόμα, δὲν ἦταν διόλου δύσκολο νὰ σταλεῖ ἔνα τμῆμα ἀπ' τὸν πολυάριθμο τουρκικὸ στρατὸ ποὺ βρισκόταν στὰ Γιάννενα, πολιορκῶντας τὸν Ἀλῆ πασᾶ, γιὰ νὰ καταπνίξει τὴν ἐπαγάσταση.

“Ολα τοῦτα βάραιναν τὴν ἀτμόσφαιρα και ἔκαναν τὸ λαὸ διστακτικό. Ὁ Παγουργιᾶς, ἔμως, βασιζόμενος στὰ παλληκάρια του και ἀποφασισμένος νὰ ἔκτελέσει τὶς δῆμητες τοῦ δεσπότη Ἡσαΐα και τὶς ἀποφάσεις τῆς Ἀγίας Μαύρας, ἔκανε τὸ μεγάλο θῆμα. Εἶχε ἔξι ἄλλου δίπλα του τὸν Ἀγτροῦτσο, τὸ Διάκο, τὸ Σκαλτσᾶ, τὸ Δυοδουγιώτη και τόσους ἄλλους ἀποφασισμένους διπλαρχηγούς. Σὰν καλὸς στρατηγὸς διαζόταν, γιατὶ φοβόταν μήπως φθάσουν και ἄλλοι Τούρκοι στὰ Σάλωνα — εἶχαν ηδη φθάσει ἔξακόσιοι ἔγοπλοι ἀπ' τὴν Βοστίτσα — και ἐνισχύσουν τὴν φρουρά. Ἀλλὰ και οἱ πρόκριτοι δὲν ὑστέρησαν στὸ πάριμο τῆς ἀποφάσεως. Ὁ Ἀναγνώστης Γιαγτζῆς μάλιστα εἶχε ἀπὸ πολὺ καιρὸ ἀρχίσει τὶς προετοιμασίες γιὰ τὴν ἀγ-

τιμετώπιση τῶν ἀγαγκῶν τοῦ ἀγώνα και τὸν ἐφοδιασμὸ τῶν ἀγαγκαιούντων. Ὁ ἔδιος γράφει: «Οἱ προύχοντες τῆς Ἀμφίσσης Ἀναγγώστης Κεχαγιᾶς, Ἀναγνώστης Μαρκόπουλος, Βασίλειος Χαντζάρας, Γεώργιος Ἡλιόπουλος, Εὔσταθιος Μάρκου, Ἡλίας Κόκκαλης, Νικόλαος Κοντορήγας, Ρήγας Κοντορήγας και Χρῆστος Γιαγτζῆς (ὁ ἀδελφός του) ἐκαταθέσαμεν κατὰ πρῶτον χρηματικὴν κατάστασιν γρόσια: 60.000 και τὰ δυοικα ἀγοράσθησαν εἰς πολεμοφόδια, πυρίτιδα, μόλυβδον, χαρτίον και εἰς πετζιὰ Ούγγαριας. Ἐτοιμάσαμεν αὐτὰ εἰς κάσας και διὰ νυκτὸς τὰ διευθύναμεν εἰς τὸν ἥγούμενον τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλία, δύναματι Παπακώστα, τὰς δυοίας ἐπροφύλαξε εἰς τὰς σπηλιάς».

“Ολα λοιπὸν ἦταν ἔτοιμα. Ψυχές, ἐφόδια, ἀπόφαση. Δὲν ἔμενε τίποτα ἄλλο και «... συγορκίσθησαν ὅλοι ἐκ νέου, ὕψοσται ἥ σημαία τῆς ἐπαγαστάσεως και εἰς τὰ Σάλωνα», ὅπως γράφει ὁ Φιλήμων. Ὁ δεσπότης Ἡσαΐας ποὺ ἐφθασε σὲ λίγο, εὐλόγησε τὰ ὅπλα, και πέταξε τὸ ράσο γιὰ νὰ ζωστεῖ τὸ ἄρματα, γὰ λάδει μέρος στὴν ἐπιχείρηση τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Σαλώνων και νὰ πέσει, μετὰ ἔνα μήνα, στὴ Χαλκώματα, πολεμώντας μαζὶ μὲ τὸ Διάκο.

Μὲ τὴν κήρυξη τῆς ἐπαγαστάσεως ὁ Γκούρας τράβηξε γιὰ τὸν Ἀη Γιώργη και τὸ Γαλαξείδι. Ἐγθουσιώδης αὐτὸς μὲ πιὸ ἐγθουσιώδεις οἱ Γαλαξειδιώτες, ἀνταποκρίθηκαν πρόθυμα στὴν πρόσκληση τῆς Πατρίδας και ἐγέρθηκαν ἀμέσως. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Γαλαξειδιοῦ ὑπῆρξε πιλάτιμη γιατὶ ἔκτὸς ἀπὸ τὴν ναυτικὴ δύναμη ποὺ διέθετε, ἵκανη γ' ἀποκλείσει τὰ στεγά τοῦ Ρίου - Ἀντιρρίου και νὰ κόψει τὴν ἐπικοινωνία τῶν τούρκων τοῦ Μωριᾶ μὲ τὴν Ρούμελη, διέθετε και ἵκανη στρατιωτικὴ δύγαμη. Τριακόσιοι Γαλαξειδιώτες, ἐφοδιασμένοι μὲ μικρὰ καιγόγια ἀπὸ τὰ καράδια τους, πῆραν τὸ δρόμο γιὰ τὰ Σάλωνα.

‘Ο Κομνᾶς Τράκας τράβηξε κατὰ τὸν Παργασσό, — Ἀγόριανη καὶ γύρω χωριά — κι’ ὁ Παπαντρειᾶς γιὰ τὴν Κουκουδίστα καὶ τὰ Βλαχοχώρια, ἀπ’ ὅπου ἔφεραν ἔφιττάκόσια παλληκάρια.

Στὸ μεταξὺ ὁ Παν. Παγουργιᾶς ἐνημέρωσε τὸ Διάκο στὴ Λειβαδιά, τὸ Σκαλτσοδῆμο στὸ Λιδορίκι, τὸ Δυσθούγιώτη καὶ τὸ Μῆτσο Κοντογιάγγη καὶ τοὺς ζητησε γὰρ ξεσηκωθοῦν κι’ αὐτοῖ.

Στὶς 26 Μαρτίου ὅλα ἦταν ἔτοιμα. Τὴν ἑπομένη ἡμέρα 27 Μαρτίου, ξεκίνησαν γιὰ τὰ Σάλωγα, τὰ κατέλαβαν κι’ ἔκλεισαν τοὺς τούρκους στὸ κάστρο ποὺ κι’ αὐτὸ πυραδόθηκε στὶς 10 Ἀπριλίου, ἀγήμερα τὸ Πάσχα.

‘Ο Δῆμος Σκαλτσᾶς, ποὺ καταγόταν ἀπ’ τὸ καπετανοχώρι, τὴν Ἀρτοτίνα, καὶ φημιζόταν γιὰ τὴ γενναιότητα καὶ τὸν πατριωτισμό του, μόλις πῆρε τὸ μήγυμα ἐπετέληκε μ’ ἔνα τμῆμα στὸ Λιδορίκι, ποὺ τὸ κατέλαβε τὴν ἴδια μέρα (28.3. 1821) καὶ μ’ ἔνα ἄλλο, ποὺ εἶχε κεφαλή τὸ Θ. Χαλβαγτζῆ, στὸ δεύτερο «καζᾶ» τῆς Δωρίδας, τὸ Μαλαγτρίγο. Γιὰ τὴν κατάλειψή του χρειάστηκε σκληρὸς ἀγώνας δύο ἡμερῶν καὶ στὶς 30 Μαρτίου ἡ Δωρίδα εἶχε πιὰ ἀπελευθερωθεῖ.

Στὶς 10 Ἀπριλίου, μὲ τὴν ἄλωση τοῦ Κάστρου τῶν Σαλώγων, ἀπελευθερώθηκε δλόκληρη ἡ Φωκίδα. Χίλια καὶ πλέον γνουφέκια ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων καὶ μ’ αὐτὰ δόπλιστηκαν ίσάριθμα παλληκάρια. Ἀρκετὰ δυναμωμένοι πιὰ καὶ ἀφοῦ δργάνωσαν τὰ χρεώδη, διοίκηση, ἐπιμελητεία κλπ., ξεκίνησαν γιὰ τὴν πρώτη τους ἐκστρατεία. Τὸ πόσο μεγάλο κατόρθωμα ἦταν ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ πρὸς Ζητούνι δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ἔγνοήσουμε ἀյ δὲν μεταφερθοῦμε στὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Ἐπακολούθησαν ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνας, ὁ θάνατος τοῦ ἥρωα Διάκου καὶ τοῦ δεσπότη Ἡσαΐα καὶ τόσων ἄλλων, ἡ καθυστέ

ρηση τῶν τούρκων, ἡ ἀφίξη τοῦ Ὁδυσ. Ἀντρούτσου, τὸ ἀγεπανάλιγπτο Χάνι τῆς Γρανιᾶς καὶ ἡ ματαίωση τῆς καθόδου τῶν τούρκων στὸ Μωριά, γιὰ τὴν κατάπνιξη τῆς ἀδύνατης ἀκόμα ἐκεῖ ἐπαγαστάσεως. Οἱ τούρκοι κατάλαβαν πώς τὰ πράγματα ἦταν πολὺ σοβαρὰ καὶ πώς δρισκόνταν μπροστά σὲ μιὰ καθολικὴ ἐπανάσταση, πράγμα ποὺ εἶχε τρομερὴ ἐπίπτωση στὸ ἡθικό του καὶ τοὺς ἔκανε διστακτικούς.

“Ετσι ξεκίνησε ἡ Ἐπανάσταση στὴ Φωκίδα καὶ ἡ προσφορά της σ’ αὐτὴ τὶς πρωτεῖς, δύσκολες, ἡμέρες της ὑπῆρξε πολύτιμη.



“Αν θελήσουμε γὰρ προχωρήσουμε λίγο παραπέρα καὶ γὰρ δοῦμε, σ’ ὅλη τὴν ἔκταση, τὴν προσφορὰ τῆς Φωκίδας, καὶ γενικότερα τῆς Ἀγατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας, πρέπει γὰρ θυμηθοῦμε τὴ μεγάλη σημασία τῆς μάχης τῶν Βασιλικῶν καὶ τῆς ἀδικημένης ἀπ’ τὴν ιστορία μεγάλης μάχης τῆς Ἀμπλιαγῆς, ποὺ δὲν ἐπέτρεψαν στοὺς Τούρκους γὰρ στείλουν οὕτε ἔνα στρατιώτη στὸ Μωριά. Μὰ καὶ ἀν ἡ μεγάλη στρατιὰ τοῦ Δράμαλη ἐφθασε στὸ Μωριά ἀγενόχλητη — σὲ λίγο ἀπόμεινε — χάρις στὸν Ἀντρούτσο, χωρὶς ἐπικοινωνία μὲ τὶς δάσεις τῆς καὶ τὴν Πόλη καὶ, τὸ κυριώτερο, χωρὶς τὴ δυνατότητα ἀγεφοδιασμοῦ της, γιατὶ οἱ ἐφοδιοπομπὲς ἐξολοθρεύονταν.

«Σᾶς στέλνω τριάντα χιλιάδες Τούρκους γιὰ γὰρ μογούσαστε καὶ σᾶς δύόσχομαι γὰρ μὴν ἀφήσω νὰ περάσει οὕτε ἔνας στρατιώτης οὕτε ἔνα σπυρὶ στάρι» λέγεται ὅτι ἔγραψε τότε ὁ Ἀντρούτσος. Εἴτε πραγματικὰ τόγραψε, εἴτε δχι γεγονός εἰγανε ὅτι αὐτὸ δέγινε καὶ ἔτσι διευκολύνθηκε τὰ μέγιστα δ Γέρος καὶ οἱ ἄλλοι στὴν ἔξοδοθρευση τοῦ Δράμαλη.

“Η προσφορὰ τῶν δπλαρχηγῶν τῆς Φωκίδας εἶγα: σχεδόν ἀγγωστη στοὺς πολ-

ΤΟ ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ ΣΤΗ ΦΩΚΙΔΑ

ΤΟΥ ΔΩΡΙΕΑ

"Οποιος τυράγγους δὲν ψηφεῖ
κι ἐλεύθερος στὸν κόσμο ζεῖ
δέξα, τιμή, ζωή του
εἰν' μόγο τὸ σπαθί του.

Παρόμοια λόγια, παληκαριαῖς ἀλλὰ καὶ
ἀπελπισίαις, συναντᾶμε συχνὰ στὰ χρόνια
τῆς βάναυσης τουρκοκρατίας, ἀλλὰ ἐτοῦτο
δῶ τὰ γράφουμε μὲν ἴδιαιτέρῳ καμάρῃ γιατὶ^τ
εἰναι γραμμένα πάνω σὲ σπαθία Δωριέων
κλεφτῶν, τῶν Κοντογιανναίων, ποὺ δρού-
σαν στ' ἀπόκρυψανα δράχα τῶν Βαρδου-
σίων καὶ τῆς Οίτης.

"Οπως εἶναι γνωστό, ἀμέσως μετὰ τὴν
ὑποδούλωση τῆς Ἐλλάδος στὴν πιὸ δάρ-
βαρη φυλὴ τῆς γῆς, οἱ Ἐλληνες — ρχ-
γιάδες πλέον — ἀρχισαν γὰ κιγοῦνται πρὸς
τὰ ψηλὰ καὶ δυσπρόσιτα δουνά, γὰ νὰ
ἀποφύγουν τὸ σκληρότερο ζυγὸ ποὺ γνώ-
ρισε ποτὲ τὸ ἀγθρώπινο γένος. "Ετοι δη-
μιουργήθηκε στὰ δουνά τῆς Ἐλλάδος «ἡ

λοὺς Ἐλληνες καὶ μόλις τὰ τελευταῖα
χρόνια, χάρις στὶς ἐνέργειες λίγων συμ-
πατριωτῶν μας, ἀνασύρθηκε ἀπ' τὴν ἀφά-
γεια δ δεσπότης Ἡσαΐας, ὁ πρῶτος καὶ
μοναδικὸς δεσπότης ποὺ ἔδωσε τὴν ζωή του,
πολεμώντας μὲν τὸ σπαθί στὸ χέρι, γιὰ τὴν
ἐλευθερία τῆς Πατρίδας.

"Ἄς ἔλπισουμε δτι σύντομα θ' ἀποκα-
τασταθεῖ ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια καὶ θὰ ἔκτι-
μηθῇ δεόντως ἡ προσφορὰ κάθε ἀγωνιστῆ
καὶ ἡ σημασία κάθε μάχης. Αὐτὸ θάναι τὸ
καλλίτερα μνημόσυνο γιὰ δσους ἔπεσαν σ'
αὐτές.

Εἰθε.

μαγιὰ τῆς λευτεριᾶς», δπως δνομάζεις ὃ
Μακρυγιάννης τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς ἀρ-
ματωλοὺς καὶ χτίστηκαν τὰ χωριὰ τῶν
δουνῶν μας, πραγματικὲς ἀετοφωλιές.

"Η Δωρίδα, δρεινὴ στὸ σύγκλο τῆς καὶ
ἀπερπάτητη στὴ μισὴ ἔκτασή της μὲ τ' ἀ-
πότομα δουνά καὶ τὸ περήφανο Βαρδοῦσ-
της, ήταν δ, τι ἔπρεπε γιὰ τὴ δημιουργία
ἀετοφωλιῶν, κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν.
"Ετοι ἔξηγεται καὶ ἡ ἀνομο:σμορφία τῶν
δνομάτων, τῶν κατοίκων τῆς. Γιατὶ ἔρχον-
ται νὰ δροῦνε καταφύγιο ἄνθρωποι ἀπὸ
διάφορα μέρη τῆς χώρας, ἀκόμα καὶ ἐδῶ
ἀπὸ τὰ Φραγκοκρατούμενα γηστὰ τοῦ Ἰο-
νίου. «Θεδὸς γὰ σὲ φυλάεις ἀπὸ Τούρκου
σκλαβίες καὶ Φράγκου πονηρι:ά» ἔλεγαν.

Πράγματις οἱ κλέφτες τῆς Δωρίδος ήταν
τόσοι πολλοί καὶ ἡ δράση τους τόσο πλού-
σια ποὺ γιὰ τὴν περιγράφουμε θὰ χρει-
αζόμασταν δλόκηρο διβλίο. Ἀπόδειξη
αὐτοῦ εἶναι καὶ τὸ γεγονός δτι πάρα πολ-
λές τοποθεσίες τῆς Δωρίδος ἔχουν δνόμιατα
σχετικὰ μὲ τὸν κλεφταρματολισμό, δπως ἡ
Κλεφτοσπηλιὰ καὶ δ Κλεφτέροραχος στὰ
Βαρδούσια, ἡ Κλεφτόρουση καὶ ἡ Κλεφτό-
λακα στὸ Εεροδούνι καὶ πολλὲς ἄλλες το-
ποθεσίες, ἡ καὶ δρύσες ποὺ ἔχουν δνόμια-
τα κλεφτῶν. Ἀλλὰ πέραν αὐτῆς τῆς αὐ-
ταποδειξεως καὶ ἀπὸ διάφορες περιγρα-
φές, ἀπομνημονεύματα ἀγωνιστῶν καὶ ἴ-
στορικὰ γεγονότα ἀποδεικνύεται δ Ἰσχυρι-
σμός μας αὐτὸς (βλέπε ἀπομνημονεύματα
καὶ ἀγαφορὲς N. Κασσομούλη, Χρ. Περαι-
βοῦ, I. Μακρυγιάννη, Δ. Σκαλτσά κ. ἄ.).
"Ετοι μποροῦμε νὰ ποῦμε χωρὶς καμμία
ἀμφιβολία, δτι τὸ τρίγωνο, Βαρδούσια —

Γκιώγα — Οίτη οπήρχε πραγματική κλεφτοφωλιά.

Γιά τη Δωρίδα, τὰ Βαρδούσια ἡταν τὸ κέντρο δράσεως τῶν κλεφτῶν μας καὶ σύρτης τους (γραμμὴ διελεύσεως τους) τὸ Λευκαδίτι, Κάλλιο, Γρανίτσα, Δάφνος, Ἀρτετίνη, Γραμμένη Ὄξυά, Ὑπάτη. Ἡ Γραμμένη Ὄξυά, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀπὸ τοὺς κλέφτες πήρε τενομα κάτιο, μὲ τὸ συνθήματα καὶ τὶς ἡμερομηνίες ποὺ ἔγρα φαν πάνω στὴ γέρεκη ὄξυά, λημεριάζοντας ἥ περιώντας ἀπὸ κεῖ, γιὰ νὰ συγεννοῦνται μεταξύ τους. Ἡ θέση Καρυά ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀρτετίνα ἀναφέρεται σὰν μόνιμο κατεφύγιο τῶν κλεφτῶν. "Άλλο καταφύγιο ἡταν τὸ Κάργιο, μιὰ ἀγριὰ σπηλιὰ σφηνωμένη στὰ βράχια τῆς Γκιώνας κοντά στὸ Λευκαδίτι καὶ τὴ Συκιά, ἐγὼ τὸ λημέρι: Κώκα, ἀπόκρημνο μέρος κοντά στὸ Μογκατήρι: τῆς Βαργάκοδας, ἀποτελοῦσε τὸ κέντρο τῆς κλέφτικης ἐποπτείξ στὴν περιοχὴ τῆς δυτικῆς Δωρίδος. Τὸ Βελούχι ἡ Βελούχοδο (τὸ ἀρχαίο καὶ σημερινὸ Κάλλιο) ἀποτελοῦσε κατὰ καιρούς ἕδρα κλεφτοχρυματολικοῦ Σώματος ποὺ ἐνοχλούσε τὸν Ἐφέγι Μπέη τοῦ Λιδορικίου, πιάνοντας τὰ γύρω στεγά τῆς Γκιώνας καὶ, κυρίως, τὸ στεγὸ τοῦ Μέγχ ποταμοῦ, τὸ Δερβένι ὅπως τολεγαν, ἵπου ἥ σημεριγή γέφυρα τοῦ Στεγοῦ. Πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ στεγὸ αὐτὸ στὴν ὅχθη τοῦ ἀλλού ποταμοῦ, τοῦ Κόνκιου, κοντά στὸ Γρανίτσερεμα. οπήρχε τὸ Χάγιο Σκορδᾶ στὸ ὅποιο εὐχονταν ὥντα συγχατηθοῦν, μετὰ ἀπὸ κάθε ἔξορμησή τους, οἱ κλέφτες.

Εκκεντά δύο κλεφτικά πολὺ παλαιών κλεφτῶν ἀγαφέρονται τὰ δύο ματα τῶν Κογτογιανναίων καὶ τοῦ περίφημου κλέφτη καὶ ὄπλαρχηγοῦ Τσάμη Καλόγερου ποὺ ἔδρασαν στὰ βράχια τῶν Βαρδουσίων, τῆς Γκιώνας καὶ τῆς Οἴτης. Νεωτέρων ἀγόματα ὑπάρχουν πάρα πολλά, ἀλλὰ δὲν είναι δυγατὸν γὰρ τὸ ἀγαφέρουμε θλα, οὕτε

είναι αὐτὸ τὸ θέμα μας. Πρέπει γὰ ποῦμε καὶ λίγα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Δωρίδος ἀπὸ τὸν Τουρκικὸ ζυγό.

Καιρὸς λοιπὸν γὰ ἔλθουμε στὸ μεγαλύτερο γεγονός ὅλων τῶν ἐποχῶν, τὸ μεγαλύτερο πολεμικὸ κατόρθωμα ὅλων τῶν αἰώνων, στὴν θυρλακὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821. Πῶς ἐκδηλώθηκε αὐτὴ στὴ Δωρίδα; Τί συγέπειες εἶχε;

"Ο Ἀρτοτιγὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἀρματοδικιοῦ Λιδορικίου, ὄπλαρχηγὸς Δῆμος Σκαλτσᾶς, ὁ προύχοντας τοῦ Λιδορικίου Ἀγαγγώστης Λιδωρίκης, ὁ Παπα - Γιώργης Πολίτης τῆς Σεργιούλας καὶ μερικοὶ ἄλλοι πατριῶτες τῆς Δωρίδος, μυημένοι στὴ Φλικὴ Ἐταιρεία, συγκεντρώθηκαν τὴν νύχτα τῆς 23ης Μαρτίου 1821 στὸ ἐκκλησάκι τῆς Ἅγιας Παρασκευῆς ποὺ θρισκόταν στὴν περιοχὴ τῆς Σερούζχ (τοῦ ἀρχαίου Αιγιτίου) καὶ ἀποφάσισαν τὴν κήρυξη τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν κατάλληλη στιγμή. Ἡ στιγμὴ αὐτὴ ἦλθε τὸ πρωΐ τῆς 28ης Μαρτίου, ἀφοῦ τὴν προηγούμενη μέρα ὁ Παναυργιᾶς καὶ τὸ ἄλλα παληκάρια τῆς Παρνασσίδας ἀπελευθέρωσαν τὰ Σάλωγα.

Στὴ Δωρίδα ὑπῆρχαν τέτε δύο καζάδες, ὁ καζάς Λιδορικίου καὶ ὁ Καζάς Μαλανδρίνου, δηλαδὴ αὐτές εἰ δύο κωμωπόλεις εἰχαν Τούρκο Δισκητὴ (ἐφέντη) καὶ αὐτές ἐπρεπε γὰ χτυπηθοῦν. Ἡ περιφέρεια Εύπαλίου ἀνήκε στὸν Μπέη τῆς Ναυπάκτου τὸν δοποῖον ἐμπέδιζε γὰ στραφεῖ πρὸς Δωρίδα δ Παλαιοχαρίτης κλεφτοχρυματωλὸς Τριαντάφυλλος Ἀποκυρίτης, πεὺ φύλαγε μὲ τὰ παληκάρια του στὸ δράχο τῆς Κώκας. Τὸ κλεφταρματολικὸ σῶμα τοῦ Σκαλτσᾶδημου, μὲ τὸ δοποῖο θὰ γινόταν τὸ ἐπιχείρημα, ἀποτελεῖτο ἀπὸ ἕξήντα γενναίους καὶ καλογυμνασμένους ἄντρες. Χωρίστηκε σὲ δύο τμῆματα. Στὸ ἔνα τέθηκε ἐπικεφαλής ὁ Θεόδωρος Χαλβατζῆς καὶ τράνηζε γιὰ τὸ Μαλανδρίνο καὶ τὸ ἄλλο ὑπὸ τὸ ἀρχηγὸ Σκαλτσᾶδημο πήγε πρὸς τὸ Λιδο-

ρίκι μὲ σκοπὸ τὸν αἰφνιδιασμὸ τῶν Τούρκων καὶ τὴν ταυτόχρονη ἀπελευθέρωσην καὶ τῶν δύο κωμοπόλεων. Στὰ δύο αὐτὰ τριακονταμελῆ τμήματα προστέθηκαν καθ' ὁδὸν καὶ ἄλλοι ἀγντρες ἀπὸ τὰ γύρω χωριά — πρόχειροι ἐπαγκετάτες.

Ἡ μάχη καὶ στὶς δύο κωμοπόλεις ἡρήσε τὸ πρώτη τῆς ἔδικτης ἡμέρας, 28 Μαρτίου, ἀφοῦ οἱ Τούρκοι καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἀργήθηκαν γὰ παραδοθοῦν, ὅχυρωθηκαν στὰ σπίτια τους καὶ ὀπλισμένοι, ὅπως ἦταν, ἄγοιξαν φωτιά στοὺς δικούς μας.

Στὸ Λιδορίκι: οἱ κλέφτες τοῦ Σκαλτσοδήμου ἦταν ἀποτελεσματικοί, κατάφεραν καίρια πλήγματα στὸν ἔχθρὸν καὶ τὸν ἐκμηδενίσαν. "Ἐτοι τὸ ἀπόγευμα τῆς ἔδικτης ἡμέρας ὁ δυνάστης Ἰουσούφ Ἐφέντης, κάτω ἀπὸ τὰ μορολόγια τῶν χρηστῶν ποὺ ἔκλαιγαν τοὺς σκοτωμένους των, ὑψώσε λευκὴ σημαία καὶ ζήτησε γὰ συγκατηθεῖν μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐπαγαστατῶν. Συγαντήθηκε καὶ, ἀφοῦ διαπίστωσε ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἔλπιδα σωτηρία, συμφώνησε τὴν χωρὶς ὅρους παράδοση τῶν Τούρκων. Σε λίγο οἱ δικοί μας παρέλασαν τὸν ὀπλισμὸν τῶν τυράννων καὶ στὴ συνέχεια ἀρχισαν τὴν παρέλαση μέσα στοὺς δρόμους τοῦ Λιδορικίου μὲ τὴ σημαία τοῦ Σταυροῦ μπροστά, μὲ σάλπιγγες καὶ τύμπανα οἱ χαρμόσυγοι ἥχοι τῶν δποίων εἶχαν γ' ἀκουστοῦν στὴ σκλαβωμένη περιοχὴ ἀπὸ αἰώνες.

Στὸ Μαλαγδρίο οἱ Τούρκοι ἦταν πιὸ πείσμονες καὶ ὀργανωμένοι: καὶ ἀντεξαγ τὸ τουφεκίδι δύο δλόκληρες ἡμέρες. Τελικὸν διμας καὶ αὐτοί, κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν ἐπαγαστατικῶν ἔπλων, τὴν πείνα, τὴ διψα καὶ τὴ θέα τῶν νεκρῶν τους, ἀγαγκάστηκαν γὰ παραδοθοῦν χωρὶς ὅρους.

"Ἐτοι οἱ δύο Τουρκοκρατούμενες ἐστίες ἀντιστάσεως τῆς Δωρίδος ἐλευθερώθηκαν τὶς πρώτες κιόλας μέρες τῆς Ἐπαγαστάσεως, οἱ Ἐλληνες ἀπέκτησαν θάρρος, κατέβασαν τὶς οἰκογένειές τους ἀπὸ τὰ βου-

γὰ καὶ τὶς κρυψῶνες, τὶς ἐγκατέστησαν στὰ σπίτια τους καὶ, ἀφοῦ ἀφησαν λίγους φρουρούς, οἱ περισσότεροι ἐγτάχθηκαν στὸ Σώμα τοῦ Σκαλτσοδήμου ποὺ τώρα ἀνέθηκε στοὺς ἐπτακόσιους περίπου ἀγωγιστές, ἀπ' ὅλη τὰ χωριά τῆς Δωρίδος.

Οἱ πρώτες συγέπειες τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν δύο αὐτῶν κωμοπόλεων τῆς Δωρίδος ἦταν αὐτές. Τὸ θάρρος ποὺ ἀπόκτησαν οἱ Ἐλληνες τῆς περιοχῆς καὶ ἡ δημιουργία ἐνὸς μεγάλου πολεμικοῦ Σώματος ἐπτακοσίων ἀνδρῶν ποὺ πλέον θὰ μποροῦσε νὰ είναι: ἀξόμαχο. Καὶ πράγματα: ἔγινε ἀξόμαχο.

Οἱ ἀρχηγὸς του Δῆμος Σκαλτσᾶς δημιουργησε ὁρειγὸν στρατόπεδο στὴ θέση Μακρυκάπι, φηλὰ στὰ Βαρδούσια. Ἐκεῖ γύμναζε τοὺς γένους ἐπαγαστάτες καὶ τοὺς ἐκαγεῖς ικανούς πολεμιστές. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐστελνει διάφορα τμήματα πρὸς Λιδορίκι, Μαλαγδρίο, Ναύπακο καὶ Ὑπάτη γιὰ ἐπιπτεύσουν καὶ γὰ φυλάνε τὴν περιοχὴ ἀπὸ ἐπιδρομές Τούρκων. Ἄλλὰ τὸ στρατόπεδο αὐτὸν εἶχε καὶ ἔνα ἄλλα σκοπό: Νὰ παρεγοχεῖτ τὶς μεγάλες στρατιές τῶν Τούρκων ποὺ ἐπέδραμαν κατὰ καιρούς γὰ πνίξουν τὴν Ἐπανάστασην. Ἐτοι, τόσο κατὰ τὸ πρώτο ἔτος τῆς Ἐπαγαστάσεως, ὅσο καὶ κατὰ τὰ ἐπόμενα, ἐπετέθηκε μαζὶ μὲ τὰ Σώματα τῶν Ι. Γκούρα, Μ. Κοντογάνη καὶ Α. Σαφάκα στὴν Ὑπάτη, ἀπ' ὅπου περγοῦσαν οἱ στρατιές τῶν Μπεύρων πασά, Χουρσίτ πασά, Δερβίς πασά καὶ ἄλλων. Ἐπίσης δ Σκαλτσοδήμος μὲ τοὺς Δωριεῖς του πολέμησε καὶ σὲ διάφορα ἄλλα μέρη τῆς Ρούμελης εἴτε μόνος του, εἴτε μὲ ἄλλους ἀξιούς ὅπλαρχηγούς καὶ ἔδωσε ἀποφασιστικές μάχες, ὅπως τῶν Δελφῶν, τῆς Ἀράχωβας, τῶν Πέντε Ορίων τοῦ Μεσολογγίου, τοῦ Φαλήρου καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Αθηνῶν.

Τὰ μεγαλύτερα ὅμιλα κατορθώματα τῶν Δωριέων κλεφταρματολῶν είναι, νομίζω, ἡ συμμετοχὴ τους στὴ γίκη τῶν Βασιλι-

ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ - ΑΛΑΜΑΝΑ

ΤΟΥ ΣΠΑΡΤΑΚΟΥ

"Έχουν περάσει κοντά τετρακόσια χρόνια από τότε πού ή «δασιλίδα τῶν πόλεων», ή Κωνσταντινούπολη, ἔπεισε στὰ χέρια τοῦ Μωάμεθ. Τέσσερες αἰώνες τώρα μαῦρο σκοτάδι σκεπάζει τὴ χώρα καὶ ὁ δραχγᾶς τῆς σκλαβιᾶς πλακώνει, μολύδι ἀσήκωτο, τὰ στήθια τῶν ρωμηῶν. Στὸ μακρὺ τοῦτο διάστημα τὸ σκλαβωμένο Γέγος πολλὲς φορὲς ἔξεγέρθηκε κατὰ τοῦ τυράννου, ζητώντας τὴ λευτεριά του. Η ω̄μη ὅμως δύναμη τῆς τουρκιᾶς τοάκιζε κάθε φορὰ τὴν προσπάθειά του καὶ τὴν ἔπνιγε

κῶν ποὺ ἔζωσε τὴν Ἐπανάσταση κατὰ τὸ πρῶτο τῆς ἔτος, καὶ στὴ νίκη τῆς Ἀμπλανῆς τὸ 1824 πού, ἐπίσης, ήταν ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴν τύχη τοῦ ἀγώνα.

Στὴ μάχη τῶν Βασιλικῶν, ποὺ ὅργανώθηκε απὸ τὸ γερό - Δυοθουγιώτη, καὶ κατέληξε σὲ θριαμβευτικὴ γίκη τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων, πῆραν μέρος καὶ τριακόσιοι: Δωριεῖς ὑπὸ τὸν Κ. Καλύδην καὶ Κ. Μπίτην. Οἱ ἐπίλεκτοι αὐτοὶ Δωριεῖς τοποθετήθηκαν στὸ κέντρο τῆς πυραταξίων τῶν Ἑλληνικῶν τμημάτων καὶ μαζὶ μὲ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Γιάννη Γκούρα κράτησαν τὸ κύριο θάρος τῆς μάχης, ἀντιμετωπίζοντας τὸ τούρκικο ἀσκέρι, δύο χιλιάδες ἵππεῖς καὶ δυτὶ χιλιάδες πεζούς.

Στὴ μάχη τῆς Ἀμπλανῆς, ἕπου ἀντιμετωπίστηκε Τούρκικη στρατιὰ 15.000 ἀνδρῶν, πῆραν μέρος πάλι: τριακόσιοι: Δωριεῖς μὲ ἀρχηγὸς τὸ διαιράγτι τῆς Δωρίδας καὶ τοῦ '21, ἀθόρυβο ἀλλὰ ἀτρόμητο πολεμιστή, Κώστα Καλύδη, ἀδελφὸς τοῦ Δημήτρη Καλύδη, ποὺ ἡρωϊκὰ ἔπεισε στὴν Ἀλαμάνα πολεμώντας πλάι στὸ μεγάλο μας ἥρωα Ἀθανάσιο Διάκο.

στὸ αἷμα. Μὰ ἐκεῖνο, ἀγυπόταχτο πάντοτε, λούφαζε γιὰ λίγο — ὅσο νὰ γάνουν οἱ πληγές του — καὶ ξαγάρχιζε πάλι.

Τὶς μέρες τοῦτες βρίσκεται, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά, σ' ἀναδρασμό. Ο Ξεσηκωμός, ποὺ ἀρχισε στὶς 24 Μαρτίου 1821, ταυτόχρονα σὲ Μοργὰ καὶ Ρούμελη — Ἀγία Λαύρα καὶ Προφήτη Ἡλία Παρνασσίδας — ξαπλώνεται γοργὰ σ' ὀλόκληρη τὴ χώρα. Στὴν καρδιὰ τῆς Ρούμελης — Φωκίδα καὶ Βοιωτία — η φωτιὰ καίει γερά. Ο Δεσπότης Ἡσαΐας, ὁ Πανουργιᾶς, ὁ Διάκος, ὁ Δυοθουγιώτης, ὁ Σκαλτσᾶς, ὁ Γκούρας καὶ πολλοὶ ἀκόμα ὀπλαρχηγοί, ὕψωσαν τὸ λάβαρο τοῦ ἀγώνα, παραδέποντας τοὺς κίνητρους ποὺ κρέμονται πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια τους. Κι' ὁ λαὸς πάντοτε πρόθυμος στὸ κάλεσμα τῆς Πατρίδας, σηκωθήκε μεμάς στὸ ποδάρι. Τὸ καζάνι τιγάχτηκε καὶ ζεμάτισε γιὰ καλὰ τοὺς ἀλλόθρησκους. Τὰ Σάλωνα, η Λειθαδιὰ — μαζὶ καὶ τὰ περήφανα κάστρα τους — τὸ Λιδορίκι, τὸ Μαλαγρίπο καὶ η Θήδα, ἔπεισαν στὰ χέρια τῶν ξεσηκωμένων καὶ οἱ τούρκοι, δσοὶ γλύτωσαν τὸ θάνατο, φύγαν κατὰ τὸν Ἐγκριπο ή τὸ Ζητοῦγι. Ο Διάκος, ποὺ δρίστηκε ἀρχηγὸς τῶν ὅπλων, κινήθηκε δραστήρια γιὰ νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπ' τὰ σαστίσματα τοῦ ἔχθροῦ. Σχεδίαζε γὰρ καταλάβει τὰ κάστρα τοῦ Ζητουγιοῦ καὶ Πατρατζικοῦ καὶ νὰ ρίξει τὸν τούρκο πέρα στὴ Θεσσαλία, μακριὰ ἀπ' τὴ Ρούμελη καὶ τὸ Μωρῆ. Απ' τὶς ξεμακρυσμένες θάσεις τῆς Λάρισας καὶ τῶν Τρικάλων ἡ ἐκστρατεία πρὸς τὰ κάτω δὲν ἤταν εύκολη, ἀσε ποὺ τῷ κάστρα τοῦτα ἔφραζεν τὸ δρόμο. Χωρὶς καμιὰ ἀργητα, λοιπόν, κινήθηκε ἔγαντίον τους. Μπλο-

κάρησε τὸ κάστρο τῆς Μπουντουνίτσας — ποὺ σὲ λίγο παραδόθηκε — καὶ τράβηξε κατὰ τὸ Πατρατζίκι. Στοὺς Κομποτάδες δύμας σταμάτησε γιατὶ δὲ διπλαρχηγός τοῦ Πατρατζίκιον, παρ' ὅτι ἵδε ασμένος, δὲν ἔλεγε νὰ ξεσηκωθῇ. ‘Ο Μῆτος Κοντογιάγνης, δυνατὸς διπλαρχηγός μὲ μεγάλη ἐπιφροή, δὲν ἡταν δυνατὸν γ' ἀγνοηθεῖ σύτε σύμφερε γὰρ τὸν ἔξαγριώσουν καὶ νὰ τὸν σπρώξουν πρὸς τοὺς τούρκους. ’Εστειλε λοιπὸν ἀγυπτιρόσωπό του καὶ ζήτησε τὴν σύμπραξή του γιὰ γὰρ μπλοκάρει τὸ Πατρατζίκι. ‘Ο Κοντογιάγνης δύμας, θὲς ἡταν διστακτικὸς καὶ καιροσκόπος, θὲς ἡταν πιὸ μετρημένος καὶ λιγότερο ἐνθουσιώδης, δὲν ἔπαιρε ἀπόφαση καὶ οἱ συγομιλίες τράβηξαν σὲ μάκρος. Χάθηκε πολύτιμος χρόνος στὰ πηγαινέλα καὶ ὅταν, τελικά, ἀποφάσισε γὰρ πάρει μέρος στὸ μπλόκο ἡταν πιὰ ἀργά. ‘Ο Κιοσὲ Μεχμέτ καὶ ὁ Ὁμέρ Βρυώνης εἶχαν φτάσει στὸ Ζητοῦνι, σέργοντας μαζὶ τους μεγάλη στρατιωτικὴ δύναμη, καὶ γλύτωσαν τὸ κάστρο τοῦ Πατρατζίκιον ποὺ τόχαν ζορίσει οἱ Ἑλληνες. ‘Ο Διάκος καὶ οἱ ἄλλοι ἀποτραβήχτηκαν καὶ πάλι στοὺς Κομποτάδες — ἔξω ἀπὸ τὸν Κοντογιάγνη πού, μετανοιωμένος γιὰ τὴν συμετοχὴν του, τοὺς ἀφῆσε καὶ κλείστηκε στὸ μογαστήρι τοῦ Ἀγάθωνα — γιὰ γὰρ ἔξετάσουν τὴν κατάσταση δύπως διαμορφωγόταν τώρα. Οἱ τοῦρκοι, ποὺ πλημμύρισαν τὸ Ζητοῦνι, προετοιμάζονταν ἐγτατικὰ γιὰ νὰ ξεχυθοῦν πρὸς τὰ κάτω, Σάλωγα καὶ Λειδαδιά, μὲ σκοπὸν νὰ σδήσουν τὴν φωτιὰ στὴ Ρούμελη καὶ ὑστερα, ἀγενόχλητοι, νὰ περάσουν στὸ Μορηᾶ καὶ, βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν Κεχαγιάμπεη τοῦ Χουρσίτ ποὺ εἶχε κιόλας φτάσει στὴν Τριπολιτσά, γιὰ κάγκυν τὸ ἴδιο καὶ ἔκει.

‘Η κατάσταση, αἰφνιδιαστικά, γινόταν πολὺ δύσκολη γιὰ τὴν Ἐπανάσταση — σὲ Ρούμελη καὶ Μορηᾶ — καὶ ὥρες πάρα

πολὺ κρίσιμες γιὰ τὴν τύχη τοῦ Ἐθνους. ‘Ολα κρέμονταν ἀπὸ μιὰ τρίχα μόνο.

‘Ο Διάκος, διξυδερκής ηγέτης, μάντεψε τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως καὶ κατάλαβε πῶς ἔφτασε ἡ ὥρα του. ‘Ἐλθεπε τὸ θανάσιμο κίνυσο ποὺ ἀπειλεῖται τὸ Ἐθνος καὶ ἀποφάσισε γ' ἀγτιδράσει μὲ κάθε τρόπο, μὲ κάθε θυσία. ‘Εγοιωθε πῶς οἱ στιγμὲς τοῦτες ἡταν ἀποφατιστικές, ἡτιν ἀπὸ τις στιγμὲς ποὺ φτειάχνουν τὰ κράτη, ἢ τὰ καταστρέφουν, καὶ ποὺ ἀποδεικύουν τοὺς πραγματικοὺς ηγέτες. ‘Η μοίρα, σκληρὴ ἀπέναντί του, ἐναπόθετε στὶς πλάτες του θαρύ φορτίο, τὴν τύχη τοῦ ἐπαναστατημένου Ἐθνους, καὶ τὸν προκαλοῦσε. Καὶ αὐτός, ἀλγθινὸς παλληκάρι, χρονικής τὴν πρόκληση.

— ‘Η ἀναμέτρηση μὲ τοὺς τούρκους ἡταν ἀγαπόφευκτη, ὅσο κι ἀν τὰ πράματα ἡταν σὲ βάρος του. ‘Ἐπρεπε γὰρ φράξει κάθε πέρασμα καὶ γὰρ κλείσει ὅλα τὰ στενά, γὰρ ἀργοπορήσει τὸν ἔχτρο — ἀν δὲν μπορέσει γὰρ τὸν κρατήσει — ὥστε γὰρ δωθεῖ καιρὸς στοὺς ξεσηκωμένους γὰρ ὀργαγωθοῦν καὶ ἔδραιώσουν τὴν δική τους κατάσταση. ‘Ηξερε δὲν οἱ τοῦρκοι ὑπερτεροῦσαν σὲ ἀριθμὸ καὶ ὀπλισμὸ — ἡταν περισσότεροι ἀπὸ 8.000 πεζοῖ, μὲ ἵππικόδ καὶ πυροβολικό — ἔως ἡ δική του λιγοστὴ δύναμη — 1500 ἀντρες τοῦ ἀπόμειναν ὅλοι καὶ δλοι — ἐπρεπε γὰρ μοιραστεῖ γιατὶ τὰ περάσματα ἡταν πολλά. ‘Ο κλεφτοπόλεμος — πολύτιμος σ' ἄλλες περιπτώσεις — ἔδω δὲν ὠφελοῦσε. ‘Ἐδῶ χρειαζόταν μάχη γερή ποὺ γὰρ ματώσει στὰ καλὰ τὴν τουρκιά, γὰρ κλονίσει τὸ ἥθικό της καὶ νὰ σταματήσει τὴν κατεβασιά τους. Καὶ στὸ καμίνι της θά ψηγόνταν οἱ ἀπειροπόλεμοι, ἀκόμα, Ἑλληνες, καὶ θ' ἀποχτοῦσαν τὴν ἀπαραίτητη πολεμικὴ ἐμπειρία καὶ τὴν πίστη στὴ δύναμη τῶν ἀρμάτων τους, ὥστε γὰρ μποροῦν γ' ἀγτιθραγίουν, ἄφοδο, στὸν ἔχτρο. ‘Ἐπρεπε ἀκόμα γ' ἀναφερθεῖ τὸ

ἡθικὸς τοῦ λαοῦ, πού, ὅστερα ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐγθουσιασμούς καὶ τίς ἐπιτυχίες, στεκόταν τώρα μουδιασμένος, καταποημένος ἀπὸ τὴν ἀντιξότητα ἔτούτη. Τοῦ χρειαζόταν, πίστευε, κάτι μεγάλο, κάτι τὸ γυνατό, κάτι ποὺ γὰ τὸ συγκλονίσει καὶ ν' ἀτσαλώσει τὴν εὐκολολύγιστη, ἀκόμα φυχή του. Ἡταν ἀπαραιτητος ὅχι μονάχα δὲ σκληρὸς ἄγώνας, ἀλλὰ καὶ ἡ θυσία ἀκόμα. Ἡξερε πώς ἔπρεπε ἡ νὰ νικήσει ἡ νὰ πεθάνει. Ἡ φυγὴ ἡ ἡ «λούφα» ἥταν ἀπαράδεκτη καὶ ἀποκλείστηκε.

Ολόκληρο τὸ ἔθνος παρακολουθοῦσε τὴν στάση του, μὲ κρατημένη ἀγάσα, κι εἶχε τὰ μάτα του στυλωμένα σὲ κάθε του κίνηση. Ο κλονισμός του, λοιπόν, θάταν μεγάλος, ἔξουθενωτικός, καὶ ἡ ἀπογοήτευσή του πλήρης. Ἀγ αὐτὸς κι ὁ Ἡσαΐας, οἱ κεφαλές τοῦ Εεσηκωμοῦ στὴν Ρούμελη ἀφηγαν τὰ ἐπικίντυγα πόστα καὶ πιάναν τὰ δουνὰ ἀφήγοντας τοὺς τούρκους νὰ περάσουν ἀγενόχλητοι, ἡ ρίγχαν μερικὲς γνουφεκιές — στάχτη στὰ μάτια — καὶ τέσκοῖαν γιὰ νὰ σώσουν τὸ κεφάλι τους. Ὁχι, αὐτὰ δὲν γίγονται, οὕτε ταιριάζουν στὸ Διάκο. Καὶ φορτωμένος ὅλη αὐτὴ τὴ δυσβάσταχτη εὐθύνη πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὸ δικό του γολγοθᾶ, τὴν Ἀλαμάνα.

Ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνας καὶ τὸ μαρτυρικὸ τέλος τοῦ Διάκου ἔχει περιγραφεῖ μὲ κάθε λεπτομέρεια ἀπὸ πολλούς, κι ἀμέτρητα εἴναι τὰ δημοτικά τραγούδια ποὺ τ' ἀγιστοροῦν, ὥστε περιττεύει κάθε ἐπανάληψη.

Τὸ ἑρώημα εἴναι ἄν ἡ μάχη αὐτὴ καὶ ἡ θυσία τοῦ Διάκου ἥταν ἀπαραιτητα κι ἀν ωφέλησαν ἡ ζημιώσαν τὸν Ἡγάωνα.

Μερικοὶ εἴπαν πώς ἡ μάχη ἥταν ἀσκοπηὴ μιὰ καὶ τ' ἀποτέλεσμά της προδιαγραφόταν καθαρὰ καὶ πώς δ Διάκος ἔπρεπε ν' ἀποσυρθεῖ καὶ γὰ περιοριστεῖ σὲ κλεφτοπόλεμο. Ἀλλοι πάλι ἔχουν τὴ γνώμη πώς δὲν ἔπρεπε γὰ μείνει καὶ γὰ θυσια-

στεῖ γιατὶ καὶ χρειαζόμενος ἥταν στὸν Ἡγάωνα καὶ δὲ θάνατός του ἥταν ἔνδεχόμενο γὰ πτοήσει τοὺς ξεσηκωμένους καὶ γὰ βλάψει τὴν ἔθνική ὑπόσταση.

Αὐτές, καὶ κάμποσες ἀκόμα ἀπόψεις ὑποστηρίχηκαν. Τὰ ἵδια τὰ πράματα, ὅμως, δικαιώγουν τὸ Διάκο καὶ πείθουν πῶς οἱ ἐνέργειές του ἥταν ὀρθές καὶ ἐπιθετικές.

Ἡ ἐκτίμηση τῆς καταστάσεως καὶ τὸ σχέδιό του γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή της ἀποδείχηκαν ὀρθά. Σωστή, καὶ ἐπιθετική μένη, ἥταν ἡ ἀπόφασή του γιὰ ἄγώνα «μέχρις ἐσχάτων» ὅπως καὶ ἡ ἀπόφασή του γιὰ μάχη «ἐκ παρατάξεως» καὶ ὅχι γιὰ κλεφτοπόλεμο. Ἡ Ἀλαμάνα καὶ τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς, ποὺ ἐπακολούθησε, ἐπεισαγ τοὺς τούρκους ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ «ζορμπαλίκι» μερικῶν τρελῶν — λίγες γνουφεκιές καὶ δρόμο γιὰ τὸ δουνό — ἀλλὰ γιὰ πραγματικὴ ἔξέγερση σύσσωμου τοῦ ἔθνους, ἀποφασισμένον, μάλιστα, γὰ λευτερωθεῖ ἡ γὰ πεθάνει. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ τοὺς γέμισε σκέψεις, τοὺς πτόησε καὶ τοὺς ἔκοψε κάθε διάθεση γιὰ συγένειαν τῆς ἐκστρατείας. Κλείστηκαν, λοιπόν, μετά τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς, στὸ κάστρο τῆς Μπουγιτουνίτσας καὶ ἀφησαν τοὺς ξεσηκωμένους γὰ ὄργανωθοῦν ἀγενόχλητοι, γὰ τσακίσουν τὸ διορθήθητο κεχαγιάμπεη καὶ γὰ πολιορκήσουν τὴν Τριπολίτισα.

Τὸ κέρδος ὑπῆρξε, ἀσφαλῶς, τεράστιο.

— Ἀλλὰ καὶ ἡ θυσία τοῦ Διάκου δὲν πῆγε χαμένη. Ἡ ἄρνησή του νὰ «προσκυνήσει», τὴν ἐποχὴ μάλιστα ποὺ τὸ «προσκύνημα» καὶ τὰ «καπάκια» ἀποτελοῦσαν διπλωματικούς ἐλιγμούς, παραδεκτοὺς ἀπὸ δλους, χάραξε τὸ δρόμο ποὺ ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσει τὸ ξεσηκωμένο ἔθνος, ἐὰν ἥθελε γὰ νικήσει, τὸ δρόμο δηλ. τῆς θυσίας, καὶ ἔδωσε τὴν πρέπουσα ἀπάντηση στὸ «ραΐ μπουγιουρτί» τῶν

τούρκων, που τόσα καρτερούσαν ἀπ' αὐτό.
"Εδειξε στὸ λαὸ τὸ δρόμο τῆς τιμῆς καὶ
τοῦ πρόσφερε ἔνα ἔθυικό σύμβολο, που δὲ
θάψευγε πιὰ ἀπ' τὸ νοῦ τους.

"Απόδειξε, περίτραγα, στοὺς ὀλιγόπι-
στους τὴν Ἱερότητα τοῦ σκοποῦ τῆς ἔξε-
γέρσεως — δὲν θυσιάζει καγένας τὴν ζωὴν
— γιὰ προσωπικὲς ἢ διοτελεῖς ἐπιδιώ-
ξεις — καὶ δίδαξε τὸ πγεῦμα τῆς αὐτο-
παρνήσεως.

"Ο μαρτυρικὸς κι' ἀπάνθρωπος τρόπος
θανατώσεως του ἔκχαγε βαθύτερο καὶ ἀγε-
φύρωτο τὸ χάσμα ποὺ χώριζε, δυνάστη
καὶ ραγιάδες. "Οξυγε τὸ αἰσθημα τοῦ μί-
σους κατὰ τοῦ ὡμοῦ τυράννου καὶ φανά-
τισε δλους τοὺς "Ἐλληνες, διώχγοντας ἀπ'
τὸ μυαλό τους κάθε σκέψη γιὰ συμβιβα-
σμό.

"Η ἀπόφαση τοῦ ἔθνους γιὰ λευτεριὰ
ἢ θάνατο, ποὺ μέχρι τὴ στιγμὴ αὐτὴ θεω-
ρεῖτο σὰν λόγια κενὰ, βρῆκε σ' αὐτὸν τὴν
ὑλοποίηση τῆς καὶ ἀποδείχτηκε, μὲν ἔργο,
ἢ ἀμφισβήτουμένη ὑπαρξὴ τῆς.

"Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, οἱ τοῦρκοι δὲ θὰ
βρίσκουν πλέον μπροστά τους τρομοκρα-
τημένους ραγιάδες, ἔτοιμους γὰ «προσκυ-
νῆσσον» ἀλλὰ φυχωμένους ἀγωγιστές, ἀ-
ποφασισμένους γὰ θυσιαστοῦν γιὰ τὴ λευ-
τεριὰ τους καὶ διψασμένους γὰ ἐκδικηθοῦν
τὰ δσα ὑπέφεραν, χρόνια τώρα, ἀλλὰ καὶ
τὶς σημεριγές ὡμότητες.

—Φαίνεται ὅμως πώς τόχει καὶ ὁ τό-
πος γιὰ μεγάλες πράξεις καὶ θυσίες. Δυὸς
βήματα πιὸ κεῖ ἀπ' τὴν Ἀλαμάνα στέ-
κονται οἱ Θερμοπύλες. Καὶ ὅπως ἔκει —
τότε — ἔτσι καὶ ἔδω — τώρα — ἔπρεπε,
«ἀπὸ χρέος μονάχα ἔσκινώντας», γὰ μεί-
γουν καὶ γὰ θυσιαστοῦν δὲ Λεωνίδας καὶ
ὁ Διάκος, ἔστω καὶ ἀν ἥξεραν ὅτι «οἱ Μή-
διοι εἰς τὸ τέλος θὰ διαβοῦν». Μάγτευαν,
φαίνεται, ὅτι ἡ θυσία τους θάφεργε τὴ
συμφορὰ στὸν ἔχτρο, τὴ Σαλαμίνα γιὰ

κείγους καὶ τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς γιὰ τού-
τους.

Καὶ δὲν ἔπεσαν ἔξω. Οἱ ἐκστρατείες αὐ-
τές εἶχαν ἀδοξο τέλος, δὲ ἔχτρος ἀφανίστη-
κε καὶ τὸ "Ἐθνος σώθηκε.

Καὶ ὁ ἔνας καὶ ὁ ἄλλος ἀποδείχτηκαν
ἄξιοι τῶν περιστάσεων καὶ τῆς Πατρίδας.

— Τὸ πνεῦμα τῆς αὐταπαργήσεως καὶ
τῆς θυσίας ἦταν, φαίνεται, χαρακτηριστι-
κὸ τῶν συνεργατῶν τοῦ Διάκου. Φωλια-
σμένο βαθιὰ στὴν φυχὴ τους ἀποτελοῦσε
πεποίθηση ἀκλόνητη καὶ ὅχι ἔσπασμα
περιστατικό. Ἄδιαφευστη ἀπόδεξη οἱ
Καλύδας καὶ Μπακογιάννης, τὰ πρωτο-
παλλήκαρα τοῦ Διάκου, ποὺ χάθηκαν πά-
γω σὲ χιλιδες ἔχθρούς γιὰ γὰ τὸν σώτουν,
καὶ δεεπότης Ἡσαΐας, ποὺ ἔπεισε πολε-
μώντας στὴ Χαλκωμάτα. Τὸ γραφόμενο
ἀπὸ μερικοὺς πώς δὲ Ἡσαΐας ἔμεινε γιατὶ
τάχα δὲν μποροῦσε γ' ἀγεθεῖ στὸ ἄλογο —
ἦταν χοντρὸς καὶ δυσκίνητος λέγε — δὲν
πείθει κανένα. Η καταγωγὴ του — ἦταν
δρεσίσιος Δεσφινιώτης — καὶ οἱ ὑποχρε-
ώσεις ποὺ ἀπορρέουν ἀπ' τὴν ἴδιατητά
του — σὰν κεφαλὴ τῆς Φιλικῆς "Ἐταιρεί-
ας στὴν περιοχὴ ἦταν ὑποχρεωμένος γὰ
μετακινεῖται συνεχῶς γιὰ συσκέψεις, προ-
συλιτισμούς, δργάνωση τοῦ ἀγώνα κλπ. —
μαρτυροῦν πώς δὲν ἦταν ἄμαθος ἀπὸ ἀλο-
γιμούλαρα, σαμάρια καὶ τραχιὰ μονοπά-
τια. Μὰ καὶ ἀν παραδεχτοῦμε τὴν ἀδυνα-
μία ποὺ γράφουν τοῦτο, θάταν ἀραιγε δύ-
σκολο στὸ Μαρκόπη πού, ὅπως λέγε, τὸν
ιετέφερε γιὰ κάμποσο στοὺς ὕμους του,
ἢ στοὺς δικούς του — τὸν ἀδερφό του καὶ
τὸν ἀνηφιό του — που ἦταν δίπλα του γὰ
τὸν ἀγεθάσουν στὸ ἄλογο; Ἄσφαλως ὅχι.

— Ο Ἡσαΐας δὲν ἔπρόκειτο νὰ φύγε.. Δὲν
δέχτηκε τὸ ἄλογο ποὺ τοῦ πρόσφεραν, δ-
πως καὶ δὲ Διάκος, ἄλλωστε, καὶ ἔμεινε
γιατὶ ἔπρεπε νὰ μείγει. Οἱ κεφαλὲς δὲν
φεύγουν σ' αὐτὲς τὶς περιστάσεις. Πολε-
μοῦν καὶ γικοῦν ἢ πεθαίγουν. Καὶ δὲ
Ἡ-

σατας ἔμεινε, πολέμησε και πέθαγε ήρωϊκά, — πρῶτος και μοναδικὸς σ' ὅλο τὸν Ἀγώνα δεσπότης ποὺ ἔπεσε πολεμώντας — μαζὶ μὲ τὸν ἀδερφό του Παπαγιάννη και ἔγα ἀνηψιό του ποὺ δὲ σώθηκε τ' ὅγομά του — θυσία στὸ βαμβ τῆς Πατρίδας και στὴν ἵδεα τοῦ «χρέους».



Πολλοὶ εἶπαν πώς ἂν δὲν ὑπῆρχε ὁ Μάρκος Μπότσαρης τὴν θέση του στὴν Ἰστορία θάλεις δὲ Θανάσης Διάκος. Τοῦτο δὲν εἶγαι σωστό.

Μεγάλος και τρανὸς — ἡγέτης πραγματικὸς — ἀγνὸς και ἀγιδιοτελής — ἴδεολόγος ἀληθιγὸς — ὑπῆρχε ὁ Μάρκος Μπότσαρης και ἐπάξια κατέχει ζηλευτὴ θέση στὴν Ἰστορία μας. Μὰ και ὁ Θανάσης Διάκος δὲν ὑπῆρχε δευτερότερος σὲ τίποτα. "Οσο ἄξιος πολέμαρχος ἦταν ὁ Μπότσαρης — γόνος μεγάλης και γνωστῆς σουλιώτικης φάρας — ἀλλο τόσο ἄξιος ἀποδείχτηκε και ὁ Διάκος — γόνος φτωχῶν ζωγράφων. "Οσο ἐνάρετος ἀνθρωπὸς και φλογερὸς πατριώτης ἦταν ὁ πρῶτος ἀλλο τόσο ἦταν και ὁ δεύτερος, γι' αὐτὸς ἀλλωστε και ὁ λαδὸς τοὺς λάτρευε. Λευκή, ἀπὸ κάθε πλευρά, και γεμάτη ἀνθρωπιά ὑπῆρχε ἡ ζωὴ του Διάκου, ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ ἔκεινησε, ἀσημος κλέφτης τότε, στὸ μεσουράγημα ἀργότερα, ἀρματωλὸς τῆς Λειβαδιᾶς, και μέχρι τὸ θάνατό του τώρα, ἀρχηγὸς τῶν ὅπλων. Ἡρωϊκὸς ἦταν τὸ τέλος ἔκεινου, ἥρωϊκὸς και μαρτυρικὸς ἐπούτου. Και ἀν ὁ Μάρκος, σκίζοντας τὸ δίπλωμα τῆς στρατηγίας ποὺ τοῦ ἀμφισσητοῦταν, εἶπε τὸ ἀγεπανάληπτο: «ὅποιος ἄξιζε τὸ παίργει ταχιὰ ἀπ' τὸν ἔχτρο», — και τὸ πῆρε — θειελιώγοντας ἔτσι τὴν ἔνγοια τῆς ἀγγοκρατίας, δὲ Θανάσης μὲ τὴν ἀπόφασή του: «Ὄ Διάκος δὲν φεύγει», — και ἔμεινε — φρονιμάτισε δλόκληρο τὸ ἔθιος και ἔδωσε ὑπόσταση στὴν ἔνγοια τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν Πατρίδα και τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἀρχηγοῦ στοὺς μαχητές.

Κι' ἀν ἀγαθυμηθοῦμε ἀκόμα τὴν περίφανη ἀρνησή του πρὸς τὸν Ὁμέρο Βρυνώνη: «πασά μου, δὲν σὲ ὑπερετάω, ἀλλὰ και ἀν σ' ὑπηρετήσω δὲν σὲ φελάω» — ἀπάντηση ποὺ τὸν ὁδήγησε στὸ μαρτυρικὸ θάνατο — διαπιστώνουμε δὲι οἱ δυὸς ἀγωγιστὲς ὑπῆρχαν Ισάξιοι και δὲι οἱ βάδισαν, ἀγτάμικ, τὸ δρόμο τῆς μεγαλωσύνης μὲ τῆς θυσίας.

Ἐπομέγως η ἴδια θέση στὴν Ἰστορία τοὺς πρέπει.



"Ἐνας γνωστὸς συγγραφέας γράφει πώς θαυμάζει μὲν τοὺς ἀμόλυντους και ἀφεγάδιαστους ἥρωες, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἀγαπάει. Προτιμάει, γράφει, ἔκειγους ποὺ μὲ διαρκῆ ἀγώνα και μ' ἐσωτερικὲς περιπέτειες και κυματισμούς προσπαθοῦν νὰ ξεπεράσουν τὶς ἀδυναμίες και τὰ πάθη τους, νὰ κόψουν τὴν ἀνθρώπινη λάσπη ποὺ ἔχουν μέσα τους και μὲ τὴ θυσία τοῦ ἀγαθοῦ, νὰ μεγαλουργήσουν.

Δέν θὰ συμφωνήσουμε μὲ τὴν ἀποψή του. Τέλεια ἀμόλυντοι και ἀφεγάδιαστοι ἀγωνιστὲς δὲν ὑπῆρχαν. "Ολοι τους ἦταν παιδιὰ τῆς γῆς — ὅπως τοὺς λέει — μὲ καλὴ ἀλλὰ και κακὴ πλευρά, μὲ προσόντα, ἀλλὰ και ἀδυναμίες, και ὅχι θεῖκὰ πλάσματα μὲ συνθλιπτικὴ τελειότητα. "Αγ ἀναλογιστοῦμε τὶς τρομερὲς συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὸ φοβερὸ χωγευτήρι τῆς ἐποχῆς ἔκεινης θὰ παραδεχτοῦμε δὲι γιὰ τὴν ἐπιβίωση και μόνο — και ὅχι γιὰ τὴν ἀναγνώριση και τὴν παραδοχὴ — δὲν πολυεῖχαν πέραση τ' ἀγγελικὰ φερσίματα. "Ολοι τους εἶχαν κακὴ πλευρὰ — ἀνθρώπινη λάσπη — και μεταπτώσεις και δλοι ἔκκαναν σφάλματα. Τοῦτα εἶγαι ἀνθρώπιγα και δύσκολα ἀποφεύγονται — και ἀπ' τοὺς πιὸ τέλειους ἀκόμα σὲ στιγμὲς τοῦ ἀναδρασμοῦ και ἔντονης προσπάθειας ποὺ ἀπαἰτοῦν τὸ πάρσιμο γρήγορης ἀπόφασης. "Η πάλη τοῦ καθενὸς γιὰ τὴν ὅγοδο, τὰ μέσα ποὺ μεταχειρίστηκε, η προσωπικότητά του, η στάση του κατὰ τὴν πολύπτυχη

πορεία τοῦ ξεσηκωμοῦ καὶ ἡ προσφορά του στὴν Πατρίδα κρίθηκαν ἀπ' τὴν ἀδέκαστην Ἰστορία, ποὺ τοῦ ἔδωσε τὴν ἀνάλογη θέσην. Στὴν κρίση αὐτὴν δὲν μπορεῖ γὰρ ἔχουν θέση ἄλλα κριτήρια. Δὲν γίνεται γὰρ εἶναι «πιὸ γόνιμος», «περισσότερο γῆγος καὶ ἀποδοτικὸς» αὐτὸς ποὺ διακατέχεται ἀπὸ πολλὰ καὶ θιάσια πάθη, ἐπειδὴ μπόρετε γὰρ τὰ δοκιμάσεις καὶ γὰρ διορθώσει τὰ κακά, ποὺ εἶχε προκαλέσει μὲν αὐτά, ἔστω καὶ ἂν ἡ προσφορά του, τελικά, ἦταν θετική. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο ἔχεις ἄγιος γὰρ ἔχει χρηματίσεις διάδοσος γιὰ γὰρ φαγεῖ τὸ μέρεθος τῆς ἄγιοτύνης του. Κάθε ἄλλο. Τὸ ἴδιο γόνιμος καὶ γῆγος κι' ἀποδοτικὸς — καὶ ἐπιπλέον ἀγαπητὸς καὶ σεβαστὸς — μπορεῖ νῦναι κάθε σεμνός, ἀθόρυβος καὶ ἀγιδιοτελῆς ἀγωνιστής καὶ ἐξ ἵσου εὔκολα, ἀν δχι εὐκολότερα, μπορεῖ γὰρ γίνει ἴγδαλμα τοῦ λαοῦ καὶ παράδειγμα γιὰ μίμηση.

Ο Διάκος — τὸ ἀμόλυντο καὶ ἀφεγάδιαστο παλληκάρι τοῦ συγγραφέα — δὲν ἔχει γὰρ ζηλέψει τίποτα ἀπ' τὸν παθιασμένο καὶ παράφορο διάδειο καλόγερο, τὸν Παπαφλέσσα, ἀν καὶ οἱ χαρακτῆρες τους καὶ οἱ τρόποι ποὺ ἐνεργοῦσαν ἦταν ἐντελῶς ἀγτίθετοι. Καὶ οἱ δυὸς ἔπεισαν, πολεμώντας ἡρωϊκά, κάτω ἀπ' τις ἴδιες, δραματικές γιὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ τὸ Ἐθνικός συνθῆκες. Δὲν μποροῦμε δέδαια γὰρ ξέρουμε ποιὰ θάταν ἡ προσφορά τοῦ Διάκου στὰ παραπέρα χρόνια — ἀν ζοῦσε — οὕτε τὴ θέση ποὺ θάπεργε στὴν πάλη γιὰ τὴν ἐπικράτηση ποὺ ξέσπασε, ἀργότερα, ἀγάμεσσα στοὺς "Ἐλληγες". Ο χαρακτήρας του ὅμως καὶ ἡ στάση του σὲ ἄλλες, παρόμοιες, περιπτώσεις πείθουν δτι, ὅπωσδήποτε, δὲν θάταν, ὅπως ὁ Πεπαφλέσσας, πρωταγωνιστής τοῦ ἐμφύλιου πόλεμου, ποὺ ἔφερε τὴ χώρα στὸ χεῖλος τοῦ γκρεμοῦ. Η Ἀλαιμάγα ἀποτελεῖ τὴν ἀποθέωση τῆς ἀγυ-

στεράδουλης παλληκαριᾶς καὶ τῆς ἐκτέλεσης τοῦ καθήκοντος, ἐνῶ τὸ Μανιάκι εἶναι ἡ προσπάθεια ἔξαγνισμοῦ τοῦ παράφορου πρωταγωνιστῆς τοῦ ἐμφύλιου πόλεμου ἀπ' τὰ τραγικὰ πάθη του — κατατρεγμός τοῦ Κολοκοτρώνη, ἀφαγισμός τοῦ Μορηᾶ, διάσπαση τῆς ἐθνικῆς ἐνότητας, παραχώρηση ἔξουσίας σ' ἀνίκανους «ἡμετέρους» — ποὺ ἔκαγαν τὸν Ἰμπραήμ ἀπειλητικὸν καὶ ἐπίφοβο.

Ο λαός, μὲ τὸ ἀθάνατο ἔγστικτό του, ἐκτίμησε περισσότερο τὸ ἀφεγάδιαστο, τῆς ἀρετές, τὴν παλληκαριὰ καὶ τὴν αὐταπάργυη τοῦ Διάκου, τὴν ὑμηνησε στὰ τραγούδια του, θρήγησε τὸ χαμό του καὶ τὸν ἡρωοποίησε πολὺ πρὶν τὴν Ἰστορία.

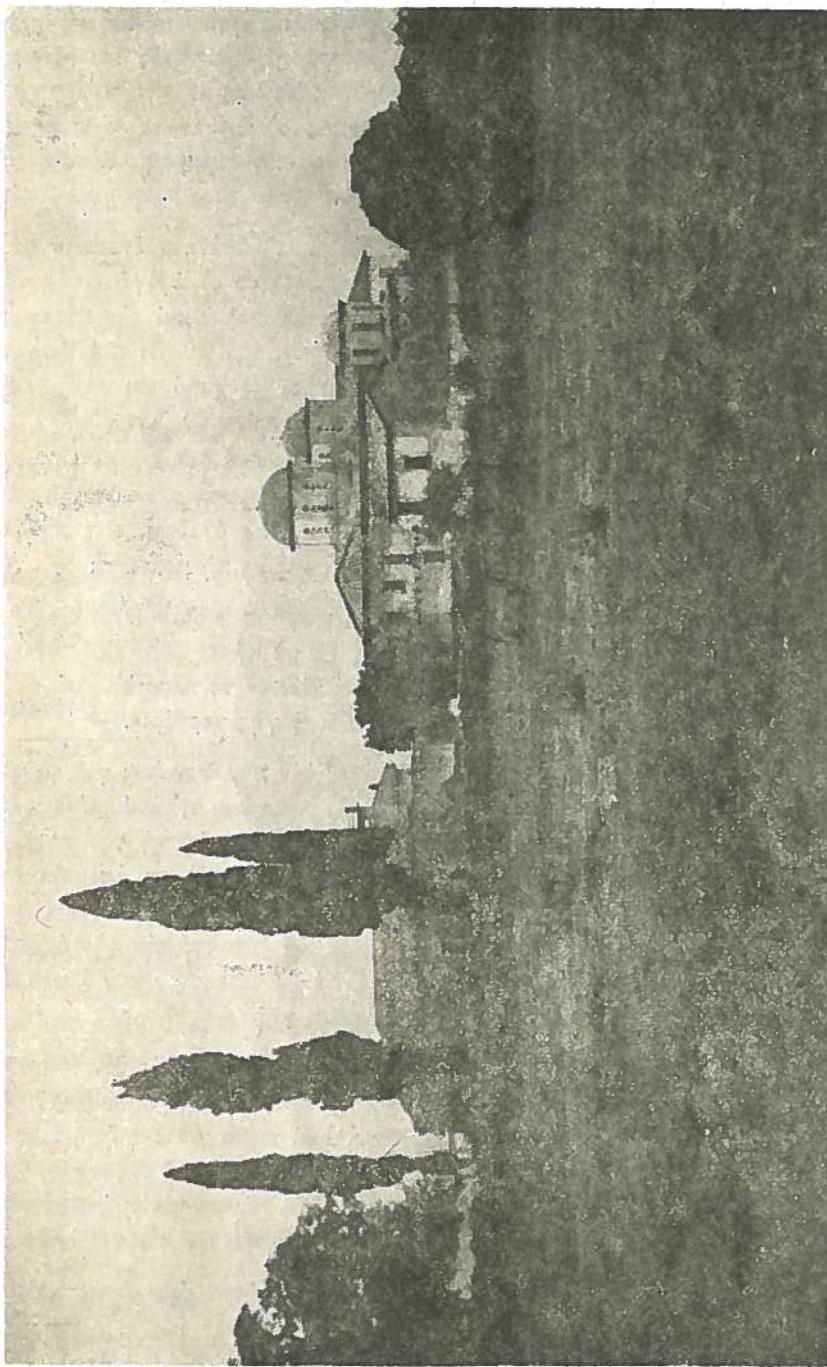
Θὰ συμφωνήσουμε, ὅμως, μὲ τὸ συγγραφέα, στὴ διαπίστωσή του πώς στὸ τραγούδι — εἰτε τόπε ὁ ἴδιος, εἰτε τόδιλε στὰ κεῖλα του ἡ λαϊκή μουσα—:

«Γιὰ δὲς καιρὸ ποὺ διάλεξε,
δ χάρος γὰρ μὲ πάρει
τώρα π' ἀγθίζουν τὰ κλαριά
καὶ έγάζει ἡ γῆς χορτάρι».

Ο Διάκος δὲν παραπούιέται γιὰ τὸ χαμό τῆς ζωῆς του πάνω στὸ ἀνθισμένα γειάτα του, οὔτε γιὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου του, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀθέλητη ἀπουσία του ἀπ' τὸ σκληρό, ἀλλὰ ἡραῖο, ἀγώνα γιὰ τὴ λευτεριά ποὺ ξέσπασε σὰν τὴν δρμητικὴ ἀγοιξιάτικη βλάστηση ποὺ λουλουδίζει τὴν γεννήτη γῆς.

Οι πραγματικοὶ ἀγιωνιστὲς δὲν θρηγοῦν, οὔτε καν παραπογοῦται, γιὰ τὸ χαμό τῆς ζωῆς τους. Καὶ τοῦτο γιατὶ ἡ ζωὴ τους ἔχει ξεγραφτεῖ ἀπ' τοὺς ἴδιους τὴ στιγμὴ ποὺ ἀποφασίζουν τὴν συμμετοχὴν τους στὸν ἀγώνα. Διαφορετικὰ δὲν εἶναι ἀγωνιστές.

Καὶ ὁ Διάκος ἦταν ἀγωνιστής καὶ τὸ ἀπόδειξε.



ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ ΠΑΡΝΑΣΣΙΔΑΣ

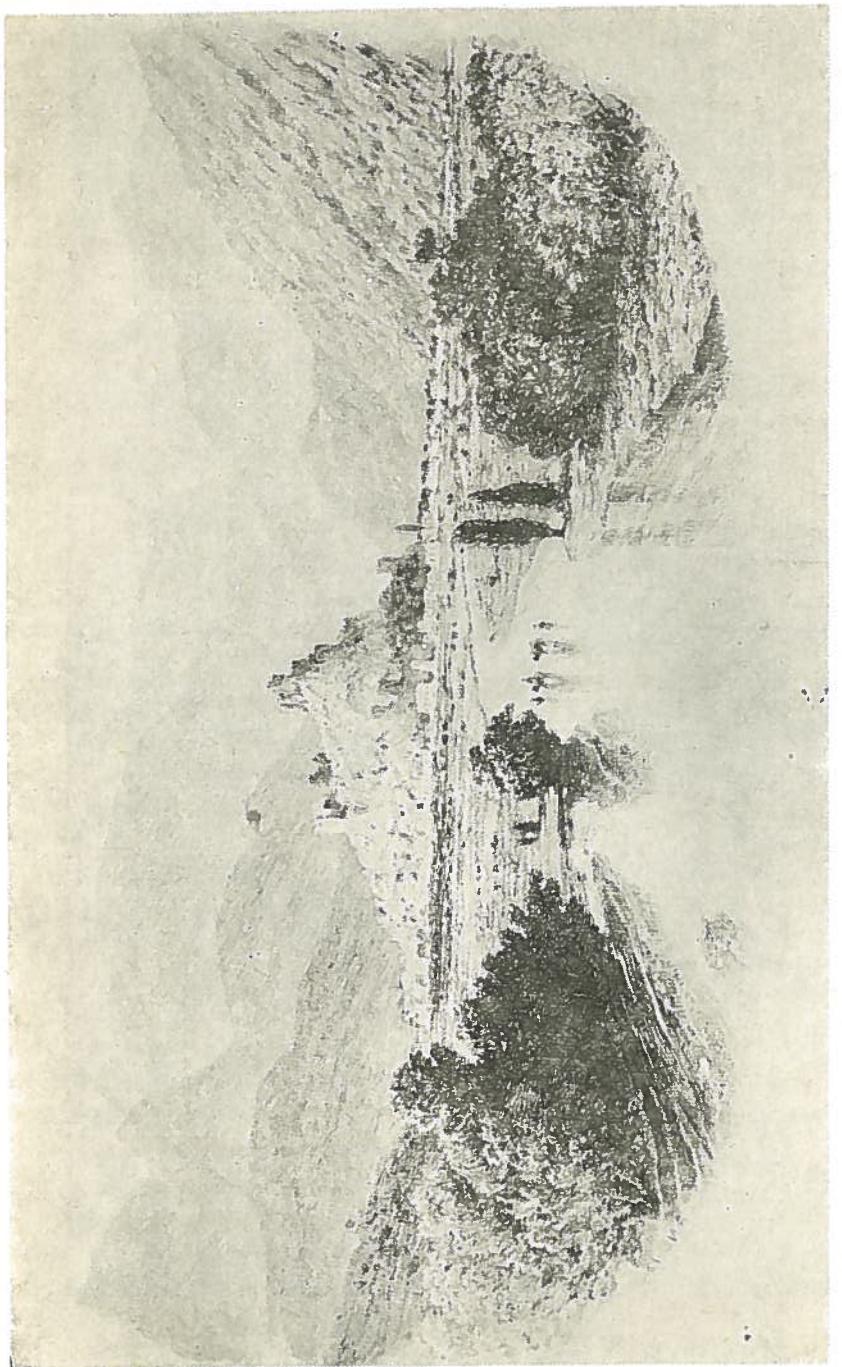
Ἐδῶ συνάχτηκεν τῇ ἐλογημένῃ μέρᾳ, στὶς αὐλές τοῦτος τηλεώσαν φῆλα τὸ Φλάμπουρο τοῦ ἀγάωνα καὶ δριταγκχαν τὸ
«Δευτερὰ ἡ Θάγατος» καὶ πόλι δῶ εξεγένθηκεν — χείλιαρρος θολός καὶ συγχράτης — γιὰ νὰ λευτερώσου τὸν τόπον.
Ἄπο τὸ διήγημα τοῦ Μήτσου "Ελατον" οἱ Ο γεροί μοχοντάρησεν



ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΚΟΣ

«Καλύδα, Μπακογιάννη, δέκα χιλιάδες μέχρι τηνύ».

«Ιστορία της Έλληνικής Επαναστάσεως» Διον. Κοκκίνου

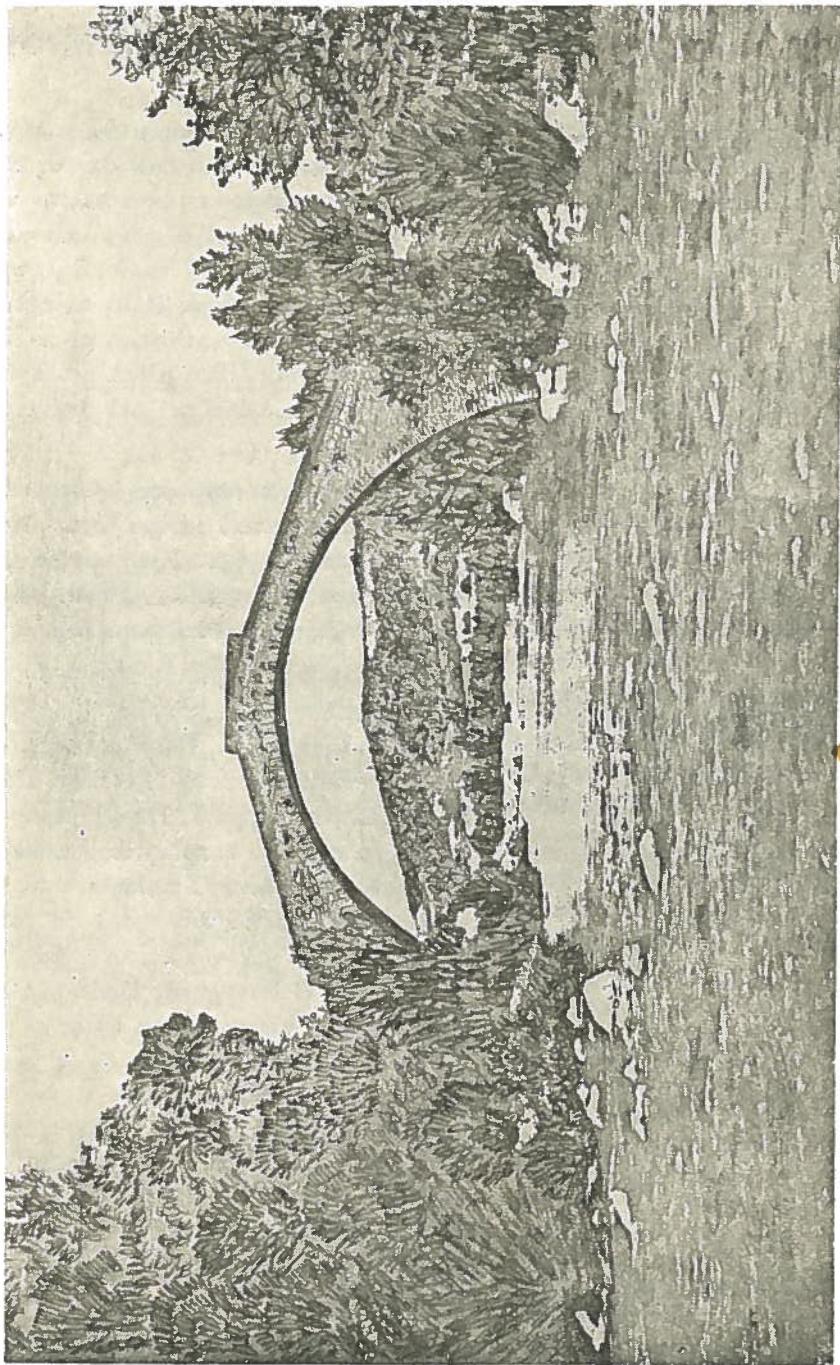


ΑΜΦΙΣΣΑ — SALONA: Χαλκογραφία του W. Linton, 1842, «τὸ ἐποιημένον Σάλωνα ἢ τὸ γύρα περιπατεῖα καὶ
ἐπισκοπή τῶν Ελλήνων τὸν καιρό... ἀλλέως λεγάμενη προτίτερω».

,Απ' τὸ «χρονικὸν ἀνέκδοτον Γαλαξιδίου» ('Ιστορία τῆς Αιγαίου)

ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΟΥ ΣΤΕΝΟΥ

«Θὰ πέριμαχαν καπόνα γιοφύρι τοῦ Λιδορίκου δημαρχείου Στενού· δὲν πέριγγε ἦπος ἄλλο μέρος τὸ πεσάμι.·
Απ' τῷ ὑπομνημονεύματα τοῦ Μακρυγιάννη



Ἡ ἄλωση τοῦ κάστρου τῶν Σαλώνων

ΔΡΟΣΟΥ ΚΡΑΒΑΡΤΟΓΙΑΝΝΟΥ

Ἡταν παραμονὴς τοῦ μεγάλου ἔεσηκω-
μοῦ. Ὁ κλεφταρματολὸς Πανουργιᾶς δρα-
πετεύοντας ἀπ' τὰ Γιάνγεγα —ὅπου ὁ Ἀ-
λήπασσας τὸν κρατοῦσε 3 χρόνια στὴν ἐ-
ξουσία του — ἔχαγχριζε στὰ παλιά του
λημέρια. Τὸ δεύτερο ἀριματολίκι: του ἡταν
συστηματοποιημένο. Εἶχε στὸ μεταξὺ διδα-
χτεῖ πολλά. Οἱ 60 ἄντρες ποὺ εἶχε στὶς
διαταγές του τὸ 1820 παρουσιάζαν ἐμφά-
νιση τακτικοῦ στρατιωτικοῦ σώματος καὶ
πειθαρχεῖσαν στὸν ἀρχηγό τους.

Οἱ 60, μυημένοι «φιλικὸς» εἶχε πλη-
ροφορίες γιὰ τὴν ἐπικείμενη ἔκρηξη τοῦ
αιγάλικατος⁽¹⁾. Οἱ καιρὸς εἶχε πλέον ὥρι-
μασι. Κ: ὁ Μάρτης τοῦ 1821 τὸν δρῆκε
πανέτοιμο.

Τὶς παραμονὴς τῆς ἐπανάστασης τὰ Σά-
λωνα ἦταν ἐρημικά ἀπὸ ἄντρες. Ἡταν ὅλοι:
ἀπασχολημένοι μὲ τὴν προετοιμασίαν τοῦ
πολέμου. Οἱ Επελαταῖοι, οἱ Φλωκαῖοι, οἱ
Μαγτζιγαῖοι: καὶ πολλοὶ ἄλλοι⁽²⁾ εἶχαν ἀ-
ναλάβει τὴν κατασκευὴν τῆς μπαρούτης στὰ
σπήλαια πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀγιαθυμίᾶς
καὶ τοῦ Γαλαξιδιοῦ. Κάτω ἀπ' τὴν ἐπί-
βλεψη τοῦ Χριστόφορου Φλώκου ἄλλοι εἴ-

θραῖσαν γίτρο ἀπ' τὶς κοπριές τῶν γιδιῶν,
ἄλλοι ἔφτιαχγαν τὰ κάρδουγα ἀπ' τὶς ἀ-
σφάκες καὶ τὰ κλήματα τῶν ἀμπελιῶν καὶ
ἄλλοι: χτυπούσαν τὴ μάζα στοὺς λαχεύμε-
νους λάκους τῶν δράχων. Κατόπι: δηλητη-
ρίαζαν τὰ δόλια μεθοδικά. Μόλις τὰ πολε-
μοφόδια ἦταν ἔτοιμα κατέδα: γανοὶ καλό-
γεροι τοῦ Προφήτη Ἡλία μὲ τὰ μουλάρια
καὶ τὴ γύχτα τὸ ἀγέδαξαν στὸ ἀπέναντι
βουνὸ Μετόχι⁽³⁾.

Οἱ Τοῦρκοι εἶχαν πληρωφορηθεῖ ὅτι ἔτοι-
μάζεται ἐπαγαστατικὸ κίνημα στὰ γύρω
χωρὶς μὲ σκοπὸ τὴν κατάληψη τῶν Σαλώ-
νων καὶ πῆραν ὀμήρους — γιὰ κάθε ἐγδε-
χόμενος — τὰ παιδιὰ τῶν δημογερόντων.

Τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Μάρτη ἔγινε
στὸ Γαλαξεῖδ: πολεμικὸ συμβούλιο, ὑστερεύ-
μπὸ πρόσκληση τοῦ Κ. Πεπαδικραγτόπου-
λου, ἀποσταλμένου ἀπ' τὸν Ἐπίσκοπο Πα-
λαιῶν Πετρῶν Γερμανό. Πῆραν μέρος ὁ
Ἡσατας, ὁ Κόγυτος κ.ἄ. πρόκριτοι καὶ ὀπλαρ-
χηγοὶ τῆς Ἀγατολικῆς Στερεάς καὶ ἀποφά-
σισαν γὰ συμπράξουν ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς
Πελοποννήσιους γιὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβαση
τοῦ Ἀγώνα. Οἱ Πανουργιᾶς ἔλαθε 14.000
γρότια γιὰ νὰ στρατολιγήσει: σύμφωνα μὲ
ὑπάρχουσα ἀπόδειξή του⁽⁴⁾.

1) ... Εἴτε διότι κατώρθωσε νὰ τοῦ γράψῃ
ὁ δαιμόνιος Παπαφλέσσας ποὺ εἶχε σκερπάσει
ἐπιστολὰς παντοῦ ὅτι τὸ κίνημα ἔπρεπε νὰ ἐ-
κρωγῇ ἐντὸς τοῦ Μαρτίου τὸ πολύ, διὰ νὰ μὴ
χαθῇ ἡ ὑπόθεσις...: Δ. Κόκκινου «Ἡ Ἐλι-
νικὴ Ἐπανάστασις» Ἀθήναι 1967, Τόμ. Λ'
σελ. 194.

2) Ο Κ. Ἀθραάμι ἀναφέρει τὸ Σαλωνί-
τη ἀγωνιστὴ Ζαφείρη Ζαφειρίου ὃς ίδιατέ-
θεως διακριθέντα στὴν κατασκευὴ μπαρούτ-
οβουλων γιὰ τὰ ἔνοπλα τμήματα. (Κ. Ἀθραάμι:
«Ρουμελιῶτες ἀγωνιστὲς τοῦ '21», Ἀθήνα
1957, σελ. 296).

3) Η περιγραφὴ τῶν ἐτεμασῶν ἀνήκει
στὸ Σαλωνίτη Θ. Μελισσάρη. Τὴ στηρίζει σὲ
ἀνέκδοτα ιστορικὰ στυχεῖα τοῦ γιατροῦ Φλώ-
κου καὶ σὲ διηγήσεις γερόντων Σαλωνιτῶν:
(Θ. Μελισσάρη: «Ιστορία τῆς Ἀμφίσσης καὶ
τῶν πέριξ...» Ἐν Ἀμφίσσῃ 1924, τόμ. Β',
σελ. 35).

4) Κ. Σάθα: «Χρονικὸν Ἀνέκδοτον Γαλα-
ξειδίου», Ἐν Ἀθήναις 1914, σελ. 191 καὶ Θ.
Μελισσάρη, ἔ.ά. σελ. 36.

Στις 24 τοῦ Μάρτη⁽⁵⁾, μόλις ὁ Παγουργίας πληροφορήθηκε τὰ γεγονότα τῆς Ἀχαΐας πῆγε μὲ τοὺς 60 ἄντρες του στὸ Μοναστήρι τοῦ Προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ κάλεσε τοὺς προεστούς τῶν Σαλώνων Ἀγαγγώστη Γιαγτζῆ, Ρήγα Κοντορήγα κι Ἀγαγγώστη Κεχαγιᾶ γὰ κηρύξουν ἀμέσως τὴν ἐπαγάσταση στὰ Σάλωνα καὶ γὰ χτυπήσουν τοὺς Τούρκους δλῆς τῆς ἐπαρχίας. Κείνες τὶς ὥρες ἔφταναν στὰ Σάλωνα καὶ οἱ Τούρκοι τοῦ ἐπαγαστατημένου Αἰγίου μὲ τὶς οἰκογένειές τους. "Ομως τὸ γεγονός δὲν πτοηῆσε τὸν Παγουργίαν καὶ τὸν προκρίτους. Ἀποφάσισαν γὰ κινηθοῦν τὸ γρηγορώτερο.

"Ετοι δὲ Παγουργίας κήρυξε τὴν ἐπαγάσταση στὴν περιφέρεια τῶν Σαλώνων στὶς 24 τοῦ Μάρτη τοῦ 1821, σχεδὸν ταυτόχρονα μὲ τοὺς Καλαθρυτιγούς, τοὺς Πατριγούς καὶ τοὺς Μανιάτες. Καὶ ἀμέσως — θέλοντας γὰ καταρτίσει πραγματικὸ πολεμικὸ σῶμα — ἔστειλε τὸ γαμπρό του καὶ ὑπαρχηγό του Θαγάση Μανίκα μαζὶ μὲ τὸν Παπαγδρέα ἀπ' τὴν Κουκουδίτσα γὰ στρατολογήσουν τὰ βλαχοχώρια τῆς Δωρίδας, δισούς μποροῦσαν γὰ φέρουν δύπλα, τὸ δὲ ἕξαδερφό του Γιάννη Γκούρα⁽⁶⁾ στὸ χωρίον Ἀγάρης κοντά στὰ Σάλωνα γάλλα γάζρθεις ἀπὸ κεῖ

5) Δ. Κόκκινην ἔ.ἄ. Α' 194. 'Ο Τ. Κανδηλάρος μεταθέτει τὴν ἡμερομηνία στὶς 25 τοῦ Μάρτη (Τ. Κανδηλάρου «Η Ἀμφισσα κατὰ τὸν ἄγωνα» Μ. Ε. Ἐγκυκλοπαίδεια Πυρσοῦ, Τόμ. Δ', σελ. 421).

6) 'Ο Γιάννης Γκούρας, ἀν καὶ ἔαδερφος τοῦ Πανουργιᾶ, ἀνήκε στὸ σῶμα τοῦ Ἀντρούτσου σὺν ἀπλὸς στρατιώτης στὶν ἀρχῇ καὶ πρωτοπαλήκαρο κατόπιν. "Οταν ἀργότερα δὲ Ὁδυσσέας κατηγορήθηκε «ώς ἀλληπασσίζων» δὲ Γκούρας προσέφυγε στὸν Πανουργίαν καὶ μὲ τὴν ἔναρξη τῆς ἐπανάστασης δρέθηκε κάτω ἀπ' τὶς διαταγές του. Ἀσημος στὴν ἀρχή, διακρίθηκε μετέπειτα στὴν ἀλωση τοῦ Κάστρου τῶν Σαλώνων γιὰ τὴν παληκαριὰ καὶ τὴν ἀποφασιστικότητά του. "Οταν δὲ Ὁδυσσέας τάχτηκε ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ πυλέμου δὲ Γκούρας ἐπέστρεψε στὸν πρῶτο του ἀρχη-

σ' ἐπαφή μὲ τοὺς Γαλαξειδιῶτες γὰ τοὺς ζητήσεις: σύμπραξη⁽⁷⁾.

Οἱ θαρραλέοι Γαλαξειδιῶτες, ποὺ εἶχαν τὴν καλὴ τύχη νὰ μήν κατοικεῖ στὴν πόλη τους καγένας Τούρκος, δέχτηκαν μὲ δόμοφωνο ἔγθυσιασμὸ τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα τοῦ Παγουργία: ἀγακήρυξαν τὸ Γκούρα ἀρχηγὸ τους καὶ σεβαστὴ δύναμη Γαλαξειδιωτῶν προστέθηκε στὸ σῶμα του⁽⁸⁾. Πάγων στὸν ἔγθυσιασμὸ του ὁ Γκούρας δὲν περίμενε γὰ συνεγνοθεῖ μὲ τὸν Παγουργιᾶ. Στὶς 24 τοῦ Μάρτη ἔφτασε στὸ χωρίον Ἀγιώργης μὲ 150 μαχητὲς καὶ ἐκεῖ στάθμευσε γιὰ νὰ περάσει τὴν γύχτα. Νωρὶς τὰ ἔγχη μερώματα ἔστειλε γράμματα στὸν Παγουργία, ποὺ δρισκόταν στὸν Προφήτη Ἡλία, καὶ τοῦ ἔγραψε τ' ἀκόλουθα:

Ἐάδερφε. Οἱ Γαλαξειδιῶτες μὲ ἔκαμψαν καπετάνιο καὶ ταχυὸ θὰ διαρέσω τὰ

γὸ καὶ συμπολέμησε μ' αὐτὸν στὴ Γραιβιὰ κατὰ τοῦ Ὁμέρου Βρυώνη. Μετὰ τὴν σπουδαία νίκη του στὴ Μάχη τῶν Βασιλικῶν διωρίστηκε ἀπ' τὸν Ἀντρούτσο φρούριαρχος τῶν Αθηνῶν. (Προλ. Ι. Φιλήμονος: «Δοκίμιον Ἰστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως», Ἀθῆναι 1860, Τόμ. Γ' σελ. 421).

7) Κατὰ τὸν Φιλήμονα «Διὰ ταχύτητος ἀπαραδειγματίστου ἐστρατολογήθησαν περὶ τὸν Γκούραν μὲν ἐπτακόσιοι περὶ τὸν Μανίκαν δὲ καὶ Παπανδριῶν τετρακόσιοι» (Φιλήμονος «Ἴστορες Γ', 70).

8) «Η συμμετοχὴ αὐτὴ τοῦ Γαλαξειδιοῦ εἶχε ἔξαιρετην σημασίαν. Δὲν ηὔξανε μόνον τὸ ἔτοιμον νὰ κινηθῇ πολεμικὸν σῶμα τοῦ Πανουργιᾶ, ἀλλὰ καὶ τοῦ προσέφερε τὴν συμβολὴν τῆς θαλάσσης. Τὸ Γαλαξεῖδι διέθετε 40 πλοῖα μεγάλα καὶ ἀρκετὰ μικρὰ ἵκανα νὰ ἐκμηδενίσουν τὴν ἀπειλὴν τῶν τουρκικῶν πλοίων ποὺ εὑρίσκοντο εἰς τὸν λμένα τῆς Ναυπάκτου. Ἐξησφαλίζετο λοιπὸν ἡ ἐλευθερία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ ἡ ὀποκοπὴ τῶν συγκοινωνιῶν τῶν Τούρκων τῆς περιφερείας καὶ διηρυκολύνετο ἡ ἐπικοινώνια τῶν Ρουμελιωτῶν μὲ τὴν ἀπέναντι ἐπαναστατημένην Πελοπόννησον». (Δ.Δ. Κοκκίνου, ἔ.ἄ. Α', 194).

Σάλωγα. "Άν θέλης ἔλα μεντάτι (βοή θεια), ἀν δὲ θέλης μήν ἔρχεσαι.. Καὶ ἀν ἔρθης στὸ π... μου σὲ γράφω καὶ ἀν δὲν ἔρθης πάλε στὸ π... μου σὲ γράφω Ἐγώ ταχυὰ πεθινώ. Γιάγνης Γκούρας. (º).

Σάν πήρε τὸ γράμμα δὲ Παγουργιᾶς ταράχτηκε. Γυώριζε τὴν ἀποφασιστικότητα τοῦ Γκούρα. Ἀμέσως ἔστελε ἀγγελιαφόρο καὶ τὸν συμβούλεψε γὰρ μήν ἐπιτεθεῖ μέχρι γεώτερης διαταγῆς του, γιατὶ μόνος του ὑπῆρχε φόδος νὰ κατατερέψει τὴν ἐπανάσταση. Εύτυχῶς ὁ Γκούρας συγκρατήθηκε.

Οἱ Τούρκοι τῶν Σαλώγων ὅταν ἀκούσαν γὰρ διηγοῦνται μὲν ὑπερβολές οἱ ὄμογενεῖς τοῦ Αἰγίου τὰ ὅσα εἶχαν συμβεῖ στὴν Πατρίδα τους, ἀπὸ φόδος μήπως πάθουν τὰ ἴδια, ἀγέδασκαν στὸ ἀκατοίκητο ὡς τότε κάστρο τις οἰκογένειές τους. "Υστερά κλείστηκαν ἐκεῖ, 600 ἔγοπλοι περίπου, καὶ φρόντισαν γὰρ ζητήσουν βοήθεια ἀπὸ τις ἄλλες γειτονικές πόλεις.

"Ο Παγουργιᾶς εἶχε πολὺ λιγώτερους γιὰ τὴν ὥρα. Δὲ μποροῦσε ὅμως γὰρ περιμένει πολύ. "Ηὗρε καλὰ πώς σὲ πυρό μοιες περιστάσεις μεγαλύτερη σημασία θᾶχε δὲ ἐνθουσιασμός καὶ τὸ ἡθικὸ τῶν ἐπαγαστῶν. "Ο ἵδιος μεταχειρίστηκε σπουδαῖο τέχνασμα μὲ σκοπὸ γὰρ δημιουργήσει ἐπιθετικὸ πυεῦμα στοὺς ἀντρες του στὴν πιὸ κατάλληλη στιγμή. Φρόντισε γὰρ φτάσουν στὰ σημεῖα ποὺ δρίσκονταν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν τμημάτων του φεύτεκες εἰδῆσεις αὐτόπτη μάρτυρα, διτὶ δῆθεγε εἶδε μὲ τὰ μάτια του στὸν ὄρμο τῶν Σαλώγων ρωτσικὰ καράδια.

— Τί περιμένετε λοιπὸν ἀκόμα; Φωναξαν ἐνθουσιασμένοι οἱ διπλαρχηγοὶ τοῦ Πλαγουργιᾶ.

9) Ο Θ. Μελισσάρης ἀναφέρει — χωρὶς βεβαιότητα — ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ὑπάρχει στὸ 'Ιστορικὸ Μουσεῖο τῶν Ἀθηνῶν (Θ. Μελισσάρη, έ.ά., Β', 37).

"Ηταν 27 τοῦ Μάρτη ἔημερώματα ὅταν ἀρχισε ἡ πολιορκία τῶν Σαλώγων. Τὸ σύνθημα δόθηκε στὴ μία μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ἡ πρώτη μεγάλη φωτὶα φάγηκε στὸ Παλουκάκι τῆς Δεσφίνας κι ἀκολούθησαν οἱ ἄλλες στὸ Μετόχι: τοῦ Προφήτη Ἡλία, στὸν Κόφφιγκ κοντὰ στὰ Λειοχδάκια, στὸν "Αη - Θανάση κοντὰ στὸ ρέμα τῆς Μηλιάς καὶ στὴν Κουτσουρέρχ πάγω ἀπὸ τὴν Ἄγια - Θυμιά (º).

Τὰ παληκάρια τοῦ Παγουργιᾶ, Σαλωγίτες (¹) καὶ Γαλαξειδιώτες (²) κατὰ τὸ πλείστο, συγκεντρώθηκαν ἔξω ἀπὸ τὰ Σάλωγα σὲ τρία τμήματα: Τὸ ἀριστερὸ διοικοῦσσε δὲ Γκούρας, τὸ δεξιὸ δὲ Παπαντριᾶς κι ὁ Μανίκας καὶ τὸ κέντρο δὲ Πλαγουργιᾶς. Οἱ Γαλαξειδιώτες ἔφεραν φυλὰ δπλα, πολεμοφόδια καὶ μικρὰ κανόνια ἀπὸ τὰ καράδια τους (³).

"Η ἐπίθεση στὴν πόλη ἀρτικὰ ὠργανωμένη ἔγινε ἀπὸ δλα τὰ σημεῖα καὶ κράτησε 4

10) Ταπωνυμία λόφων καὶ λοφίσκων γύρῳ ἀπὸ τὰ Σάλωνα (Θ. Μελισσάρη, Β. 37).

11) Πρωτεπαλήκαρο τοῦ Πανοιριᾶ ἦταν ὁ γαμπρός του Θανάσης Μανίκας. Στὸ σῶμα του ὁ Πανοιριᾶς περιλάμβανε τοὺς Γιάννη Γκούρα, Παπαντριᾶς ἀπὸ τὴν Κανκουβίστα, Γιάννη Ρούκη, Γιώργο Χαλμουύη, Πελοποννήσιο, Γιάννη Μαμούρη, Καινούργιο, Γλαβίτσα, Κανέλο, Καραγεώογη, Φαομάκη (ποὺ ἔπεισε ἀργότερα στὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς), Θανάση Καπλάνη, Γραμματίκα, Κυτέα, Νίστα, Κακαλίνη καὶ τοὺς ἀδερφοὺς Θύδωρο καὶ Γιώργη Μπάκα (Ἐφημ. «Η Λαϊκὴ Φωνὴ Θμιωτιδοφούδος» φύλ. 54, Λαμία 9.4.1930, σελ. 1).

12) Μεταξὺ τῶν Γαλαξειδιωτῶν πολιορκητῶν βρισκόταν δὲ Ἰωάννης Κεφαλίβανος ἀξιωματικὸς ἐπὶ πολλὰ χρόνια στὰ πλοῖα του Βελῆ Πασσᾶ στὴν ἀρχὴ καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἀργότερα. "Οταν ἔμαθε γιὰ τὴν ἐπανάσταση, ἔναι μῆνα ποὺ ἀπὸ τὴν ἐκρηκή της, δρέθηκε στὸ Γαλαξείδι (Ι.Δ. Μητροπολύου «Γαλαξείδι», 1970 σελ. 115).

13) Σπ. Τρικούπη: «Ιστορία τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, Ἐκδ. Γ' ἐν Ἀθήναις 1888, Τόμ. Α', σελ. 136.

ώρες⁽¹⁴⁾. Πάνω στή μάχη σκοτώθηκε διγίδας του Θόδωρου Κομυζή Τράκα, ό Σταμάτης. Ό πατέρας θλέπεστας γενρό τὸ παιδί του ἔτεφε τὴν καρδίαν καὶ εἶπε στοὺς στρατιῶτες του: «Γά μοι σχωρίς σφαχτὰ δὲ γίνεται»⁽¹⁵⁾. Οι Τούρκοι υποχώρησαν καὶ κλείστηκαν στὸ κάστρο. Ἐλάχιστοι ἀρδαγίτες ἔμειναν καὶ παραδόθηκαν. Βρῆκαν ὅμως μαρτυρικὸ θάγατο. Οι Σαλωνίτες ἔκρυψαν γὰρ πολλές μέρες στὶς κάδες καὶ τὰ πιθάρια τῆς τουρκικῆς οἰκογένειας ποὺ συγδέονταν φιλικὰ μαξί τους⁽¹⁶⁾.

Ἐπειδεὶς ή πόλη. «Οπως γράφει δι Λ. Φιλήμων *Πρώτη* ή *Αμφισσα* τῆς Φωκίδος ἐκινηθή τῇ 27 Μαρτίου, καὶ πρῶτος δὲ πλαρχηγὸς ταύτης Παγούρηγιας, συμφώνους ἔχων τούς προκρίτους τοῦ τόπου ἔδωκε τὴν κυρίαν ὥθησιν καὶ τὴν σημαῖαν ὑψώσε. Μεγάλα δύγαται ή πατρώτικὴ συγέιδησις καὶ η καλὴ θέλησις ἐν γόσι, ἐν ἀρμοδιᾳ διπάρχογυτος μάλιστα θέσει, ἀνθρώπῳ ποσο...»⁽¹⁷⁾.

Μόλις κατέλαβε δι Παγούργιας τὴν πόλην σχηματίστηκε ἀμέσως στὰ Σαλωναὶ ἐλληνικὴ διοίκηση: Προετοὶ τῶν Σαλωνῶν ἦταν οἱ Οἰκονόμοις Βεκίλης Σαλωνῶν καὶ

14) Ι. Φιλήμονος, ἔ.ἄ., Γ' 72.

15) *Ἐστία* 1877, σελ. 287, περιῳδ. «Ἐθνικὴ Ἀγωγὴ», 1898, σελ. 111 καὶ *Βλαχογιάννη* «Ιστορ. Ἀνθολογία» 1927, π. 262, σ. 138.

16) Θ. Μελισσάρης, ἔ.ἄ. Β' 38^o

17) «... Λόγω δὲ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης δὲ ἀνήρ οὗτος (Παγούργιας), ὃς καὶ δι Σκαλτσᾶς καὶ Διάκος, συντάσσονται μετὰ τῶν πρωταγωνιστῶν... εἰ καὶ οὐδέποτε καὶ παρ' οὐδενὸς ἐμνημονεύθησαν ὃς τοιοῦτοι οὕτε αὐτός, οὕτε οἱ ἔτεροι δύο» (Φιλήμονος Γ', 68).

18) Φιλήμονος, Γ' 426.

Βασίλης Βεκίλης Σαλωνῶν⁽¹⁸⁾. Τὴν πραγματικὴ διοίκηση τοῦ τόπου εἶχαν οἱ Ἀναγγώστης Κεχαριᾶς, Ἀναγγώστης Γιαγάζης, Ρήγκας Κοντορρήγκας, Γ. Παπαηλιόπουλος, Ἐλίκης Κόκκαλης, Εὔσταθος Μαρκίδης η Μαρκόπουλος, Δεστερλής, Βασίλειος Χατζάρας, Ευθύμιος Κρανάκης, Παπαλουκόπουλος, Λουκατζίκης, Παπκιωάνης Οἰκονόμος, Χαρίτος μὲ πρόεδρο τὸν Ἐπίσκοπο Ήσαΐα⁽¹⁹⁾.

Τοῦρκος γενικὸς διοικητὴς τῶν Σαλωνῶν ἦταν δι Οσμάν Μπέης⁽²⁰⁾ ποὺ ἔτρεψε φιλικὰ αἰσθήματα πρὸς τοὺς Σαλωνίτες. Οι τοῦρκοι τοῦ πρότειναν γὰρ σφάξουν τὰ παιδία τῶν δημητρεόντων γι' ἀγτίποινα. Ο δι Οσμάν δχι μόνο δὲν ἔκανε παρόμοια πράξη, ἀλλ ἀγτίθετα, ἀφησε ἐλεύθερα τὰ παιδιά.

Η πολιορκία τοῦ κάστρου εἶχε ἀρχίσει τὴν ἓδια μέρα. Τὰ μπρούτεγκα γκλαζιέδιωτικα κανόνια στήθηκαν στὸ σπίτι τοῦ Στράγκα (τώρα Κανάτα) στὸ ἄκρο τῆς πόλης κι ἀρχισαν γὰρ βάλλονται. Μὲ τοὺς πρώτους πυροβολισμοὺς σκοτώθηκε μιὰ γυναίκα καὶ δυὸς παιδιά καὶ καταστράφηκαν δυὸς φορτώματα ἀλευρα τῶν τούρκων. Οι ἄλλοι πυροβολισμοὶ πήγαιναν χαμένοι. Υστερα μετέφεραν τὰ καγόνια στὰ Μυγήματα πάγω ἀπ' τὴν Χάρμανη⁽²¹⁾, ὅπου τὸ στρατηγεῖο τοῦ Παγούργια. Στὴν προτροπὴ τοῦ Παγούργια στοὺς τούρκους γὰρ παραδοθοῦν ἔκεινοι ἀπάντησαν ἀρνητικά. Εἶχαν ἐλπίδες γὰρ λάδουν ἐγισχύσεις ἀπὸ τὴν Εύβοια καὶ τὴν Λαζαρία. Τότε δι Παγούργιας κάλεσε τοὺς διπλωμάτηγοὺς σὲ πολεμικὸ συμβούλιο γιὰ γ' ἀποφασίσουν πῶς

19) «Δαϊκὴ Φωνὴ Φθιωτιδοφοιδος» ἔ.ἄ.

20) Θ. Μελισσάρης, Β' 38. Κατὰ Φιλήμονα διεβόδας τῶν Σαλωνῶν ἦταν δι Ηζέτ Βέης (Φίλημ. Γ' 71).

21) Συνοικία τῶν Σαλωνῶν, ἀμφιθεατρικὰ κτισμένη στὸ ΒΔ ἄκρο τῆς πόλης.

θάπτετε νὰ ἐγεργήσουν. Οἱ γνῶμες τῶν ὀπλαρχηγῶν διασταυρώθηκαν, μ' ἀπόφαση δὲν ἔδιγανε. Τότε πήρε τὸ λόγο ὁ Καραπλῆς. Ζήτησε ἀπ' τὸν Παγουργιᾶ μαραγκούς, σανίδια καὶ πάτερα.

Τίταν παραμονὴ τοῦ Λαζάρου, Πρωταπριλιά. Ὁ Καραπλῆς ὅλη τῇ γύχτα κατασκεύασε σκαλωσιὰ στὸ χῶρο κάτω ἀπ' τὰ Πηγάδια⁽²²⁾, κι ἀνέδιξε κεῖ 30 μὲ 40 ἐκλεκτὰ παληγάρια. Στὸ τέλος ἀγέθηκε κι αὐτὸς κι ἔρριξε τὴν σκάλα πίσω του.

— Πῶς θὰ γυρίσουμε πίσω; παρατίρησε κάποιος.

— Ἐδῶ ἥρθαμε γάλια νὰ γιανήσουμε ή νὰ σκοτωθῶμε, ἀπάντησε ὁ Καραπλῆς.

Τὰ παληγάρια τοῦ Καραπλῆ εἶχαν τώρα στὸν ἔλεγχό τους τὴν πηγὴν μὲν τὸ νερό.

Τὸ πρωτὶ τῶν Βαΐων ἔνας τούρκος κατέθηκε γιὰ νερὸ στὰ «πηγάδια». Μίὰ μπαταριὰ καὶ ἔκπλώθηκε γενρός⁽²³⁾. Οἱ τούρκοι δρέθηκαν σὲ δεινὸ φθερό.

Στὶς 8 τ' Ἀπρίλη ἔκαμψεν ἔξοδο νὰ καταλάβουν τὴν πηγὴν. Ἀρχηγός τους ἦταν τὸ πρωτοπαλήχαρό τους, ὁ Χάϊτας. Σὰν ἔφτασαν ἔξω ἀπ' τὴν πηγὴν, ὁ Χάϊτας ἀρχιεψενά ἔριζες προκλητικὰ τὸν Καραπλῆ. Ἐπει καλούθησε φοδερὴ μάχη. Δεκατρεῖς τούρκοι ἐπεσαν γενροί, ἀγάμεμά τους κι ὁ Χάϊτας.

Ο Παγουργιᾶς μεταχειρίστηκε πολλὰ τεχνάσματα γιὰ ν' ἀγαγκάσει τοὺς τούρκους σὲ παράσημη. Στὸ τέλος μήνυσε στοὺς μπέηδες ὅτι δὲν εἶχαν πλέον καμιὰ ἔλπιδα. Πιεσμένοι οἱ τούρκοι ἀπὸ τὴ δίψα κι ἀπελπισμένοι πῆραν τὴν τελικὴν ἀπόφαση. Ἔστειλαν τοὺς μπέηδες γιὰ νάρθουν σὲ συγεννόηση μὲ τὸ γνωστό τους ἀπ' τὸ ἀρματολίκι Παγουργιᾶ.

22) Ὄνομασία τῆς πηγῆς στὴ βάση τοῦ Κάστρου ποὺ σώζεται μέχρι σήμερα μὲ τὸ ίδιο δνομα.

23) Θ. Μελισσάρης, Β', 40.

— Ποιός εἶνας ὁ ἀφέντης σας, νὰ προσκυνήσουμε; — τὸν ρώτησαν.

— Νά! Ἐγώ εἴμαι ὁ ἀφέντης σας καὶ σὲ μέγα θὰ προσκυνήσετε — ἀποκρίθηκε ὁ Παγουργιᾶς.⁽²⁴⁾

Τότε κεῖνοι ζήτησαν νὰ δηγοῦν μὲ τὸ ἀρματά τους καὶ νὰ φύγουν.

— Ὁρὲ παλιόσκυλα, γι' αὐτὰ τὰ παλιόσιδερα σᾶς κάνω πόλεμο — εἶπε ὁ Παγουργιᾶς.⁽²⁵⁾

Τοὺς ὑποσχέθηκε ὅμως ἀσφάλεια ζωῆς τιμῆς καὶ περιουσίας.

Τίταν 10 τ' Ἀπρίλη, ἀγήμερα τοῦ Πάσχα (Δεκατρεῖς ὀλάκερες μέρες κράτησε ἡ πολιορκία). Η πύλη τοῦ κάστρου ἤνοιξε. Μπροστὰ καθέταν ὁ Παγουργιᾶς. Οἱ τούρκοι ἄρχισαν γὰρ δραγίουν παραδίγοντάς του τὰ ὅπλα. Οἱ μπέηδες κρατήθηκαν σὰν ὕμηροι, σύμφωνα μὲ προτροπὴ τοῦ Γκούρα. Μερικοὶ ἀπ' τοὺς τούρκους ἔμειναν γιὰ μεγαλύτερη ἀσφάλεια σὲ φιλικά τους σπίτια Σαλωνίτων. Οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπομονώθηκαν σὲ μικρὲς ὅμιλους στὰ γύρω χωριά.

Οἱ Σαλωνίτες γιόρτασαν τὸ πρῶτο λεύτερο Πάσχα στὴν Πατρίδα τους ὕστερ['] ἀπὸ 4 αἰώνες σκλαβιᾶς. Μαζί τους δρισκόταν κι ὁ Δεσπότης Ἡσαΐας. Οὔτε γὰρ ιερουργήσει δὲν κάθησε ὅμως⁽²⁶⁾. Δὲν προλάβαινε. Ἔφυγε μαζί μὲ τὸν Παγουργιᾶ καὶ τὴν ἴδια μέρα συναντήθηκαν μὲ τὸ Διάκο καὶ τὸ Διοιδουγιώτη στὸ χωριό Κομποτάδες.

Ο ὀπλαρχηγὸς εἶχε ἀφίσει ἐντολὴ γάλι πειραχτεῖ κανένας τούρκος, σύμφωνα μὲ τὴ συνθήκη. «Ομως οἱ Σαλωνίτες δὲ μποροῦσαν γὰρ ξεχάσουν τόσων χρόνων ἐ-

24) Ι. Φιλήμων, Γ' 72.

25) Voutier, Mémoires, 1825, σ. 194, σημ. καὶ Βλαχογιάννη «Ιστορικὴ Ἀνθολογία», ἔ.ἀ. 138.

26) Τάκη Λάππα «Ρουμελιῶτες στὴν Ἐπανάσταση», Ἀθήνα 1944, σελ. 36.

ζευτελισμούς καὶ διαταγιστήρια. Κι ὅπου εὑρισκαν τούρκους ἀπομνωμένους τοὺς δολοφονοῦσαν ἄγρια καὶ μὲ πάθος⁽²⁷⁾. Σὰν ἔμαχε ὁ Πανουργίδης ὅτι οἱ τούρκοι τῆς Λαμίας ἐτοιμάζονταν νὰ καταλάθουν τὰ Σάλωνα, γιὰ νὰ μὴν ἔχεις καὶ ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω του ἔχθρους, ἀποφάσισε νὰ ἔξογτώσεις ὅλους τους τούρκους⁽²⁸⁾.

Τὴν πρώτη μέρα ἔστειλε μερικούς στὴν Τοπόλια καὶ ἔβαλε καὶ τοὺς δολοφόνησαν στὴ Σκίτσα⁽²⁹⁾. Τὴν ἐπόμενη ἔστειλε ἄλλους στὴν Ἀγιαθυμιὰ καὶ τοὺς δολοφόνησε στὴν Κεύσκα⁽³⁰⁾. Τις ἄλλες μέρες τὸ ίδιο σ' ἄλλα μέρη μέχρι πού δὲν ἔμεινε καγένας ζωντανὸς τούρκος στὰ Σάλωνα. Κατόπιν ὁ Πανουργίδης ἔδωσε δικταγή νὰ κλείστοιν καλὰ τὰ παράθυρα δυὸς σπιτιῶν καὶ

27) Θ. Μελισσάρη, Β', 41.

28) Ἡ ἀπόφαση πάρθηκε σὲ σύσκεψη τῶν τριῶν δπλαιρχηγῶν στὸν Κομποτάδες στὶς 20 τ' Ἀπρīλη, ποὺν ἀκόμα συζητηθεῖ ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ Κιοσέ Μεχμέτ καὶ Ὁμέρο Βούνων (Φιλήμων, Γ' 191 - 192. 'Ο ιστορικὸς γράφει: «Ἀπόφασις τοιαύτη κρίνεται βεβαίως καὶ παράσπονδος καὶ σκληρά λαμβανομένης ὅμως ἵπ' ἀπειλοῦ τῆς ἐποχῆς, ὡς καὶ τοῦ ἡθικοῦ τῶν Τούρκων, ὀμολόγηται ἐξ ἐναντίας ἕργον ἀπολύτου ἀνάγκης». Ἐπισκολουθεῖ ἐκτενής αἰτιολογία).

29) Τοπωνύμιο γεφιρισῦ στὸ δρόμο μεταξὺ Σαλώνων καὶ Τοπόλιας.

30) Τεπωνύμιο στὸ Δ. ἄκρο τῆς Ἀμφισσᾶς, ὅπου παλιώτερα ὑπήρχε μικρὸ χωριό. Τὸ ίδιο δνομα σ' αὐτὴ τὴν τοποθεσία φέρει σήμερα ὀδισμένη ἔκταση ἐλαιωδέντρων (Κούσκια ή Κούσκι).

νὰ συγκεντρωθοῦν ἐκεῖ οἱ τουρκικὲς οἰκογένειες γιὰ γλυτώσουν — δῆθεν — ἀπὸ ληστροκή ἀρδονήτικη ἐπιδρομή. Σὰν ἔγινε κι ἡ τὸ διάλογον ψωτιὰ στὰ σπίτια καὶ κάηκαν ζωντανὰ τὰ γυναικόπαιδα τῶν τούρκων⁽³¹⁾.

Τὰ Σάλωνα ἦταν λεύτερα τώρα, μὲ μόνους τους Σαλωνίτες. Κι ἔτσι θάμεναν ὅλον κάληρο τὸν πρῶτο χρόνο τῆς ἐπανάστασης. Μᾶλλον οὐργιὰ ζωὴ ἔσκιναγε γιὰ τὴν τυραννισμένη πόλη, ὅπου οἱ πρόκριτοι θὰ κυβερνοῦσαν χωρὶς τὴν θέληση τῶν μπέγηδων καὶ τῶν παισάδων κι οἱ ὅμορφες κοπέλλες θάγγαιναν νὰ πᾶν στὴ δρύση γιὰ νερό, χωρὶς τὸ φόδιο γὰρ μποῦν σὲ τούρκικα χαρέμια.

Τὸ κάστρο δέσποιζε ἐπιβλητικὸ στὸ βάθος τῆς πόλης. Ἡταν τὸ πρῶτο κάστρο ποὺ ἔπεφτε σὲ χέρια ἑλληνικὰ σύμβολο τῆς λευτερίας, ποὺ εἶχε ἀρχίσει γὰρ σημαίνει στὴν καρδιὰ τῆς Ρούμελης καὶ δὲ θ' ἀργοῦσε νὰ ξαπλωθεῖ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη σ' ὅλη τὴ δουλωμένη χώρα τῶν Ἑλλήνων.

31) Θ. Μελισσάρης, Β', 41-42.— Στὴ συνοικία «Μάρμαρα» μεταξὺ «Γκιοζίον» καὶ «Μάντρας» ὁ Ταγκαλῆς ἔκαιψε τὰ γυναικόπαιδα τῶν Τούρκων στὸ σπίτι τοῦ Γιάννη Στουρνάρα (ὕστερα Κ. Γρίβα καὶ τώρα Εὐθ. Γιάτσου). Οἱ γείτονες ἀκούγαν καὶ διηγώνταν τὶς σπαραχτικὲς κραυγὲς τῶν Τουρκισῶν:

«Γιαλελῆ, γιαλελῆ
μή μᾶς καίς Ταγκαλῆ...»

(Πληροφορία Κατίνας Θωμᾶ)

Μᾶς εἶναι εὑπρόσδεκτες τόσο οἱ συνεργασίες σὲ θέματα ποὺ ἔξυπηρετοῦν τοὺς σκοπούς τῆς Ἐταιρείας, δόσο καὶ ἡ διατύπωση δποιασδήποτε κριτικῆς, οἱ ὑποδείξεις σας γιὰ τὶς ἑλλείψεις μας καὶ γενικά διτι μπορεῖ νὰ συμβάλει στὴν καλλιτέρευση τοῦ περιοδικοῦ μας.

«Ταχυδρομικὲς προσφορὲς

τῶν Γαλαξειδιωτῶν στὸν ἄγώνα τοῦ '21»

Θ. ΓΙΑΝΝΙΤΣΗ, ΥΠΑΛ. ΤΩΝ ΕΛ-ΤΑ

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πολεμικές, πολιτικές καὶ ναυτικές δραστηριότητες, ποὺ ἀνέπτυξαν οἱ Γαλαξειδιῶτες, πρὸ καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἀγώνα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπάρχουν καὶ ἄλλες ποὺ δὲν ἔχουν ἴδεῖ, ἵσως, ἀκόμα, ἐδ φῶς τῆς δημοσιότητας. Μιὰ τέτοια δραστηριότητα εἶγαι καὶ ἡ βοήθεια τῶν Γαλαξειδιωτῶν στὰ δύσκολα ἔκεινα χρόνια γιὰ τὶς ταχυδρομικές ἔξυπηρετήσεις τῶν πολεμιστῶν.

Ἀπὸ ἔρευνες ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴ γραφὴ τῆς Ἰστορίας τῶν Ἑλληνικῶν Ταχυδρομείων, βρέθηκαν δριμένα στοιχεῖα, ποὺ ἀγαφέρονται στὴν προσφορὰ τῆς Φωκίδης γιὰ τὴ μεταφορὰ μηνυμάτων στὰ χρόνια τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως τοῦ Γένους.

Στὰ πρὸ καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἐπαναστάσεως χρόνια, ταχυδρομεῖα μὲ τὴ σημειριγὴ τους μορφὴ δὲν ὑπῆρχαν στὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν μηνυμάτων γινόταν μὲ ταξιδιῶτες ἢ μὲ ἰδιωτικοὺς ταχυδρόμους.

Στὴ δάρκεια τοῦ ἀγώνα δημιουργήθηκε ἐπιτακτικὰ ἡ ἀνάγκη μεταφορᾶς μηνυμάτων, ἐγγράφων καὶ μάλιστα ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ γρήγορα καὶ μὲ μεγάλη ἀσφάλεια λόγω τῶν ἀναγκῶν καὶ περιστάσεων.

Ἀπὸ Νομοθέτημα, μὲ ἀριθμὸ 42, τοῦ Βουλευτικοῦ σώματος τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1822 πρὸς τὸν Πρόεδρο τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, διαπιστώνεται ὅτι ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως ἀρχίζει ἡ προσ-

φορὰ τοῦ Γαλαξειδιοῦ καὶ στὸν ταχυδρομικὸ τομέα, πρὸς τὴν τότε προσωρινὴ Διοίκηση τῆς Ἑλλάδας. Καὶ νά τί γράφει σ' αὐτό:

«Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Τὸ Βουλευτικὸν

Πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον Πρόεδρον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ Διοίκησις χρήζει γὰρ ἀποστείλει εἰς πολλὰ καὶ διάφορα μέρη ταχεῖας καὶ ἀναγκαῖας εἰδήσεις καὶ διαταγάς, καθὼς καὶ δέχηται, ἐκρίθη δικοφύγως παρὰ πάντων ἐν τῇ σημειριγῇ συνελεύσει ἵνα ἔκδοθῇ διαταγὴ παρὰ τῆς Διοικήσεως, εἰς μὲν τὴν Πελοποννησιανὴν Γερουσίαν γὰρ ἔξοικον μήση... εἰς δὲ τὸν Ἀρειον Πάγον (ποὺ εἶχε ἔδρα τὴν Ἀμφισσα) γὰρ ἔξοικον μήση διμοίως ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας του δέκα πέντε δλογα καὶ γὰρ στείλῃ ἔνταῦθα, ἔτι καὶ δύο γαῖτας Γαλαξειδιώτικας, διὰ κουριέρας τῆς Διοικήσεως, καὶ δὴ καθυποέδηλει αὐτὸς εἰς τὴν ἐπίκρισιν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ.

Τῇ 26 Φεβρουαρίου 1822 ἐν Κορίνθῳ

‘Ο Αυτιπρόεδρος

Σωτήριος Χαραλάμπης κ.λπ.»

(‘Απὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Παγγεγνεσίας).

— ‘Απὸ τὸ ἡμερολόγιο τοῦ N. Καρώρη (ἢ Καρόρη), ἀγωνιστῆ τῆς Ἐπαναστάσε-

ως, στὸ ὅποιο ἔξιστοροῦνται τὰ γεγονότα
ἀπὸ τῆς 29ης Ἰουνίου 1824 ὧς τῆς 11ης
Ἀπριλίου 1827, γιὰ τὴν πολιωρκία τῆς
Ἀκροπόλεως, διαδάζουμε:

«30 Σεπτεμβρίου (1826) τὴν αὐτὴν ἡ-
μέραν πληροφορηθεὶς ὁ Γκουράς ὅτι οἱ
στρατιῶται του ...προέτρεψε τὸν κ. Στά-
θην νὰ ἐκβῇ τὸ ἑσπέρας, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ
ἔξω στρατόπεδον, νὰ ἐνεργήσῃ ταχεῖαν.
‘Ο Σ. Στάθης ἀπεφάσισε καὶ ἔγιγναν τὰ
ἀναγκαῖα γράμματα... Ἀντ’ αὐτοῦ λοιπὸν
ἀπεφασίσθησαν δύο ἄλλοι στρατιῶται, ὁ
Νίκος Γαλαξειδιώτης καὶ Νταλαμάγκος,
νὰ ὑπάγωσιγ...

9 Ὁκτωβρίου. Τὴν γύντα ἐφάνησαν ἔ-
ξωθεν δύο γραμματοφόροι, ὁ Ἡλίας Γαλα-
ξειδιώτης καὶ Ἀγγελος Γκάγκαρης... ἔ-
φεραν καὶ αὐτοὶ διάφορα γράμματα...

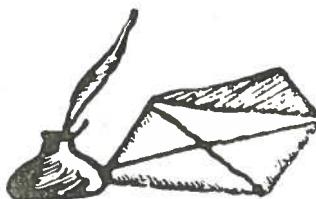
10 Δεκεμβρίου. Τὴν γύντα ὁ γραμματο-
κομιστής Ἡλίας πάλιν ἔξεκίνησε συγοδευ-
όμενος καὶ ἀπὸ ἄλλους στρατιῶτας... Ἐ-
δοκίμασε δὲ ἔπειτα καὶ ἄλλος Γαλαξειδιώ-
της Ἡλίας, ὑποσχόμενος αὐτὸς νὰ περάσῃ.

3 Φεβρουαρίου (1827). Δύο γέοι, Λου-
κᾶς Μωραΐτης, Ἄθηγατος καὶ Ἡλίας Γα-
λαξειδιώτης... νὰ ὑπάγωσιν καὶ εἰς αὐτοὺς
ἐδέθησαν ἔγγραφα σημεῖα, διὰ γὰ μᾶς ἀ-
ποκριθοῦν ἔξωθεν. Περιπλέον τοὺς ἐδόθη
μιὰ περιστερὰ γὰ τὴν ἀπολύσουν ἐκεῖθεν
μὲ χαρτὶ ἐπάνω της...

17 Μαρτίου. Τὴν γύντα περὶ τὰς 7 ὥ-
ρας ἔφθασαν εἰς τὸ φρούριον διὰ τῆς πό-
λεως πεζοί, ὁ Γιάννης Κουντουριώτης καὶ
Ἡλίας Γαλαξειδιώτης, φέροντες ἔξωθεν
γράμματα τῆς Διοικήσεως τοῦ Γεγ. Ἀρ-
χηγοῦ Καραϊσκάκη κ.λ.π....»

‘Απὸ τὸ ἀγωτέρω ἡμερολόγιο δείχγεται:
ἡ συμμετοχὴ τριῶν Γαλαξειδιωτῶν, γιὰ
τὴ μεταφορὰ μηνυμάτων ἢ ἔγγραφων, καὶ
μάλιστα στὶς πιὸ ἐπικίνδυνες ἀποστολές.

— Σημειώνουμε, ἐπίσης, ὅτι τὰ πρῶτα
έλληνικὰ ταχυδρομεῖα ἰδρύθηκαν ἀπὸ τὸν
Ι. Καποδίστρια τὸ 1828, ἐγὼ στὴν “Αμ-
φισσα” τὸ 1834 καὶ στὸ Γαλαξεῖδη, τὸ
1836. Τὰ ὑπόλοιπα Γραφεῖα τῆς περιοχῆς
Φωκίδας συστάθηκαν ἀργότερα.



Η ΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΗΣ 15ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1821

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΑΝΑΣΤ. ΔΡΟΛΑΠΑ

πτυχιούχου Πολιτικών Ἐπιστημῶν

τ. ἀντιπροέδρου Ε.Φ.Μ.

Ε'.

Μὲ τὴν ψήφιση τῆς Νομικῆς Διατάξεως ἀνοίγεται μιὰ νέα σελίδα στὴν ἐπική διαδρομή γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ γένους.

Οἱ ζητωκραυγές, οἱ ἐπευφημίες, τὰ παρατεταμένα χειροκροτήματα, ἡ γεγικὴ ἴκανοποίηση, καὶ σωτὴριος ἡ τελικὴ ψήφιση τῆς Διατάξεως⁵³, ἀποτελοῦν τὸ πρελούντιο τοῦ ἀναγεννωμένου ἀπὸ τὴν τέφρα του Φοίνικα καὶ μαρτυροῦν, ἀπὸ μόνα τους, τὴν σημασία καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ γεγονότος.

Εἶναι ἡ στιγμὴ ποὺ τὸ ἀγωνιζόμενο γέγονος ἀποκτᾶ τὴν πολυπόθητη ὑπόστασην της ἀνατάξεως, καὶ τὴν παράστασή του σ' ἓνα χῶρο ὅπου ἡ κοινὴ γνώμη διαδραμάτιζε ἀποφασιστικὸν ρόλο στὴν ὑπόθεση τῆς λευτεριᾶς του.

Ἐτσι, μὲ τὴν ψήφιση τῆς Νομικῆς Διατάξεως καὶ τὴν ὅλη τῆς νομοτεχνικὴ διάρθρωση, ξετυλίγονται καὶ πραγματοποιούνται, σ' αὐτὸν τὸ στάδιο ἔστω, οἱ στόχοι καὶ οἱ ἐπιδιώξεις τῶν ἀγωνιζομένων: Ὁργάνωση τοῦ ἀγώνα, στρατιωτικά, καὶ πολιτειακὴ ὑπόσταση, ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά⁵⁴. Κι αὐτὸν γιατὶ καὶ ἡ δικὴ καὶ οἱ στόχοι τῆς Διατάξεως, παρὰ τὸν τοπικὸν χαρακτῆρα, φιλοδοξοῦν καὶ θέτουν τὶς δάσεις τῆς Ἐλληνικῆς Πολιτείας ποὺ καὶ μόνη θὰ ἀποτελοῦσε τὸ θεμέλιο «διὰ τὴν εύτυχίαν τῶν ἐπερχομένων γέων γενεῶν τῆς Ἑλλάδος».

Ἡ ἵδια ἡ Διάταξη ἀποτελεῖ τὴν χρονικὴ τοῦ Ἐλληνικοῦ Κράτους.



Ἡ Νομικὴ Διάταξη τῆς Ἀνατολικῆς Νέρους Ἐλλάδος δὲν στάθηκε βολετὸν γὰρ παραβλεφθεὶ σὰ γεγονός. «Ολοι σχεδὸν οἱ ιστορικοί, Ἐλληνες καὶ ξένοι, στάθηκαν γιὰ πολλὴ ὥρα ἀφωνοὶ καὶ ἀγαποφάσιστοι: μπροστὰ στὴν ψήφισή της. Κι ἀφοῦ δὲν μπόρεσαν γὰρ τὴν παραβλέψουν, ἀποσιωπόντας δὲ τι δικαιωματικὰ τῆς ἀνήκει, φρόντισαν γὰρ τὴν στολίσουν μὲνα σωρὸ καὶ ποικιλῆς μορφῆς ἐπικρίσεις ποὺ σὰν κύριο στόχο εἶχαν τὴν ἡμεικὴ μείωση τῶν πρωτεργατῶν τῆς καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ φθορὰ τοῦ κύρους καὶ τῆς ἀξίας τοῦ κειμένου τῆς.

Τὸ γεγονός εἶναι ἀξιοσημείωτο καὶ θα πρέπει, τώρα, ἔστω ὑστερα ἀπὸ 158 χρόνια, ποὺ συμπάθειες καὶ ἀντιπάθειες, ἀλήθειεις καὶ σκοπιμότητες χάσαν πιὰ τὸ φέγγος τῆς ἐποχῆς τους, οἱ ιστοριοδίφες, μὲνα μέσα καὶ καιγούργια πρίσματα, γὰρ ἀξιολογήσουν πολλὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα ὃστε νὰ χυθεῖ σ' αὐτὰ περισσότερο λευκὸ φῶς⁵⁵.

Δὲν ἐπιχειροῦμε γ' ἀποδείξουμε πώς ἡ Νομικὴ Διάταξη, ποὺ ἡ ψήφιση καὶ τὸ περιεχόμενό της ἀποτέλεσε τὴν ἀπαρχὴ μᾶς πολιτειακῆς ὀργανώσεως, οὖσας τις μορφῆς καὶ μὲ συγκεκριμένους στόχους, τοῦ ἀναγεννωμένου ἀπὸ τὴν τέφρα του — ὑστερα ἀπὸ 400 χρόνια σκλαβιᾶς — ἔθγους, ἥταν ἀψογη ἀπὸ κάθε πλευρὰ καὶ

άμοιρη ἀτελειῶν καὶ μειογεκτημάτων. Οὕτε, ἀκόμα, πώς οἱ συντάκτες της, καὶ γενικότερα ὅσοι συνετέλεσαν στὴν φήμισή της — ὄμεσα ἢ ἔμμεσα — περιφρόγησαν «έαυτοὺς» καὶ, ἐνῷ μὲ τὴν Διάταξην, προσέφεραν ἀρχηγίες, ὑπουργήματα, ἀξιώματα καὶ θέσεις στοὺς ἄλλους οἱ ἵδιοι ἀρκέστηκαν σὲ φίχουλα.

Τὴν Νομικὴν Διάταξην ἀξιολογοῦμε μέσα στὰ γεγοότα καὶ στοὺς ἀγθρώπους ποὺ τὴν γέννησαν. Τὴν ἔξετάζομε καὶ τὴν τοποθετοῦμε μέσα σ' ἔνα συγκεκριμένο χῶρο, τὸ μὲν ὠρισμένη ἐποχὴ γιατὶ ἐκεῖ πιστεύομε πώς ἔγγίζομε τὶς προχρηματικές της διαστάσεις.

Ἔταν ἡ ἐποχὴ ποὺ τὸ καμίνι τοῦ πολέμου ἔκαιγε καὶ πυράκτωγε καὶ ἀπὸ πάγω του τσιτσίριζαν φουσκωμένες, ἔτοιμες γὰρ σπάσουν, οἱ ψυχές. Ἔταν ἡ ἐποχὴ ποὺ τὰ πάθη, οἱ ἐπιδιώξεις, τὰ μίση, οἱ φιλοπρωτίες, οἱ ἔριδες καὶ οἱ ἀνταγωνισμοὶ χαροπάλευαν ἔνα λαὸ πού, μέσα σ, ὅλα τούτα, ἔθλεπε γὰρ παῖξεται τὸ τελευταῖο του χαρτὶ γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του.

Ο καπετάνος, ὁ τούρκος, ὁ καλαμαρᾶς, ὁ εὐρωπαῖος κι' ὁ κάθε εὔκαιριοῦχος, ὅλοι μαζὶ σύμμαχοι καὶ ἀντιμαχόμενοι, παίζουν στὴν πλάτη τοῦ ξεσηκωμένου τὸ δικό τους παιχνίδι. Κι' ἐκεῖνος γυρεύει ἀπεγνωσμένα μ' ἔνα συνταγματικὸ κείμενο γιὰ νὰ δάλει κάποια τάξη στὸ σπιτικό του καὶ γὰρ ἐμφαγιστεῖ σὰν νοικοκύρης τοῦ τόπου του στὰ σαλάγια τῆς ἀπολυταρχικῆς Εὐρώπης καὶ γὰρ διεκδικήσει τὸ δικαιώματά του. Ἀγωγίζεται γὰρ προβάλει τὸ δίκηο του καλύτερα. Καὶ γιὰ δόλα αὐτὰ προσπαθεῖ γὰρ δγάλει τὸ τσαροῦχι — ποὺ τόσο προκαλεῖ τὸ κάθε Μέττερνιχ καὶ τὴν παρέα του — καὶ γὰρ ἐμφαγιστεῖ, σ' αὐτὴν ἀξιοπρεπῶς.



Ωστόσο, — θὰ μοῦ ἐπιτρέψει ὁ ἀναγγώστης γὰρ χαρακτηρίσω, πώς κάπως περίεργα — οἱ παλαιότεροι, κυρίως, ιστορικοί

περιέλουσαν τὴν Νομικὴν Διάταξην μὲ δῆσεῖς χαρακτηρισμούς καὶ δυσμενεῖς κριτικές οὕτως ὡστε σήμερα, ὑστερα ἀπὸ τὴν, σὲ πολλὰ σημεῖα, ἀγαθεώρησή τους, γὰρ γεννῶνται σὲ μᾶς πολλὰ ἐρωτηματικά.

Ο Ι. Φιλήμων — γιὰ γὰρ σταχυολογήσομε μερικές ἀπὸ τὶς κριτικές αὐτές — χαρακτηρίζει τὴν Νομικὴν Διάταξην σὰν «χλαμύδα ἀνδρικὴ διὰ τῆς δύσιας ὁ Νέγρης περιέβαλε παιδίον μογοετές». Κι ἀκόμα, σὲ ἄλλη παράγραφο, θεωρεῖ τὴν Διάταξην σὰν «Βαδυλωνία γομοθετικῆς πυργοποιίας τοῦ Νέγρου».

Ο Σ. Τρικούπης ἀποκαλεῖ τὴν Νομικὴν Διάταξην «Πολιτικὸν παγδέκτην, ἀν δχι καὶ πολιτικὸν κυκεῶνα».

Ο Ν. Δραγούμης πλεοδοτεῖ καὶ τὴν χαρακτηρίζει σὰν «συρφετὸν ἑτερογενῶν ἥ, κυριολεκτικῶν, παρδαλωτῶν, ἄμα δέ, καὶ παραβόλων διατάξεων».⁵⁵

Ο Μένδελσον — Βαρθόλδη — σὲ ἀντίθεση ἀπὸ τὸν ἑλεῖτὸν φιλέλληλα Orelli ὁ ὄποιος διαπίστωσε τὴν προσπάθεια καὶ τὴν ἀξία τῆς Διάταξεως καὶ διείδε τὴν σημασία καὶ τοὺς σκοπούς της — γράφει ὅτι «ὁ Νέγρης δὲν κατώρθωσε γὰρ ἀποφύγει τὸν πειρασμὸν τῆς ἐπιδείξεως πνεύματος καὶ συνταγματικῶν γγώσεων καὶ κατασκεύασε σύνταγμα ἀρμόδιων εἰς τὴν Ἀγατολικὴν Ἐλλάδα, ὅσον εἰς τὴν Νεάπολιν ἥ τὴν Πορτογαλίαν».

Ἀπὸ τοὺς γεώτεροις θὰ ἀγαφέρομε τὸ Δ. Κόκκινο ποὺ χαρακτηρίζει τὴν Νομικὴν Διάταξην «κράμα γεμάτο ἀπὸ δρους ἀσφεῖς καὶ ἀτελεῖς, ἄρθρα ἐπαγαλαμβούμενα δι' ἄλλων ἐκφράσεων, διατάξεις ἀτέλειωτους».⁵⁶



Μὲ τὶς ἵδιες ἥ παρόμοιες κρίσεις, καὶ κυρίως ἐπικρίσεις, περιλούσουν οἱ ιστορικοί μας καὶ τὸ συντάκτη τοῦ κειμένου τῆς Διάταξεως Θεοδ. Νέγρη:

Ο Γ. Φιλήμων γράφει ὅτι ...«ὅ ἀνήρ

οὗτος ὅσον ἐμψύπασε φυσικῶς τόσο ὁξεῖ-
δέρκει διαγοητικῶς. «Οσο δυσμορφίαν προ-
σώπου καὶ σώματος, ραιθοσκελής ὡν, τό-
σον εἶχεν τὸ ἐπαγγωγὸν εὐφυοῦς καὶ ἀό-
κνου ραδιουργίας... ἀλλὰ τὸ ἐλάττωμα τοῦ
βιάζειν καὶ οὐχὶ περιμένειν τὰ πράγματα
κατεδίβασεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς θέσεως ἥη ἡ-
ξίου». Οἱ ἵδιες συγγραφέας, σὲ ἀλληλη πα-
ράγραφο, ἀγαφέρει: «τοὺς τοιούτους τοῦ Νέ-
γρου ρεμβασμούς, ἀπόρροιαν ὅγτας ἔλει-
νῆς δοκησισοφίας περὶ τὸ νομοθετεῖν, ἀπέ-
γεν ὁ Μαυροκορδάτος».

Παρόμιοις εξ ἐπικρίσεις, μικροτέρας ὅμως ἐντάσεως, συγαντοῦμε στοὺς Γ. Φίλιγεύ (ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τόμος Α' σελίδα 326), Σπ. Τρικούπη (ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τόμος Β' σελίδα 90), Καρ. Μέλδεγσον - Βαρθόλδη (ἱστορία τῆς Ἐλλάδος — ἑλληνικὴ μεταφραση Ἀγγ. Βλάχου Ἀθηναι 1973 τόμος Α' σελίδα 336), Π. Ἀργυρόπουλον (Δημοτικὴ Διοίκησις τόμος Α' σελίδα 76), Δ. Κόκκινο (Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση, τόμος Α' σελίδα 36) κ.τ.λ.

Συγοπτικά, ἀγαπεψαλαιώνγοντας, θὰ μπορούσαμε ν' ἀναφέρομε ὅτι οἱ ἱστορικοί μας, ἐγὼ δὲν παραβλεψαν τὴν φήψιση τῆς Νοιμικῆς Διατάξεως σάννα ἱστορικὸ γεγονός, φανερά προσπαθοῦν νὰ μειώσουν τὸ κῦρος καὶ νὰ ἔμαυρώσουν τὴν ἀξία καὶ τῆς Διατάξεως καὶ τοῦ συντάκτου της, Θ. Νέγρη, σχετικά μὲ τὶς προθέσεις, τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξία καὶ τὴν προσφορά τους, στὸν ἀγώνα τοῦ 21.

1

Ωστόσο τὸ ἱστορικὸ γεγονός τῆς φηφίσεως τοῦ κειμένου τῆς Νομικῆς Διατάξεως, ἡ ἐπιστημογική τῆς ἀξία καὶ ἡ ὅλη τῆς προσφορὰ στὴν μετέπειτα ἀπελευθερωτικὴ προσπάθεια, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, δύσι καὶ ἀν καὶ οἱ γεώτεροι ἱστορικοὶ θασιτζόμενοι στὶς ὑποθῆκες τῶν προκατόχων τους ἐπιχειροῦν γὰ παραγγωρίσουν,

ἀξιολογούνται καὶ καταξίωγονται, ὁ δὲ συντάκτης τοῦ κειμένου Θ. Νέγρης ἀποκαθίσταται ἡθικὰ στὸ πάνθεο τῶν προσωπικοτήτων, ἡ προσφορὰ τῶν ὅποιών, στὴν ὅλη πορεία καὶ τὴν ἔκταση τοῦ ἀγῶνα οὔτε ἀμελητέα εἶγαι οὕτε ὑστερεῖ ἀπέναντι σὲ κείνους που οἱ ἴστορικοι μας ἔχουν ἥδη κατατάξει στοὺς πρωτεργάτες.

Βεβαίως δὲν παραγνωρίζουμε τὴν παθολογουμένη πολυπραγμωσύνη τοῦ Θ. Νέγρη — γεγονὸς ποὺ ἔδωσε ἀφορμή γιὰ χαρακτηρισμὸύς ὅπως φιλόδοξος, ἐπιπλάκως κ.τ.λ. — οὕτε τὸν χωρὶς ἐπιφύλαξη, ἀ-

προκάλυπτα ἐκδηλούμενο προσωπικό γιὰ τὸν Δ. Τψηλάντη ἀνταγωνισμὸ — θῦμα τελικὰ καὶ ὁ Θ. Νέγρης τοῦ Α. Μαυροκορδάτου. — «Ομως αὐτὰ πιστεύομε πώς δρίσκονται μέσα στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὶς ἐκδηλούμενες ἀνθρώπινες ἀδυγαμίες καὶ δὲν μποροῦν γὰ ἐπισκιάσουν τὶς μεγάλες προσφορὲς γιὰ τὴν χάραξη τῆς ἴστορικῆς πορείας τοῦ γένους.

Γεγονὸς πάγτως εἶναι ἔνα — πέρα ἀπὸ ὅσα παραπάνω ἀναφέρουμε — πώς ὁ Θ. Νέγρης ὑπῆρξε δξεδερκέστατος, πολυμαθής, καλλιεργημένος πνευματικῶς καὶ ἐνήμερος τῶν νομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐγνοιῶν — προσόγνατα ὅχι μόγο σπάνια ἄλλα καὶ τόσο ἀπαραίτητα στὸ ζεστηκωμένο γένος.

Οἱ παραπάνω ἴστορικοὶ μας, ὅπως τοὺς ἀναφέραμε, παραδέχονται, ἔστω καὶ μὲ τὸ δικό τους τρόπο, τὴν προσωπικότητα τοῦ Νέγρη.

«Γεγονὸς πάγτως εἶγαι», γράφει ὁ Γ. Δημηκόπουλος (Ἡ Δοκιμικὴ ὀργάνωση κατὰ τὴν Ἐθνικὴ Ἐπαγάσταση Ἐκδ. 1966 σελίδα 69) «ὅτι ὁ Νέγρης ἦτο δξεδερκέστατος, πολυμαθής, καλλιεργημένος πνευματικῶς, ἐνήμερος τῶν νομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐγνοιῶν».⁵⁵

Ο Δ. Κόκκινος, μεταξὺ ἄλλων, ἀναφέρει ὅτι ὁ Νέγρης κατὰ τὸν καταρτισμὸ τῆς Νομικῆς Διατάξεως «ἐξήγειλης ὅλην τὴν ἐπιστημονικὴν σοφίαν του... ἔχων γνῶσιν καὶ τῶν παλαιοτέρων καὶ τῶν νεωτέρων διοικητικῶν συστημάτων...».

(Συγεχίζεται)

(52) Ο Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ, πὼν βιάστηκε καὶ αὐτός, νὺν πάρει θέση ἐναντίον τῆς Διατάξεως, παραδέχεται τελικὰ ὅτι πρόγματι ἡ ψήφιση τῆς Νομικῆς Διατάξεως καιρετίστηκε ἀ π ὃ λ ο ν σ στὸ τέλος σὰν σωτήριο γεγονός.

(53) Οἱ ἔλλειψεις, καὶ τὰ τρωτὰ ἀκόμα, δὲν

λείπουν σχεδὸν ποτέ. Ἀλλοίμονο ἀν μέναμε μόνο σ' αὐτά.

(54) Γιὰ μᾶς παραμένει ἀνεξήγητο πώς ὁ Α. ΚΟΚΚΙΝΟΣ γράφοντας γιὰ τὸ προοίμιο τῆς Διασκέψεως ἀναφέρεται: «Μὲ ταῦτας προσωπικὰς ὑπανιγμοὺς τοῦ Νέγρη κατὰ τοῦ Τψηλάντη ἥρχισε λοιπὸν τὰς ἐργασίας τῆς ἡ συνέλευση ἐκείνη». Ὁταν, ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀνάλογη καὶ τὴν κριτικὴ τοῦ κειμένου, παραθέσουμε δλόκληρο τὸ κείμενο τῆς Διατάξεως, θὰ παρακαλέσου τὸν ἀναγνώστη νὰ προσέξει ίδια τερα τὸ γεγονός κι ἂν κάναμε λάθος θὰ τὸ παραδεχθοῦμε.

Τὸ ὅτι ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν κάποιος ἀνταγωνισμὸς δὲν τὸ ἀμφισβητοῦμε. «Οτι ἔγινε προσπάθεια μὲ τὴ Διάταξη νὰ δημιουργηθῇ κάποια αὐτοτέλεια στὴν Ἀνατολικὴ Ἐλλάδα — περίπτωση ποὺ δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀποκλείει κανεὶς ὅτι ἡταν ἀναγκαῖα τὴ στιγμὴ αὐτὴ — τὴν δημοσίαν τῆς Νέγρης προσόροις ἵστως γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἐπίσης δεχόμαστε. «Ομως ἡ παραπομήση τῆς ἀλήθειας μᾶς προκαλεῖ.

(55) Τόσο καταλάβανε ὁ ἀνθρώπος!

(56) Γιὰ ὅλες τὶς παραπάνω ἀπόφεις πού, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, δὲν ἀνταποκρίνονται στὴ πραγματικότητα μιὰ ἵποντα μας ὑποτίμησαν τὴ νομοσύνη καὶ τὴ γνώση τῶν ἀναγνωστῶν ἥτι — ὅτι οἱ ἕδιοι λίγες γνώσεις είχαν πάντι στὸ θέμα.

(57) «Θεόδωρος Νέγρης ιίός τοῦ Γεωργίου γεννηθεὶς τὸ 1790. Καλῶς ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὰς ἔνας γλώσσας ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν μετὰ τοῦ Καλλιμάχη καὶ διεκρίθη ἐν Βουκορεστίῳ ὡς φιλικὸς διὰ τὴν δρᾶσιν τον πρὸς παρασκευὴν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ διαφωνήσας πρὸς τὸν ἄλλους συνεργάτας του διὰ τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας ἀπεσύρθη ἐκ Βλαχίας. Ἡ Τψηλή Πύλη διώρισεν αὐτὸν ἐπιτετραμμένον τῆς ἐν Παρισίοις τουρκικῆς πρεσβείας.

Ταξιδεύων διὰ τὴν νέαν του θέσιν καὶ πληροφορηθεὶς κατὰ τὸν διάπλουν τὰ τῆς ἐν Ἐλλάδι ἐκείνεως τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀπειβιάσθη εἰς Τήνον, ἐκεῖθεν εἰς Σπέτσας καὶ εἴτα εἰς Πελοπόννησον λαθόρα.

Λαβών ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ὡς γνώστης τῆς πολιτικῆς, ὅτε εὑρίσκετο ἐν Βλαχίᾳ, διοργάνωσε τὸν; Ἄρειον Πάγον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος. Προσληφθεὶς ὡς ὑ-

πουργός (μινίστρος) τῆς προσωρινῆς διοικήσεως, πρώτιστον μέλημα αὐτοῦ ἐθεώρησε τὴν ρύθμισιν αὐτῆς παραβλέπων τὰς γνώμας τῶν συναδέλφων του αὐταρχικᾶς, ὡς ἐκ τούτου ἡ ναυαγκάσθη ἐν τέλει νὰ ἀποσυρθῇ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν. Μεταγνούς ἔξήτησε καὶ αὐθις νὰ ἀναλάβῃ ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὰς ἐμψυλίους ἔριδας ἀλλ' ἀποτυχών ἀπέθανεν ἐκ λοιμοῦ ἐν ἐσχάτει ἐνδείᾳ τῷ 1824 ἐν Ναυπλίῳ. Μεγάλη ἑλληνικὴ ἐγκυροπαίδεια τόμος 18ος σελίδα 161.

Ἐπίσης ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΕΓΚΤΗΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΠΑΠΤΡΟΥ, τόμος 10ος, σελίδα 449. «Νέγρη Θ. ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων φιλικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως». 'Α κό μα μεγάλη ἐγκυροπαίδεια ΓΙΟΒΑΝΗ, τόμος 15ος, σελίδα 213. «Θ. Νέγρης (1790—1824) ὀνομαστὸς φιλικὸς καὶ ἐνας ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἀνδραῖς τῆς ἐλλάδας τοῦ ἀγῶνος ἥρθε στὴν Ἑλλάδα. Ἰδρυσε τὸν "Ἀρειο Πάγο τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδας, χρημάτισε μινίστρος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως

καὶ δργάνωσε τὴν Διοίκηση».

(58) Γιὰ τὴν πολυγνωσία καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ κατάρτιση τοῦ Θ. Νέγρη παραπέμπομε σὲ σέα ἀναφέρει δ. Γ. Δημακόπουλος. 'Η Διοικητικὴ Ὁργάνωση κατὰ τὴν Ἐθνικὴ ἐπανάσταση, ἔκδοση 1966, σελίδα 69, ἵποσημ. 4. «Ο πρωτεξάδελφος τοῦ Νέγρη ποιητής 'Αλέξανδρος Σοῦτσος, ἀναφερόμενος ἐν σημειώσει ποιητικοῦ τινὸς ἔργου του εἰς ταξίδιόν του ἐν Κρινοταντινοπόλει τῷ 1841, ἔγραψε τὰ ἔξης: «Ἐμβάς εἰς δωμάτιον (ἐν τῇ οἰνίᾳ Νέγρη) ὅπου ὁ τῶν Μουσῶν ἐραστὴς Νέγρης είχε τὴν βιβλιοθήκην του, τὸν ἐνθυμήθην ἔφηβον τὴν ἡλικίαν, ἔξηγοῦντα εἰς τὸν ἀδελφόν μουν Παναγιώτην καὶ εἰς ἐμέ, παιδάρια ἔτι, τὰ συγράμματα τοῦ Βολταίρου καὶ τοῦ Ρούσσου, τὸν ἐνθυμήθην ἐταιριστὴν φιλογενέστατον ἔπειτα εἰς Μολδαβίαν...» Βλ. Α. ΣΟΤΤΣΟΤ. 'Ο Πρωθυπουργός καὶ ὁ ἀτίθασος ποιητής, δράματα πολιτικὰ ἐν Βρυξέλλαις 1843, σελ. 114—115. Μέρος, φαίνεται, τῆς βιβλιοθήκης τοῦ είχε συναποκομίσει εἰς Πελοπόννησον, τοῦτο διμως είχεν οἰκτράν τύχην. Βλ. σχετικῶς K. ΜΕΝΔΕΛΣΩΝ - ΒΑΡΘΟΛΔΗ, "Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 381 Γ. ΦΙΝΑΕΤ, "Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 388 Πρόβλ. Μ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΤΑΟΥ, "Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 331 καὶ 333—334.

Συμπατριώτη,

"Οπου καὶ ἀν γεννήθηκες, εἴτε στὴ Δωρίδα εἴτε στὴν Παρνασσίδα, δπου καὶ ἀν διαμένεις, εἴτε στὴ Φωκίδα εἴτε ἔξω ἀπ' αὐτή, πρέπει νὰ συνειδητοποιήσεις πώς τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» εἶναι τὸ μουσεῖο τοῦ τόπου σου, μουσεῖο δικό σου. Βοήθησέ το μ' δποιο τρόπο μπορεῖς. Καὶ μὴν ξεχασμένο στὸ ὑπόγειο εἴτε τακτοποιημένο στὸ σπίτι σου, ἔχει μιὰ θέση στὸ Μουσεῖο.

·Ο ἀγώνας τῆς Φωκίδας στὸ κλέφτικο τραγούδι

ΧΑΡ. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗ

Στὴ μακραίωνη σκλαβιὰ τοῦ "Εθνους μας, ἡ πολύθουνη γῆ τῆς Φωκίδας στιχούργησε, ψηλὰ στὰ ἄγονα βράχια της, τὸ κλέφτικο τραγούδι, καὶ μ' αὐτὸ ἔδωσε λαλιὰ στοὺς πόνους καὶ τοὺς καημούς της, γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴ λαχτάρα τῆς θασανισμένης φυλῆς μας νὰ φέρει τὸ γλυκοχάραμα τῆς πολυπόθητης λευτεριᾶς.

Μέσα ἀπ' τὰ τραγούδια αὐτὰ προσβάλλει ἀνόθευτη καὶ ἀσυμβίσαστη ἡ ρουμελιώτικη λεθεντιά. Εἶναι ἡ λεθεντιὰ τοῦ κλέφτη, ποὺ κράτησε ἀδούλωτη τὴν ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ ἐπέθαλε τὴν ἴδεα τοῦ χρέους πρὸς τὴ σκλαβωμένη Πατρίδα.

Ο Παρνασσός, ἡ Γκιώνα καὶ τὰ Βαρδούσια φέρνουν τὸ τιμητικὸ προνόμιο τῆς τροφομάνας τῶν κλεφτῶν καὶ τοῦ ὅρμητηρίου τους γιὰ ἀγῶνες ζωῆς καὶ θανάτου.

Τιμὴ γιὰ τὴν Ἑλληνίδα μάννα νὰ δεῖ τὸ γιό της κλέφτη, καὶ γι' οὐτὸ τὸν προέτρεπε:

«Κλέφτης γὰ πᾶς παιδάκι μου, γὰ πιάσεις μετερίζει,
στὴ Γκιώνα καὶ στὴ Λιάκουρα καὶ στὰ ψηλὰ Βαρδούσια».

Αντρίκιες κι' ἀγριωπές μορφές πολεμιστῶν ἐπώνυμων καὶ ἀνώνυμων περπάτησαν, κάτω ἀπὸ δύσκολες συνθῆκες καὶ τυραννισμένη ζωή, τὶς λαγκαδιές τούτων τῶν θιουνῶν, γιὰ νὰ ἐτοιμάσουν τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους.

Οἱ θρίαμбоι, ἀλλὰ καὶ οἱ χαμοί τους ἔγιναν τραγούδια, ποὺ μέσα τους ζεῖ τὸ μεγαλόπρεπο καὶ ἡρωϊκὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Τὰ τραγούδησε ὁ ἵδιος ὁ λαός μας, ὁ λεθέντης καὶ ἀνυπόταχτος λαός, ποὺ ἀπὸ τὰ πρῶτα, κιόλας, χρόνια τῆς σκλαβιᾶς του, σήκωσε περήφανα τὸ κεφάλι του στὸ δυνάστη.

«Ψηλὸς εἶγαι ὁ "Ἐλατος, ψηλότερη ἡ Γκιώνα,
μὰ μπρὸς στὴ Γέρο - Λιάκουρα γέρνουν καὶ προσκυνᾶνε.
"Ἐνας μεγάλος σταυραετὸς ἔκει ψηλὰ βιγλίζει,
κρατεῖ στὰ νύχια του σπαθί, κορώνα στὸ κεφάλι».

Η ἀρετὴ τοῦ κλέφτη εἶναι ἡ λεθεντιὰ καὶ ἡ περηφάνεια, καὶ ὅσο

ἀνασσαίνει θερμαίνεται ἀπὸ τὴν φλόγα νὰ ἐκπληρώσει τὴν Ἱερή του ἀποστολή.

«Στὸ Σάλωνα σφάζουν τραγὶα καὶ στὸ Χρυσὸν κριάρια,
κι' Ἀγδροῦτσος ἐλημέριασε φηλὰ στὴ Βουγιχώρα.
Σήκω φυχοπατέρα μου, ἡ ἄνοιξη μᾶς πῆρε,
νὰ πᾶμε καὶ τὸν Ἐπαχτό, γὰ κάψουμε σεράγια,
καὶ στὸ κεφάλι τοῦ πασᾶ γὰ ρίξουμε σημάδι».

Οἱ κλέφτες ζούσαν μὲ τὸ ἴδανικὸ τῆς λευτεριᾶς, κι' ὁ θάνατος στὴν
μάχη ἦταν ἡ ἀμοιβὴ τοῦ θάρρους καὶ τῆς παληκαριᾶς τους.

«Διαβάτες ποὺ διαβαίνετε, στρατιῶτες ποὺ περγάτε,
μὴν εἰδατε τὸ ἄρματωλὸν καὶ τὸ Βλαχοθαγάση,
ποὺ γέρχεται ἄρματωλός, πεγήγυτα χρόνια κλέφτης.
Δυὸς μέρες ἐπολέμαχε μὲ Τούρκους τρεῖς χιλιάδες.
Τρεῖς μπάλες τοῦ ἔρριξανε, πικρές φαρμακωμένες,
ἡ μιὰ τὸν πῆρε στὸ λαιμό, ἡ ἄλλη μεσ' τὸ χέρι,
κι' ἡ τρίτη ἡ φαρμακερὴ τὸν ηύρε στὸ κεφάλι».

Δὲν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις ποὺ οἱ κλέφτες ἔπεφταν θύματα
τῆς μπαμπεσιᾶς τῶν Τούρκων.

«Ἐσεῖς πουλὶὰ τῆς Λιάκουρας, κι' ἀηδόνια τοῦ Σαλώνου,
καὶ σὺ πετρίτη γρήγορε, ποὺ πᾶς στὶς καταβόθρες,
χαιρέτα μου τὴν κλεφτουριά, τὸ Γιάγνη Δυοδουνιώτη·
Τούρκους γὰ μὴν πιστέψουνε κι' ἀγάδες Σαλωγίτες,
γιατὶ πιστεύθηκα κ' ἐγὼ στὸ γυιὸ τοῦ Μουσταφάγχ,
καὶ τώρα κοίτομαι στὴ γῆ, κορμὶ χωρὶς κεφάλι,
δίχως τὰ παληκάρια μου καὶ δίχως τὸ ἄρματά μου».

Οἱ κλέφτες ἦταν τὸ στολίδι τῶν θιουνῶν τῆς Φωκίδας καὶ γέμιζαν
ἐλπίδα τὶς καρδιὲς τῶν σκλάβων. Κι' ὅταν τὰ στολίδια κείνα χά-
νονταν, οἱ λαγκαδιές θρηνοῦσαν τοὺς χαμένους.

«Τ' εἴγ' τὸ κακὸ ποὺ γίνεται στὸ Σάλωνα, στὴ χ'ύρα;
πολλὰ τουφέκια πέφτουνε στοῦ μπέη τὸ σεράγι.
Σκότωσαν τὸν καλόγερο τὸν καπετάγ 'Αλέξη,
τὸν Κώστα ἀπὸ τὰ κράβαρα, τὸν Βελερή Θανάση,
καὶ τὸν Ἡλιὰ ἀπὸ τὴ Βίδαρη, ποῦχε πέντ' ἀδερφάδες».

Στοὺς σκληρούς καὶ αίματηρούς ἀγῶνες τῶν κλεφτῶν καὶ οἱ γυ-
ναῖκες, παραμερίζοντας τὶς ἀδυναμίες τους, συντρόφευαν τοὺς
ἄνδρες στὸ δρόμο τοῦ καθήκοντος, σέρνοντας τὸ ἄρματα στὶς ἕ-
διες πάντα κορφές.

«Οχτώ λυγερές ξεκίνησαν πὸ μέσα ἀπὸ τὰ Σάλωνα.
Στολίστηκαν, ἄρματώθηκαν καὶ βάνουν τὸ ἄρματά τους,
τρεῖς πᾶντες κατὰ τὸ Χρυσὸν καὶ τρεῖς στὸ Γαλαξείδι,
κι' οἱ δυὸς ξεκίνησαν, γιὰ τὴν Ἅγια Θυμιὰ πηγαίνουν.

Πάγε γὰ δροῦν το' ἀρματωλούς, τὸν καπετάνυ 'Αγδροῦτσο.

Κι' 'Αγδροῦτσος ἔξεκίνησε καὶ πάει στὸ Μαλαγδρίνο.

Πολλὰ γνουφέκια πέφτουνε φηλά στὰ Πέντε "Ορνιχ.

· · · · · · · · · · · · · ·

Οἱ κλεφταρματωλοί, μὲ τὴν παρουσία τους καὶ τὰ τραγούδια ἔδωσαν ύπόσταση καὶ ζωὴ στὰ περήφανα θουνά μας, ποὺ ἡ λαϊκὴ φαντασία τάκουγε νὰ μιλοῦν μεταξύ τους.

«Ποιός εἶδε τέτοιο φάντασμα, παράξενο μεγάλο,
γὰ κουβεντιάζουν τὰ θουνά μὲ τὶς κοντοραχούλες.

‘Η Λιάκουρα τοῦ Παρνασσοῦ κι' ἡ Γκιώνα τῶν Σαλώνων
καὶ τὰ Βαρδούσια τὰ φηλά, γὰ λέγ' τὰ βάσανά τους».

‘Ο πόνος τῶν κλεφτῶν εἶχε γίνει τραγούδι, ποὺ θέρμανε τὶς καρδιές τους καὶ τόνωνε τὸ κουράγιο γιὰ συνέχιση τῆς δραματικῆς τους πάλης.

Καὶ ὅταν πιὰ σήμανε ἡ ὥρα τοῦ γενικοῦ ξεσηκωμοῦ, ὁ κλέφταρματωλισμὸς μπῆκε σ' ἔνα καινούργιο δρόμο, μπῆκε στὴν ύπηρεσία τῆς μεγάλης Ιδέας, ποὺ αἰώνες κρυφοκοιμώταν κατάθοαθα στὴν ψυχὴ τοῦ "Εθνους".

“Ενα ἄλλο τραγούδι τότε ἀκούστηκε πέρα ὡς πέρα στὴν 'Ελλάδα :

«Παιδιά, γιὰ μεταλάβετε, γιὰ ξομολογηθεῖτε,
δὲν εἶναι ὁ περσινὸς καιρὸς κι' ὁ φετεινὸς χειμώνας.
Μᾶς ἥρθε ἡ ἄγοιξη πικρή, τὸ καλοκαίρι μαῦρο,
γιὰτὶ σηκώθη πόλεμος καὶ πολεμάν' τοὺς Τούρκους,
γὰ διώξουμε ὅλη τὴν Τουρκιὰ ἢ νὰ χαθοῦμε οὐλοι».»

“Ομοιο τὸ τραγούδι τοῦτο μὲ τὴ θρυλικὴ προφητεία: «Πάλε μὲ χρόνια μὲ καιρούς, πάλε δικά μας θάναι».»

Τώρα πιὰ ὁ περήφανος ἀετὸς κατέθηκε ἀπὸ φηλά, γιὰ νὰ χτυπήσει καὶ στὸν κάμπο τὸ ἔχτρο. “Ομως:

«Κλαῖγε τὰ μαῦρα τὰ θουνά, παρηγοριὰ δὲν ἔχουν,
δὲν αλαῖν' γιὰ τὰ φηλώματα, δὲν αλαῖνε γὰ τὰ χιόνια,
ἡ κλεφτουριὰ τ' ἀρνήθηκε καὶ ροβολάει στοὺς κάμπους».

Τὸ σύνθημα τοῦ ξεσηκωμοῦ τῶν σκλάβων δόθηκε:

«· · · · · · · · · · · · · ·

καὶ πρὶν ἀρχίσει ὁ πόλεμος, θυμήσου ὁ 'Ησαῖας
νὰ ὅγει φηλὰ στὸ ξέφωτο κ' ἐκεῖθε γὰ κηρύξει
τὸν φασερὸν τὸν ὄρκο μας, γιὰ νὰ γγωρίσει ὁ κόσμος,
ὅτι τὸ ράσο τοῦ παπᾶ κ' ἡ μίτρα τοῦ Δεσπότη
θὰ γένουν χάρου φλάμπουρο καὶ σκιάχτρο καὶ σκοτάδι».

Καὶ δὲν ἄργησε ἡ ἀντάρα τοῦ πολέμου νὰ φανεῖ δλοῦθε, δπου
ὑπῆρχαν ἔχτροι.

«Πολλοί μαυρίλα πλάκωσε, μαύρη σὰν καλιακούδα,

‘Ομέρ Βριώνης ἔφτασε μὲ δεκαοχτὼ χιλιάδες.

Κι’ ὁ Διάκος ἐπολέμαιγε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.

‘Εξηγτα ταμπούρια χάλασε κι’ ἐπτὰ μπουλουκιμπασῆδες,
καὶ τὸ σπαθὶ του κόπηκε καὶ ζωντανὸς ἐπιάστη».

Κι’ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη δλα ἀλλάξανε. “Αρχισε νὰ γράφεται μιὰ
νέα ιστορία, ποὺ καλοῦσε τοὺς “Ελλήνες νὰ νικήσουν τὸ δυνάστη
ἢ νὰ πεθάνουν.

Καὶ τὸ θαῦμα ἔγινε. Οἱ «γραικοὶ» πατοῦσαν τὸ πόδι τους ἐ-
κεῖ ποὺ ποτὲ δὲν τὸ πάντεχαν οἱ Τούρκοι.

«Τὸ Σάλωνα μωρὸν Παγουργιᾶ,

τὸ Σάλωνα εἶναι τραύμα,

κλέφτες δὲν τὸ πατοῦγε.

Κι’ ὁ Παγουργιᾶς, μωρὸν Παγουργιᾶ

κι’ ὁ Παγουργιᾶς τὸ πάτησε

μὲ λιγαστούς γομάτους».

Σὲ μιὰ ἄλλη παραλλαγὴ τὸ τραγούδι τοῦτο τ’ ἀκοῦμε:

«Στοῦ Παγουργιᾶ τὰ γόνατα, στοῦ Παγουργιᾶ τὴ μέση,

ἐκεῖ δρούτοιν τὰ χαϊμαλιά, ἐκεῖ δρούτοιν τ’ ἀλύσια.

Τὸ Γαλαξείδ’ εἶγαι πολύ, κανεὶς δὲν τὸ πατάει.

Κι’ ὁ Παγουργιᾶς τὸ πάτησε μὲ πέντε παληκάρια».

Γενικός εἶναι ὁ ξεσηκωμὸς καὶ στὴ Δωρίδα.

«Βελούχι μου παράμορφο κι’ Ὁξυά μ’ ζωγραφισμένη,

κι’ ἐσεῖς δαρδούσια μ’ ὅμορφα, μὲ τ’ ὅμορφα λημέρια,

λιώστε τὰ χιόνια γλήγορα, νὰ χορταριάσει ὁ τόπος,

νὰ μπουμπουκιάσουν τὰ κλαριά, νὰ σκιώσουν τὸ λημέρια,

γιὰ γά τηγά παπά στὰ Ντέρβενα καὶ τὰ Ντερβίσοχώρια,

γιὰ γά σουρίξω κλέφτικα, γιὰ γά συγάξω ἀσκέρ».

¶

Εἶναι πολὺ δύσκολο, στὴ σύντομη τούτη ἐργασίᾳ, νὰ κλεί-
σουμε δλα τὰ κλέφτικα τραγούδια ποὺ ἀναφέρονται στὴ δράση
καὶ τὰ πολεμικὰ γεγονότα, ποὺ διαδραματίσθηκαν στὸ χῶρο τῆς
Φωκίδας.

‘Οπωσδήποτε δῆμως μποροῦμε νὰ ποῦμε, πῶς δλα ἀστράφτουν
ἀπ’ τὴν ἀγέραστη λεθεντιὰ τῶν κλεφταρματωλῶν καὶ τὴν περή-
φανη ἀδιαφορία τους στὸ θάνατο.

Ἡ σαγηνευτικὴ δύναμη τῆς μουσικῆς τους καὶ ἡ συγκίνηση
ποὺ μετέδινε ἡ μελωδία τους λαμπάδιαζε τὶς καρδιές τῶν κλε-
φτῶν καὶ τοὺς παρότρυνε σὲ ἔργα ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας.

Εἶναι, ἵσως, τοῦτο ποὺ ἔξηγει τὸ θαῦμα τῆς θασανισμένης
φυλῆς μας, τὸ 1821.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗ
“ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΔΙΑΚΟΣ,,
(“Άσμα τέταρτον)

Σ' αὐτὸν τὸν λάκκο ἀποδραδὺς θαμμέος εἶν' ὁ Διάκος,
τ' ἀστροπελέκι τοῦ δουγοῦ συνύεται σ' αὐτὸν τὸ μνῆμα.
Χαρούμενο στ' ἀρπάγια του τὸν ἔχει τὸ σφαλάγγι
καὶ τοῦ θυζαίνει τὴν ψυχή. Εσοῖς παλαμονίσκις
τοῦ στρώνει μέσα στὴ σπηλιὰ καὶ τόγε ρίχνει ἐπάνω.
Μὲ δαγκανάρια, μὲ σχοινὶ τὰ χέρια ἔκελειδόνει
καὶ τὰ φορτόνει σίδερα, τοῦ δένει τὰ ποδάρια,
χαλκᾶ τοῦ σφίγγει τὸ λαιμό. Τὰ στήθια του πλακόνει
μ' ἔνα ἀγκωνάρι κοφτερό. Τὰ σερπετὰ μαυλίζει
καὶ τὰ τινάζει ἐπάνω του... “Γερεά, διπλοπόδι,
τὰ παραμύνεις δ φονιᾶς μήν ἀποκοιμηθοῦνε
κ' ἀφήσουν ἀτελείωτο τὸ γυχτοκάματό τους.

‘Ακοίμητο, ἀγρυποῦσ’ ἔκει καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ μάτι!.

Χιλιάδες ἥρθανε μὲ μιᾶς τριγύρω στὸ Θαγάση
ψυχαῖς μεγαλοδύναμαις ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμο
μὲ τὰ παληά τους βάσανα, μὲ τὴν παλληκαριά τους,
καὶ τοῦ φιλοῦν τὸ μέτωπο καὶ τὸν περιδροσίζουν.

Στὴ σκοτεινή του φυλακή, γαλανοφορεμέναις,
ἀπλώγουν τὰ φτερούγια τους κ' ἐπάνωθέ του ἀγούγουν
θαύμη, ἀπέραντο οὐρανὸ καὶ τοῦ τὸν ἀστερόγουν
μ' ἀθάναταις ἐνθύμηταις, μοσχοδιλιαῖς τοῦ τάφου.

Κατέβηκε ὁ Φιλόθεος μὲ τὸ θυμιατὸ στὸ χέρι
καὶ λιβανίζει κ' εὐλογᾶ. Μαζί του κι' ὁ Δημήτρης
κρατῶντας στὸ δισάκι του κρυμμένα τοῦ Δεσπότη
τάγαπημέγα λείψανα, σὰ νὰ ζητοῦσε ναῦρη
λιγάκι χῆμα, ψυχικό, ἐλεύθερη μιὰν ἀκρη
γιὰ γὰ τὰ θάψη ὁ δύστυχος. Τοὺς συντροφεύει ὁ Κούρμας,
πλατύς, ψηλὸς σὰν ἔλατος, κι' ὁ Πάνος Μεϊγτάνης
μὲ τὸ μικρὸ Χορμόπουλο καὶ μὲ τὸ Σπαθογιάννη.

Εἶδε τοῦ Βάλτου τὸ θεριό, τὸ Χρῆστο τὸ Μιλλιάνη,
μὲ τὴ στερνή του τὴν πληγή. Τὸ Γιάγγη Μπουκουδάλα
γυμνὸ δαστῶντας τὸ σπαθὶ σὰν νᾶφτανε τρεχάτος
ψηλὸ ἀπὸ τὸ Κεράσοβο. Σιμά του ὁ Μητρομάρας.
Ἐφάνηκε ύστερα ὁ Σταθᾶς, θολός, ἀνταριασμένος,
θαλασσοπούλι, πᾶσταζεν ἀφρούς ἀπ' τὴν Κασάνδρα.

‘Ο Ζῆδρος δ ἀγήμερος. ‘Ο Θύμιος δ Βλαχάδας,
πούχε παράπονο κρυφὸ γιατ' ἡτού πεθαμένος
καὶ δὲν μποροῦσε μιὰ φορὰ γὰ μαρτυρήσῃ ἀκόμα
γιὰ τῶνειρό του τὸ γλυκό. ‘Ο Βλαχαρμάτας Βεργος.
‘Ο Λιάς ἀπὸ τὴ Βίβαδη. Ἐπέρασε δ Λαμπέτης
καὶ δείχνει τ' Ἀστραπόγιανγο τὴν κάρα ματωμένη
στὴν ἀγκαλιά του τὴν πιστή. Ἐκεῖ κι' δ Ἀμπελογιάννης
μὲ τρεῖς θηλειαῖς, ποὺ ἐσφίγγανε τὸν ἄγριο λαιμό του.

Ο Κωνσταντάρας, πώφεργε στὸν ὅμο τὸ παιδί του
 σφαμμένο μὲ τὰ χέρια του, μονάχριεή του αλήρα,
 γιατί, κακούργιο, ἐντρόπιαζε τὰρματα, τὴ γενειά του.
 Ο Λάζος, δὲ Βρυκόλακας, δὲ γέρο Κώστας Πάλλας,
 δὲ Καλιακούδας δὲ Λουκᾶς, δὲ Χρόνης, δὲ Γυφτάκης,
 τ' Ἀνδρούτζου τὰσπρο φάγτασμα, τραγὸ σὰν τὸ Βελοῦχι
 μὲ τὸν ψυχοπατέρα του τὸ Βλάχο τὸ Θανάση,
 λιοντάρια, ποὺ δὲν ἀφιναν τὸν "Αδη σ' ήσυχιά.
 Ο Λιάκος ἀπ' τὸν "Ολυμπο. Ἔκει κι' δὲ Κουτογάννης,
 ποὺ γύρευε συχώρεση νὰ πάν γιὰ τὸ Μῆτσο.
 Ο Κατσαντώνης, πῶδειχγε μὲ κρυφοπερηφάγεια
 στὸ κόκκαλό του τὸ σφυρί... Ο Δίπλας στὸ πλευρό του.
 Ο Ἀλέξης δὲ Καλόγερος, σὲ Κατσικογιανναῖοι,
 ἀχώριστοι στὸ σκοτωμό, στὸ μυῆμ' ἀδερφωμένοι.
 Τῆς Λάμιας δὲ σταυραγητὸς πλακόνει δὲ Χρήστος Γρίβας.
 Σὲ φλογισμένο σύγνεφο διαβαίνει θρονιασμένος,
 ἔμπρός στὸ Διάκο ο Σαμουῆλ, τῆς Κιάφας δὲ προφήτης.
 Κρατεῖ στὴ ζώνη τὰ κιλειδιά, ποὺ πῆρε ἀπὸ τὸ Κοῦγγι
 δταν τὸν ἔφαγε ή φωτιά. Ἀχτίδαις τὰ μαλλιά του,
 τὰ γέγια σπίθαις καὶ καπγός. Οἱ πέγτε του συντρόφοι
 στὸν ὅμο τους τόγε βαστοῦν. Ἄγεμιζαν τριγύρω
 στὸ φοβερὸ καλόγερο παιδιὰ βυζασταρούδια,
 ἀγράμπελαις ποὺ ἐφύτρωσαν στὸ δράχο τοῦ Ζαλόγγου,
 καλένα τοῦχε ή μάνα του στὴν τραχηλιά τῆς ρόδο
 κι' ἀγάμεσά τους φαίνεται δὲ γέρο πολεμάρχος
 σὰν περατάρης γεραγός, ποὺ σέρνει στὰ φτερούγια
 τὰ χελιδόνια τοῦ Μαρτιοῦ δαρμέν' ἀπ' τὴν ἀγτάρα.
 Μ' ἀνέλπιστη παρηγορὰ δὲ πεθαμένος κόσμος
 τὸ πονεμένο τὸ κορμὶ ραντίζει τοῦ Θανάση,
 κ' ἐπίστεψεν ἀπὸ μακρὰ δτ' εἰδε τὸ λημέρι,
 ποὺ τὴν ψυχή του ἐπρόσμενε. Ἐρρίζωσε ή καρδιά του
 βαθύτερα στὰ σωθικά, τοῦ φύλαισε στὰ μάτια
 γλυκειά τῆς μάνας του ή εὐχή. Σκοτείδιασε τὸ φῶς του
 κι' ἀποκαρύθηκε δὲ φτωχός. Τὰ σερπετὰ δειλιάζουν
 στ' ἀγῶγι τους καὶ φεύγουνε. Νεκρόγεται κι' δὲ γύφτος,
 ή φύσις ὅλη ἐσίγησε, λέει κ' ηθελε γ' ἀφήση.
 ἐλεύθερα νὰ κατεβοῦν τὰ διγείρατα τοῦ Διάκου.

Κ' ίδού τοῦ κάστηκε μὲ μιᾶς δτ' εἰδε τὴν κουφάλα
 τοῦ δέγτρου ν' ἀναδένεται. Τοῦ ρουπακιοῦ τὰ φύλλα
 νὰ πέσουν δλα κατὰ γῆς, νὰ μεταμορφωθοῦγε,
 νὰ γένουν σάρκες ζωνταναῖς, καὶ τέψυχο τὸ ξύλο
 νὰ λάδηη ἀνθρώπινη μορφῇ. Ή φλοῦδα μοναχή τῆς
 χωρίζει, ξεδιπλώγεται, καὶ τότε μὲ τὸ χέρι,
 τὸ σιωπηλὸ τὸ φάγτασμα, ποὺ στέκει ἐπάνωθέ του,
 τὴ σήκωσε, τὴν ἔρριξε στὴν πλάτη του σὰ ράσο.
 κ' ἔμειν' ἔμπρός του ἀκίνητος... Τριγύρω στὸ λαιμό του
 χαράκι κόκκινο βαθύ, σὰν γάθελε περάση
 ἐκεῖθε ή κόψη τοῦ σπαθιοῦ...

— Χριστὸς ἀνέστη, Διάκε!

.....

'Απ' τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐταιρείας

1.— Στὶς 14.1.79 ἔγινε στὰ γραφεῖα τῆς Ε.Φ.Μ. ἡ ἐτήσια τακτικὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς Ἐταιρείας στὴν ὅποια παραθέτηκαν ὅλα, σχεδόν, τὰ ἐνεργά μέλη τῆς.

Ο Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. προέθει στὸν ἀπολογισμὸν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητας κατὰ τὸ 1978 καὶ ὑπόθαλε τὸ σχετικὸν ισολογισμόν. Ή Γ.Σ., ὅστερα ἀπὸ ἐνδελεχῆ ἐξέταση τῶν στοιχείων τοῦ ισολογισμοῦ - ἀπολογισμοῦ καὶ τὴ μελέτη τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐνέκρινε ὁμόφωνα τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισην καὶ ἀπάλλαξε τὸ Δ.Σ. ἀπὸ κάθε διαχειριστικὴν εὐθύνην.

Ομόφωνα, ἐπίσης, ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴ Γ.Σ. ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1979, ὅστερα ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῶν σχετικῶν κεφαλσίων καὶ τῶν προθεπομένων, γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἐταιρείας, δαπανῶν. Ἐπακολούθησε ὁ ἀπολογισμὸς δραστηριότητας καὶ πεπραγμένων τοῦ Δ.Σ. κατὰ τὸ 1978 — δημοσιεύεται στὶς «Ἐπικαιρότητες» — ἀπὸ τὸν πρόεδρο Δημήτρη Κολοθό καὶ συζήτηση πάνω σ' αὐτόν. Ή Γ.Σ. ἐνέκρινε τὶς ἐνέργειες τοῦ Δ.Σ. καὶ ἐξέφρασε τὰ συγχαρητήριά της γιὰ τὰ ἐπιτευχθέντα.

Τελειώνοντας, ὁ πρόεδρος ὑπέθαλε τὴν παραίτηση τοῦ Δ.Σ., λόγω λήξεως τῆς διετοῦ θητείας του, καὶ ἐπακολούθησαν ἀρχαιρεσίες.

Απὸ τὴν καταμέτρηση τῶν σταυρῶν προτιμήσεως ἐκλέχθηκαν οἱ παρακάτω:

II. Γιὰ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιο:

α) Τακτικὰ μέλη: Γεώργιος Κουτσοκλένης, Εύγενία Γερολυμάτου, Ἰωάννης Λακαφώσης, Ἰωάννης Ἀγουρόπουλος, Νικόλαος Δρόλαπας, Ἰωάννης Πάλλας καὶ Ισοψήφισαν οἱ Ἰωάννης Ἀναγνωστόπουλος καὶ Γεώργιος Καρατίνδρος. Στὴν κλήρωση ποὺ ἐπακολούθησε ἡ τύχη εύνόησε τὸν Ἰωάννη Ἀναγνωστόπουλο ποὺ κατέλαβε τὴν ἔδομη θέση.

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη: Γεώργιος Καρατίνδρος, Δημ. Κολοθός (ἐκλέχθηκε χωρὶς νὰ ἔχει ὑποθάλει ὑποψηφιότητα) καὶ Χρυσώ Δεδούση - Μοσκαχλαειδῆ.

II. Γιὰ τὴν Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπή:

α) Τακτικὰ μέλη: Ἰωάννης Δημητρέλος, Δημ. Παπανικολάου καὶ Ἀλέξανδρος Παπαλεξανδρῆς.

β) Ἀναπληρωματικὰ μέλη: Θωμᾶς Διακομανώλης, τὴν ἐπόμενη

ήμέρα ύποθελήθηκε ή παραίτηση τοῦ Δημ. I. Κολοθού — ή ἐπιστολή του δημοσιεύεται στὶς «Ἐπικαιρότητες» — καὶ τὴ θέση τοῦ τρίτου ἀναπληρωματικοῦ μέλους κατέλασθε δὲ Γεώργιος Μαυροδῆμος.

2.— Ἡ Γενικὴ Συνέλευση, μὲ διμόφωνη ἀπόφασή της, ἐνέκρινε τὴν τροποποίηση τριῶν, μὴ θεμελιωδῶν, ἀρθρων τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Ἐταιρείας, ποὺ πρότεινε δὲ πρόεδρος τοῦ Δ.Σ., γιατὶ ὅπως ἀποδείχθηκε, ἀπὸ τὴ σχετικὴ συζήτηση, δυσχεραίνουν τὶς ἔργασίες τοῦ Δ.Σ.

3.— Στὶς 17.1.79, ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τοῦ πλειοψηφίσαντος συμβούλου, συνήλθε τὸ Δ.Σ. τῆς Ἐταιρείας καὶ συγκροτήθηκε σὲ Σῶμα, ὃς ἀκολούθως:

Πρόεδρος: Γεώργιος Κουτσοκλένης, ἀξιωματικὸς ἔ.ἄ.

Ἀντιπρόεδρος: Ἰωάννης Λακαφώσης, συμβολαιογράφος.

Γραμματεύς: Ἰωάννης Πάλλας, καθηγητής.

Ταμίας: Εὐγενία Γερολυμάτου, ἔμπορος.

Ἐφορος: Νικόλαος Δρόλαπας, μηχανικός.

Μέλη: Ἰωάννης Ἀγουρόπουλος, ἔμπορος,

Ἰωάννης Ἀναγνωστόπουλος, διδάσκαλος.

4.— Ἡ Ἐταιρεία ἀποφάσισε τὴ συμμετοχή της, καὶ ἐφέτος, στὶς ἔργασίες γιὰ τὶς ἔκδηλώσεις τῆς Ἀποκρητᾶς (καρναβάλι) πού, ὅπως εἶναι γνωστό, διοργανώνει, κάθε χρόνο, δὲ Δῆμος Ἀμφίστης.

Ἄρκετά μέλη της μετέχουν στὶς διάφορες ὅμάδες ἔργασίας καὶ τὸ νέο Δ.Σ. ἀποφάσισε τὴ διάθεση τοῦ ποσοῦ τῶν 5.000 δρχ. γιὰ τὴ δράσευση τοῦ καλλίτερου, ἀπὸ λαογραφικῆς πλευρᾶς, ἀρματος.

Φίλοι ἀναγνῶστες,

Διατηρεῖστε σὲ καλὴ κατάσταση τὸ τεῦχος τοῦτο. Τὰ ἄλλα ποὺ θὰ ἐπακολουθήσουν θὰ τὸ συμπληρώσουν καὶ ὅλα μαζὶ θὰ κάνουν ἔναν τόμο χρήσιμο γιὰ κάθε θιελιοθήκη.

Τὸ περιοδικό μας διατίθεται δωρεάν. Ἐάν σᾶς ἐνδιαφέρει ζητεῖστε τὸ στά Γραφεῖα τῆς Ἐταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν, Πανουργιᾶ 1, "Αμφισσα. Ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἐξαντληθεῖ θὰ σᾶς τὸ στείλουμε εὐχαρίστως.

Ἐπιτρέπεται ἡ μερικὴ ἢ δλικὴ ἀναδημοσίευση τῶν κειμένων, μὲ τὴν προϋπόθεση γὰρ γίνεται μνεῖα τοῦ περιοδικοῦ, δπου πρωτοδημοσίεύθηκε καὶ γὰ δημοσιεύεται ὁ πρόλογος ἢ τὸ σχόλιο τῆς συντάξεως, ἀν υπάρχει.



ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ